

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT „ION CREANGĂ”

(Institutul de Științe ale Educației, absorbit în conformitate cu HG nr. 485 din 13.07.2022)

Cu titlu de manuscris

C.Z.U.: 316.6:159.922.8(043.2)

PALADI OXANA

**ORIENTĂRILE VALORICE ȘI
ADAPTAREA PSIHOSOCIALĂ A ADOLESCENȚILOR**

511.03 - PSIHOLOGIE SOCIALĂ

**Rezumat științific
al tezei de doctor habilitat în psihologie**

CHIȘINĂU, 2022

**Teza a fost elaborată în cadrul Sectorului Psihologie al
Institutului de Științe ale Educației**

Consultant științific: **BUCUN Nicolae**, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

Referenți oficiali:

1. **HOLMAN Andrei**, doctor în psihologie, profesor universitar (România)
2. **RACU Igor**, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar
3. **ȘLEAHTIȚCHI Mihail**, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar

Componența Consiliului Științific Specializat:

1. **JELESCU Petru**, *președinte*, doctor habilitat în psihologie, profesor universitar
2. **CERLAT Raisa**, *secretar științific*, doctor în psihologie, conferențiar universitar
3. **BOLBOCEANU Aglaida**, doctor habilitat în psihologie, profesor cercetător
4. **GUȚU Vladimir**, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
5. **BOROZAN Maia**, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar
6. **GLAVAN Aurelia**, doctor habilitat în psihologie, conferențiar universitar

Susținerea va avea loc la **28 noiembrie 2022, ora 13.00**, în ședința Consiliului Științific Specializat **DH 511.03-22-5** din cadrul Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” din Chișinău (Institutul de Științe ale Educației, absorbit în conformitate cu HG nr. 485 din 13.07.2022), mun. Chișinău, str. Ion Creangă, nr. 1, bloc 2, Sala Senatului.

Teza de doctor habilitat și rezumatul științific pot fi consultate la biblioteca Universității Pedagogice de Stat „Ion Creangă” și pe pagina web a ANACEC (www.cnaa.md).

Rezumatul științific a fost expediat la 27.10.2022.

Secretar științific al Consiliului Științific Specializat

doctor în psihologie, conferențiar universitar

_____ **CERLAT Raisa**

Consultant științific

doctor habilitat în psihologie, profesor universitar

BUCUN Nicolae

Autor

doctor în psihologie, conferențiar universitar

_____ **PALADI Oxana**

CUPRINS

1. Lista abrevierilor.....	3
2. Repere conceptuale ale cercetării.....	3
3. Conținutul tezei.....	8
4. Concluzii generale și recomandări.....	39
5. Bibliografie.....	42
6. Lista publicațiilor autorului la tema tezei.....	45
7. Adnotare (în română, rusă și engleză).....	49

LISTA ABREVIERILOR

A – adaptare
ACP – analiza componentelor principale (metodă de analiză factorială)
AP – adaptare psihologică
APS – adaptarea psihosocială
AS – adaptare socială
CES – cerințe educaționale speciale
EQ – inteligența emoțională
GC – grup de control
GE – grup experimental
OV – orientări valorice
V – valori
VI – valori instrumentale
VP – valori personale
VS – valori sociale
VT – valori terminale

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei abordate. Contextul provocărilor societale determină adolescenții să se adapteze la diverse situații sociale, iar orientările valorice stau la baza formării și dezvoltării personalității. Provocările societale create de realitatea din întreaga lume sunt valorificate în diverse cercetări științifice. Analizând direcția strategică, *valorificarea capitalului uman și social*, determinăm că se pune accent pe schimbările sociale rapide din ultimii ani care au impact asupra calității vieții și siguranței psihosociale, dar și asupra aspectelor de integrare socială a persoanelor. Printre rezultate scontate la această dimensiune se menționează și adaptarea sistemului educațional la noile abordări din societatea contemporană [21]. În contextul dat, de mare importanță sunt documentele care de-a lungul timpului trasează politicile în domeniul educației în scopul optimizării formării intelectuale, culturale și profesionale a cetățenilor [27; 28]. De altfel și în proiectul strategiei de dezvoltare „Educația 2030” se accentuează că în Republica Moldova, educația reprezintă o prioritate națională, fiind factorul de bază în promovarea valorilor democratice, a asigurării drepturilor omului, a cetățeanului, în dezvoltarea capitalului uman, în formarea conștiinței și identității naționale, în valorificarea aspirațiilor de integrare europeană, cu rol primordial în crearea premiselor pentru dezvoltarea umană durabilă și edificarea unei societăți bazate pe cunoaștere [28]. Atât provocările societale contemporane cât și amploarea schimbărilor cu caracter diferit ce au loc în actualmente în societate necesită noi configurații pentru implicarea activă a personalității în viața umană, obținerea performanțelor înalte, realizarea scopurilor, orientarea și direcționarea sistemului propriu de valori. Dinamismul relațiilor sociale determină schimbări semnificative în toate sferele activității umane, inclusiv în educație și în activitatea profesională. Problema adaptării psihologice și psihosociale în psihologia modernă atrage din ce în ce mai mult atenția cercetătorilor: conceptul de „adaptare” este plin de conținut nou, adaptarea psihosocială este prezentată nu ca un proces de adaptare pasivă la realitatea înconjurătoare, ci ca un proces activ de transformare și autodezvoltare.

Încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare și în context inter- și transdisciplinar, prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare. Conform literaturii de specialitate fenomenele studiate alcătuiesc obiectul multiplelor cercetări științifice, aici considerăm importante studiile realizate de către autorii Т.А. Умбаев, Б.В. Овчинников, М.С. Яницкий, А.В. Серый [48; 49; 50; 51]. În acest context autori precum Т.А. Умбаев, Б.В. Овчинников [48] notează că valorile sunt un factor important în adaptarea personalității. М.С. Яницкий, А.В. Серый [51], vorbind despre funcțiile valorilor, adaugă funcțiile de socializare și individualizare la adaptare. Acestea sunt cercetările care prezintă fenomenele studiate împreună, dar în general întâlnim conceptul de orientări valorice și adaptare psihosocială analizate separat. În concepțiile autorului M. Rokeach menirea valorilor umane rezidă în asigurarea unui ansamblu de standarde pentru a direcționa eforturile noastre în satisfacerea necesităților și, pe cât este posibil, de a ne amplifica autoestimarea, adică a ne face autoimaginea percepută de noi și de alții corespunzătoare definițiilor, social și instituțional originale, ale moralității și competenței. Autorul definește valoarea ca fiind o convingere de durată similară cu un anumit mod de comportament sau scop al existenței. Asemănător cu oricare alt tip de convingere, valoarea are trei componente: cognitivă, afectivă și comportamentală. Considerăm aceste idei fundamentale pentru cercetarea dată care au impulsionat determinarea orientărilor valorice ale personalității adolescentului în perioada actuală, deoarece valorile personale prezintă una din cele mai importante subsisteme ale sferei de conținut a personalității. Pornind de la clasificarea propusă de către Д. Леонтьев cu referire la natura psihologică a valorilor individuale, Л. Карпушина, А. Капцов consideră că valorile personale au esență dublă. Pe de o parte, acestea presupun că relația (raportul, atitudinea) are funcția de direcționare și structurare, iar pe de altă parte, este situată în același rând cu trebuințele și motivele, prezentând ca atare învățarea valorică, care manifestă putere de stimulare, adică are funcția de orientare și motivare. În viziunea autorului C. Kluckhohn orientarea valorică este o concepție organizată și generalizată, influențând comportamentul, cu privire la natură, la locul omului în ea, la relațiile omului cu ceilalți, cu privire la dezirabil și indezirabil, așa cum pot fi acestea legate de mediu și de relațiile inter-umane.

Atât în știința psihologică contemporană cât și în alte științe multe din realizări au fost orientate spre cercetarea valorilor, și anume, delimitărilor conceptuale, teoriilor, structurilor, noțiunilor, modelelor de ierarhizare a valorilor în diferite situații ale vieții [16; 17; 18; 34; 40; 42; 43; 44; 46; 48; 51; 52; 53; 55; 56 et.al.]. Valorile și orientările valorice, din perspectivă psihologică, au fost analizate în țara noastră de către A. Bolboceanu și A. Țăbuleac (implicațiile activității muzicale în constituirea orientărilor valorice ale adolescenților) [3; 30]; M. Șlehtițchi (valorile în relație cu reprezentările sociale la lideri) [26]; S. Briceag (referințe valorice, modele și idealuri de viață la adolescenți) [6]; S. Svetlicinii (specificul de orientare la valori a grupurilor etnice) [29]; S. Rusnac (orientările valorice la minoritățile sexuale) [25]; O. Paladi (conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului) [58] et. al. Autorii menționează că valorile se pot schimba într-atât încât se schimbă societatea și relațiile dintre oameni.

Cu referire la procesul de adaptare sunt importante studiile autorilor străini și autohtoni [5; 10; 15; 19; 31; 36; 38; 45; 47; 54 et.al.]. Adaptarea psihosocială îmbină în sine necesitatea de a corespunde cerințelor societății ținând cont de propriile nevoi, motive, interese. Se caracterizează prin conștientizarea de către individ a necesității efectuării unor schimbări treptate în relația cu mediul social prin asimilarea unor noi modalități de comportament, dar și prin formarea unor noi mecanisme adaptative orientate spre congruența relației individuale cu mediul înconjurător. Nivelul adaptării psihosociale este în relație directă cu caracteristicile psihologice ale personalității și particularitățile sale comportamentale. În preocupările naționale cercetătorii psihologi, în ultimii ani, au pus accent pe studierea adaptării psihosociale, acestea fiind, în mare parte, sub coordonarea științifică a profesorului N. Bucun [7; 8; 22; 32; 33; 39].

Orientările valorice și adaptarea psihosocială sunt concepte primordiale pentru sistemul educațional. Din perspectivă pedagogică diverse viziuni referitor la valori, orientări valorice, adaptare psihosocială sunt reflectate în cercetările naționale: T. Callo [20]; L. Cuznețov [11]; M. Borozan [4]; I. Gîncu [13]; M. Dohotaru [12]; E. Țărnă [31]; D. Antoci [2] et. al.

Educația este un mijloc de transfer de valori între societate și individ și asigură condiții

favorabile pentru asimilarea și promovarea acestor valori. În această ordine de idei, urmărind integrarea individului în societate, educația se ocupă de formarea personalității, trăsăturile căreia vor permite asimilarea valorilor sociale, contribuind, în același timp, la depășirea și dezvoltarea lor în corelare cu sensul general al dezvoltării sociale [14, p. 6]. Considerăm actuală cercetarea realizată la subiectul *Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților*, deoarece contribuie la realizarea unor obiective din cadrul misiunii educației importantă pentru întreg sistemul educațional din Republica Moldova. Printre obiectivele educației care sunt orientate spre atingerea mai multor finalități se regăsesc și următoarele: formarea axei valorice personale; formarea competențelor de adaptare la noile condiții în vederea satisfacerii nevoilor personale și sociale [14, p. 8]. Prin cercetarea particularităților orientărilor valorice și a impactului lor asupra adaptării psihosociale a personalității adolescentului se completează conținutul psihologiei sociale cu referire la această problemă. De altfel, absența unor studii teoretice și empirice complexe în Republica Moldova, care ar elucida nivelul real al impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale ale adolescenților au identificat **problema de cercetare**. Aceasta rezidă în necesitatea stabilirii relației dintre orientările valorice, adaptarea psihosocială și alți factori psihosociali, dimensiuni ale personalității precum și în necesitatea stabilirii impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescentului, din perspectiva abordărilor societale contemporane și elaborarea, implementarea programului psihologic de facilitare a adaptării psihosociale la această vârstă.

Scopul cercetării: fundamentarea epistemică a concepției privind orientările valorice și adaptarea psihosocială, elaborarea și validarea experimentală a programului de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței.

Obiectivele cercetării: 1. determinarea fundamentelor epistemice privind orientările valorice și adaptarea psihosocială; 2. descrierea particularităților manifestării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței, identificarea relațiilor adaptării psihosociale cu dimensiunile personalității, fundamentarea științifică a conceptelor; 3. determinarea și implementarea instrumentelor pentru diagnosticarea orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la adolescenți; 4. stabilirea orientărilor valorice, a nivelurilor adaptării psihosociale la vârsta adolescenței precum și a relațiilor acestora cu factorii psihosociali și dimensiunile personalității; 5. determinarea profilurilor psihologice ale adolescentului din perspectiva orientărilor valorice și a adaptării psihosociale; 6. elucidarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților; 7. elaborarea și validarea experimentală a programului psihologic de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței; 8. formularea concluziilor generale, a recomandărilor și cercetărilor de perspectivă.

Ipotezele cercetării: În conformitate cu scopul și obiectivele cercetării înaintăm ipoteze conform cărora *presupunem că*: - orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței sunt determinate de factorii psihosociali și dimensiunile personalității; - orientările valorice ale adolescenților au impact asupra adaptării psihosociale; - aplicând programe de intervenție psihologică poate fi facilitată adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței.

Sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese. Suportul teoretic al cercetării vizează următoarele teorii și modele: *teoriile cu referire la valori, orientări valorice inclusiv raportul dintre valorile sociale, instituționale și individuale; dinamica dezvoltării valorilor sociale* (M. Rokeach, Sh. Schwartz, V. Gouveia, Д.А. Леонтьев, М.С. Яницкий, Р. Пуț, B. Voicu); *teoriile și modelele cu referire la adaptarea psihosocială* (J. Piaget, H.J. Eysenck, C. Rogers, R. Dymond, V.G. Krâsiko, Н.Н. Мельникова; А.К. Акименко, M. Zlate, C. Enăchescu, N. Bucun); *teorii ale personalității, în special teoria umanistă* (C. Rogers, A. Maslow, Ch. Biihler); *teoriile psihologice privind particularitățile dezvoltării vârstei adolescente* (R. Cattell, M. Debesse, D. Super, Л. Выготский, U. Șchiopu, E. Verza, F. Verza, A. Muntean, F. Golu, C. Ceobanu) etc.

Metodologia cercetării științifice derivă din scopul și obiectivele demersului constativ și formativ și se constituie din **metode teoretice** (analiza și sinteza literaturii de specialitate; metoda deductiv-inductivă pentru interpretarea și explicarea rezultatelor obținute, metoda analogică, metoda comparativă, analiza de conținut, metoda documentară, metoda istorică ș.a.); **metode empirice** (ancheta în bază de chestionar, testul, observația (directă, indirectă), convorbirea); **metode**

matematice și statistice (Programul SPSS – 20): Testul t pentru două eșantioane perechi (Paired-Samples T-Test); testul t pentru două eșantioane independente (Independent-Samples T-Test); corelația Pearson și coeficientul de corelație liniară Pearson r; corelația Spearman și coeficientul de corelație Spearman ρ ; testul Wilcoxon pentru două eșantioane perechi; testul Mann-Whitney U pentru două eșantioane independente; analiza de varianță ANOVA; analiza factorială exploratorie; regresia liniară (regresia liniară simplă, regresia liniară multiplă, metoda ierarhică în regresia liniară multiplă).

Pentru studiul orientărilor valorice a adaptării psihosociale și a factorilor reglatori la vârsta adolescenței au fost administrate următoarele **instrumente psihometrice**: Ancheta psihosocială (în bază de chestionar); Testul orientărilor valorice (M. Rokeach); Chestionarul de diagnosticare a adaptării psihosociale (C. Rogers și R. Dymond); Chestionarul de Personalitate Eysenck; Testul de studiere a încrederii în sine (V.G. Romek); Testul pentru determinarea valorilor (M.C. Яницкий); Scala *Inteligenței Emoționale* (Schutte, Malouff et. al.); Testul *Adaptabilitate / flexibilitate* (A. Chelcea); Chestionarul *Locus control* (T. Pettijohn); Scala afirmării de sine (C. Cungi și M. Rey); Testul *Motivarea pentru succes/frică de eșec* (A. Реан); Chestionarul *Cât de optimist sînteți?* (N. Mitrofan, L. Mitrofan); Chestionarul *Sînteți o persoană sociabilă?* (C. Tocan, I. Dumitriu); Chestionarul *Autoaprecierea voinței* (Е.В. Руденский); Chestionarul *Stima de sine* (M. Rosenberg); Testul *Orientarea sensului vieții* (Д.А. Леонтьев); Chestionarul *Autoaprecierea adaptabilității psihologice* (Н.П. Фетискин); Chestionarul *Autoaprecierea adaptabilității emoționale* (Н.П. Фетискин); Chestionarul *Independență / influențabilitate* (S. Lecker).

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor cercetării constă în proiectarea, edificarea și lansarea unei concepții teoretico-experimentale cu referire la orientările valorice și a relației lor cu adaptarea psihosocială a adolescenților. Cercetarea dată relevă o viziune unitară asupra conceptelor menționate din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multiple abordări. Elementele de noutate și originalitate ale cercetării se regăsesc în: fundamentarea modelului psihodiagnostic prin care se poate realiza managementul cercetării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a personalității adolescentului; determinarea factorilor psihosociale, a dimensiunilor și direcțiilor importante pentru acest proces; prezentarea modelului evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociale, dimensiunilor personalității care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială; fundamentarea unei abordări holistice a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială ale adolescenților dedusă din perspectiva factorilor psihosociale; stabilirea caracterului specific al adaptării psihosociale în contextul integrativ al interacțiunii dimensiunilor de personalitate; determinarea profilurilor psihologice ale adolescentului din perspectiva orientărilor valorice în funcție de factorii psihosociale; determinarea profilurilor psihologice ale adolescenților cu adaptare și inadaptare psihosocială; identificarea factorilor care au influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților; determinarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale; elaborarea *Modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*; proiectarea și implementarea *Programului de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței*.

Semnificația teoretică a cercetării: rezultatele studiului completează domeniul psihologiei cu abordarea holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială, inclusiv a impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multipli factori psihosociale (gen; proveniență, clasa / anul de studii; profilul studiilor; tipul studiilor; vârstă; starea familială; venitul lunar personal; reușita academică; etnie; tipul familiei din care face parte; venitul mediu lunar al familiei; percepția stării sănătății (numărul vizitelor la medic cu diverse probleme de sănătate; prezența unei boli; autoaprecierea stării sănătății); studiile părinților; plecarea părinților la muncă peste hotare; dorința de a pleca peste hotarele RM după absolvirea studiilor pentru a face studii sau pentru a munci) și a dimensiunilor de personalitate. Elaborarea modelului de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței din perspectiva factorilor psihosociale și a dimensiunilor personalității.

Valoarea aplicativă a cercetării: elaborarea metodologiei de diagnosticare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței; elaborarea modelului evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților; elaborarea profilurilor psihologice ale adolescenților din perspectiva orientărilor valorice prioritare (terminale și instrumentale) în funcție de factorii: gen, mediul de proveniență, profilul studiilor, vârstă, reușită academică, venitul familial lunar, suferința din cauza unei boli, migrație economică; elaborarea profilului psihologic complex al adolescentului cu nivel înalt de adaptare psihosocială din perspectiva dimensiunilor: motivațional-valorică; a controlului; metacognitivă; emoțional-reglatorie; de evaluare și autoevaluare; elaborarea modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței; validarea programului de intervenție psihologică *Facilitarea adaptării psihosociale la vârsta adolescenței*. Datele experimentale pot fi utile cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere; adolescenților, părinților etc. inclusiv pentru eficientizarea procesului educațional direcționat spre formarea unei personalități integrale.

Rezultatele științifice care au condus la dezvoltarea unei noi direcții de cercetare constau în faptul că a fost prezentată, la nivel teoretic, abordarea orientărilor valorice din perspectiva influenței lor asupra capacității de adaptare psihosocială a adolescenților; a fost fundamentată o abordare extinsă a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială, inclusiv a impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multiple abordări (de gen; de proveniență, de clasă / anul de studii; profilul studiilor; tipul studiilor; de vârstă; starea familială; venitul lunar personal; reușita academică; etnie; tipul familiei din care face parte; venitul mediu lunar al familiei; numărul vizitelor la medic cu diverse probleme de sănătate; prezența unei boli; studiile părinților; autoaprecierea stării sănătății; de plecarea părinților la muncă peste hotare; dorința de a pleca peste hotarele RM după absolvirea studiilor pentru a face studii sau pentru a munci) și a altor factori reglatori ai acestora. La fel au fost determinate viziunile personale ale adolescenților despre conceptele cercetate și anume: valoare și orientări valorice precum și adaptare psihosocială; au fost fundamentate conceptele de orientări valorice și adaptare psihosocială; a fost stabilit caracterul specific al adaptării psihosociale și orientărilor valorice în contextul integrativ al interacțiunii dimensiunilor de personalitate la vârsta adolescenței (extraversiune / introversiune și neurotism; încrederea în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale; inteligența emoțională; adaptabilitatea / flexibilitatea personalității; locul controlului subiectiv; afirmarea de sine; motivarea pentru succes / frică de eșec; optimismul; sociabilitatea; autoaprecierea voinței; stima de sine; orientările sensului vieții; autoaprecierea adaptabilității psihologice; autoaprecierea adaptabilității emoționale; independența / influențabilitatea). Totodată din categoria rezultatelor noi fac parte și elaborarea: - Modelului de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor, direcțiilor și metodelor cercetării; - Modelului evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociali, a dimensiunilor de personalitate care influențează orientările valorice și a adaptarea psihosocială a adolescenților; - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu nivel înalt al adaptării psihosociale din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului de diferit gen (masculin / feminin) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului din diferite medii de proveniență (urban / rural) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu diferit profil al studiilor (umanist / real) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu vârsta de 14-15 ani / 19-20 ani și / 24-25 ani din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu diferită reușită academică (media 9-10 / media 6-7) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu venit lunar diferit (1500 lei / 8000 lei) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu și fără suferință din cauza unei boli din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilului psihologic al personalității adolescentului cu părinți acasă (în Republica Moldova) și cu

părinți plecați peste hotare din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale); - Profilurilor psihologice complexe ale adolescenților cu adaptare și inadaptare psihosocială din perspectiva dimensiunilor: motivațional-valorică; a controlului; metacognitivă; emoțional-reglatorie; de evaluare și autoevaluare; Modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței. În cercetarea realizată considerăm importantă proiectarea, organizarea și desfășurarea programului de intervenție psihologică în scopul facilitării adaptării psihosociale a adolescenților prin componentele care influențează / reglează acest proces.

Rezultatele obținute în cadrul prezentei cercetări au determinat crearea unei *direcții științifice noi*: **Abordarea holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței.**

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul proiectelor naționale, programelor de stat; conferințelor, simpozioanelor științifice naționale și internaționale; în activitatea didactică de pregătire și formare a studenților, masteranzilor și doctoranzilor de la specialitatea Psihologie (IȘE, USM); în cadrul activităților organizate pentru cadrele didactice și de conducere, psihologii educaționali din Republica Moldova.

Aprobarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor Sectorului Psihologie și a Consiliului Științifico-Didactic din cadrul Institutului de Științe ale Educației. În variantă finalizată rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în ședința Sectorului Psihologie a Institutului de Științe ale Educației, desfășurate la 29.06.2021, în ședința Seminarului Științific de Profil *ad-hoc* (la specialitatea 511.03 – *Psihologie socială*) din cadrul Universității de Stat din Moldova, desfășurate la 12.01.2022 și în ședința Seminarului Științific de Profil (la specialitatea 511.03 – *Psihologie socială*) din cadrul Institutului de Științe ale Educației, desfășurate la 16.05.2022. Aceleași rezultate au fost discutate și aprobate în cadrul reuniunilor științifice naționale și internaționale, inclusiv în 5 cazuri rezultatele au fost prezentate, discutate și aprobate în cadrul ședințelor de plen: „Orientările valorice și impactul lor asupra adaptării psihosociale a adolescenților” (Conferința Științifică Națională, *Cercetarea în științele educației și în psihologie: provocări, perspective. În Memoriam Profesorul Nicolae Bucun*. Institutul de Științe ale Educației, 16 septembrie 2021); „Activitatea psihologului din învățământul general: realități și perspective” (Simpozionul Pedagogic Transfrontalier *Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice*. Institutul de Științe ale Educației, 14 mai 2021); „Adaptarea psihosocială a personalității - prioritate pentru cercetarea activității psihologice în sistemul educațional” (Conferința Științifică Internațională *Educația: factor primordial în dezvoltarea societății*. Institutul de Științe ale Educației, 09 octombrie 2020); „Orientările valorice în viziunea actorilor educaționali” (Conferința Științifică Internațională *Cadrul didactic - promotor al politicilor educaționale*. Institutul de Științe ale Educației, 11 octombrie 2019); „Orientările valorice și adaptarea psihosocială a personalității” (Conferința Științifică Internațională *Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. Institutul de Științe ale Educației, Chișinău. 7-8 decembrie, 2018).

Publicații la tema tezei. Conținutul de bază al cercetării este prezentat în **62 de lucrări științifice** publicate: monografii, articole în reviste și materialele conferințelor științifice naționale și internaționale.

Volumul și structura tezei. Teza de doctor habilitat cuprinde: adnotări în limbile română, rusă și engleză, introducere, șase capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 402 titluri, 11 anexe, 251 pagini de text de bază, 32 figuri și 70 tabele.

Cuvinte-cheie: valoare, orientare valorică, valori terminale, valori instrumentale, adaptare, adaptare psihosocială, adaptabilitate psihosocială, componente ale adaptării psihosociale, profil psihologic al personalității, vârsta adolescenței.

CONȚINUTUL TEZEI

În Introducere este prezentată actualitatea și importanța temei abordate, încadrarea temei în preocupările internaționale, naționale, zonale, ale colectivului de cercetare, în context inter- și transdisciplinar, cu prezentarea rezultatelor cercetărilor anterioare referitoare la tema aleasă, scopul

și obiectivele cercetării, ipoteza cercetării, sinteza metodologiei de cercetare și justificarea metodelor de cercetare alese, sumarul compartimentelor tezei.

În Capitolul 1 - Fundamente teoretice ale orientărilor valorice și adaptării psihosociale la vârsta adolescenței – este definit conceptul de orientări valorice în conformitate cu viziunile autorilor stăini și autohtoni; sunt prezentate teoriile, principiile, tipurile, funcțiile orientărilor valorice; este analizat conceptul de orientări valorice în calitate de element al structurii personalității. Este definit conceptul de adaptare psihosocială, prezentate teoriile criteriile, mecanismele adaptării psihosociale, sunt descrise componentele adaptării psihosociale în conformitate cu concepția autorilor C. Rogers și R. Dymond; sunt descrise relațiile adaptării psihosociale cu alte dimensiuni ale personalității. În contextul dat este descrisă vârsta adolescenței din perspectiva interacțiunii orientărilor valorice și a adaptării psihosociale [7; 8; 22; 23; 24; 32; 33; 39].

Considerăm important studiul realizat în cadrul tezei de doctorat, în anii 2004-2011, cu referire la conștiința de sine și sistemul de valori ale personalității adolescentului. În procesul studiului ne-am axat pe V individuale ale personalității adolescentului, precum și pe modul de ierarhizare a acestora în diferite situații. VS pot deveni V individuale după trecerea lor prin prisma conștiinței de sine. Procesul de transformare și interacțiune, în viziunea noastră, este decis de conștiința de sine a personalității. VS filtrate prin conștiința de sine a personalității, fiind înțelese, gândite, analizate, comparate, generalizate, devin V individuale. Bineînțeles că nu toate VS devin V individuale, deoarece acestea sunt selectate în funcție de scopurile, motivele, interesele, aspirațiile, direcționările personale ale individului [57, p. 44].

De altfel, referindu-ne în acest context la relația dintre V și APS a personalității, procesul de transformare și interacțiune a V poate fi dezvoltat. Respectiv, în viziunea noastră, acest proces influențează APS (Figura 1.1).

Fig. 1.1. Procesul de transformare și interacțiune a valorilor din perspectiva adaptării psihosociale

Evidențiem faptul că OV ale personalității sunt cele mai importante elemente în structura personalității, într-un fel sau altul, OV sunt analizate ca un complex de valori conștiente și ordonate ale individului, determinându-i astfel comportamentul și activitatea acestuia precum și nivelul de APS.

APS a atras atenția psihologilor în legătură cu studiul problemelor interacțiunii umane și a mediului social înconjurător. Autorii menționează că în ultimii ani, a existat o evoluție semnificativă în înțelegerea fenomenului de APS, care este asociată cu o schimbare generală în interesul cercetătorilor de la sfera abaterilor psihologice la analiza persoanei sănătoase. C. Rogers și R. Dymond sunt cei care au oferit o atenție deosebită APS și componentelor ei, prin cercetarea particularităților psihosociale ale adaptării [54]. Caracteristicile APS, în acest caz, coincid în mare parte cu criteriile maturității personale, printre care: stima de sine, acceptarea altora, confortul emoțional, înțelegerea propriilor probleme și tendința de a le depăși. La celălalt pol, inadaptația psihosocială presupune: neacceptarea propriei persoane și neacceptarea altora, prezența barierelor în procesul de autocunoaștere, disconfortul emoțional, lipsa flexibilității, escapismul [apud 9]. Conform concepțiilor autorilor C. Rogers și R. Dymond în sistemul APS există anumite relații între următoarele componente: adaptabilitatea psihosocială; dezadaptabilitatea / inadaptația psihosocială; mitomanie / falsitate; acceptarea de sine; neacceptarea de sine; acceptarea celorlalți; neacceptarea celorlalți; confort emoțional; disconfort emoțional; control intern; control extern; dominare; supunere; evitarea problemelor.

Provocările societale au repercusiuni asupra adaptării și adaptabilității personalității la diferite etape de vârstă. În acest context menționăm importantă studierea relațiilor dintre A și APS cu alte dimensiuni de personalitate precum: extraversiune / introversiune și neurotism (instabilitate / stabilitate emoțională); încredere în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale; EQ (aprecierea și exprimarea emoțiilor; controlul emoțiilor; utilizarea emoțiilor în soluționarea problemelor); locul controlului subiectiv (intern și extern); afirmarea de sine; motivarea pentru succes / frică de eșec; optimismul; sociabilitatea; autoaprecierea voinței; stima de sine; orientările sensului vieții (scopurile în viață; procesul vieții – interes și saturația emoțională a vieții; rezultat – rezultativitatea vieții și satisfacția emoțională; locul controlului – Eu stăpânul vieții; locul controlului – viața sau conducerea vieții); autoaprecierea adaptabilității psihologice; autoaprecierea adaptabilității emoționale; independența / influențabilitatea.

Referindu-ne la interacțiunea dintre orientările valorice și adaptarea psihosocială la adolescenți evidențiem că există puține lucrări în care sunt prezentate dimensiuni ale relației dintre acestea. La capitolul dat considerăm importante studiile realizate de către autorii T.A. Умбаев, Б.Б. Овчинников, М.С. Яницкий, А.В. Серый și alții [48; 49; 50; 51]. În acest context autori precum T.A. Умбаев, Б.Б. Овчинников [48] notează că V sunt un factor important în A personalității. М.С. Яницкий, А.В. Серый [51], vorbind despre funcțiile V, adaugă funcțiile de socializare și individualizare la A. Conform acestor trei funcții, acești autori clasifică V astfel: V de adaptare, V de socializare și V de individualizare. V de A arată un angajament pentru securitatea fizică și economică. V socializării indică orientarea subiectului către normele și V acceptate în societate, spre aprobarea socială. V individualizării sunt orientarea individului spre autorealizare, spre independență și autodezvoltare.

Sintetizând aspectele prezentate în primul capitol considerăm importante următoarele idei:

1. Analiza literaturii de specialitate a permis să concluzionăm că problema V, a OV este multilateral cercetată în diferite ramuri ale științei și cu preponderență în filosofie, psihologie, sociologie. În acest context, analiza complexă a cercetărilor realizate ne-a convins de alegerea diferită a strategiilor de investigare, a OV. Un număr imens de cercetări propun diferite delimitări sociale ale sistemului de V, ale componentelor V, ale pricipiilor de organizare și funcționare, tipologiei, criteriilor de influență, modelelor de sistematizări. De altfel, deosebit de valoroase sunt datele științifice cu privire la componența axiologică a structurii personalității. Multe afirmații sugerează că V intervin în multe procese ale psihicului uman, deseori sunt cauzate de nevoile practicii de activitate umană, stabilesc conexiuni și intersectări cu atitudinea, idealul, interesul, nevoia, trăsăturile de personalitate ș.a. V se plasează în centrul sferei motivaționale determinând atitudinile, judecățile și acțiunile persoanei; participă direct la procesele de apărare, de conservare și manifestare a Eului și a respectului de sine; V redau preferințe sau principii care definesc principalele orientări ale acțiunii umane, care orientează și legitimează regulile vieții sociale. Autorii subliniază că menirea V umane rezidă în asigurarea unui ansamblu de standarde pentru a direcționa eforturile noastre în satisfacerea necesităților și, pe cât este posibil, de a ne amplifica autoestimarea, adică a ne face autoimaginea percepută de noi și de alții corespunzătoare definițiilor, social și instituțional originale, ale moralității și competenței. Actualmente se resimte o criză în problema V care este determinată de lipsa unor repere axiologice și a unei finalități clare a educației.

2. Menționăm că obiectul cercetărilor noastre a devenit vârsta adolescenței, deoarece, în opinia mai multor cercetători, este cunoscută prin senzitivitatea ei față de formarea OV, iar procesul intens de constituire a structurilor personalității în adolescență se explică prin dezvoltarea gândirii abstracte, a autoconștiinței și a capacității reflexive. Această vârstă reprezintă o permanentă și indiscutabilă căutare a identității prin asemuirea și compararea cu alții, alături de aspectele integrării sociale. Adolescența este vârsta căutării reprezentată prin o aglomerare de multiple necesități. De altfel, autorii consideră că funcțiile adolescenței se pot exprima sintetic astfel: de A la mediu; de depășire; de definire a personalității. Examinarea structurilor axiologice cu focalizare pe tânăra generație arată că diferențele de V măresc distanța dintre mentalități, iar evoluția de vârstă realizează trecerea de la V superficiale la cele autentice.

3. De altfel, V se ordonează în sisteme și nu se dezvoltă ca elemente izolate. Deci, în urma cercetării teoretice realizate, în domeniul psihologiei, cu referire la conceptul de OV stabilim că acesta este în relație directă cu provocările societale. Luând în consireție dimensiunile prezentate în acest capitol vom menționa că e relevantă pentru lucrarea dată definiția conform căreia OV reprezintă cea mai importantă componentă a structurii personalității care include experiența de viață acumulată pe parcursul dezvoltării sale, determină comportamentul și atitudinea față de lumea înconjurătoare precum orientarea scopurilor de autoperfecționare pentru APS optimă a individului.

4. Sintetizarea studiilor reprezentative din domeniu ne-a permis să concluzionăm că problema adaptării este cercetată din perspectivă biologică, socială, psihologică etc. Deci, analiza literaturii de specialitate permite să vorbim despre o mare varietate de abordări teoretice ale problemei adaptării în diferite domenii ale cunoașterii științifice, care este asociată cu specificul sarcinilor cercetării efectuate, precum și cu abordările adoptate în diferite școli științifice. Cercetările actuale pun accent diferit pe noțiunile de A, AS, AP, APS etc. Aparatul conceptual al fenomenului de APS este diferențiat în funcție de scop, conținut, metode și rezultate ale procesului de A, precum și luând în considerare diferențele în descrierea caracteristicilor a două sisteme care interacționează: individul și mediul înconjurător. Totodată actualmente dezbaterea științifică a conceptului de APS ia amploare, fapt dovedit și de numărul în creștere a lucrărilor științifice elaborate la acest subiect. De altfel, în lucrările existente găsim multiple interpretări atât pentru conceptul de A cât și pentru cel de APS. În general, autorii sugerează ca definițiile adaptării să se axeze pe câteva componente stabile precum: procesul de A întotdeauna presupune interacțiunea a două obiecte; această interacțiune se desfășoară în condiții speciale - condiții de dezechilibru, inconsecvență între sisteme; scopul principal al unei astfel de interacțiuni este o anumită coordonare între sisteme, gradul și natura cărora pot varia în limite destul de largi; realizarea scopului presupune anumite schimbări în obiectele care interacționează.

5. Modalitatea în care se realizează A, APS a personalității este dependentă de diverși factori și anume se evidențiază importanța factorilor interni, personali; factorilor externi, socioculturali etc. În alte modele ale personalității axate pe factori în calitate de dispoziții psihice se menționează că adaptările psihice sunt dobândite și includ obiceiuri, atitudini, deprinderi, V și motive. La rândul lor, adaptările caracteristice furnizează explicații pentru comportamentele observabile. Unele cercetări au arătat că fiecare dintre cei cinci factori este legat de bunăstarea psihică și de A din adolescență. Analiza complexă a cercetărilor realizate ne-a convins de alegerea diferită a strategiilor de investigare, precum și a componentelor APS. Cunoaștem că procesul de A poate continua în diferite moduri, în funcție de condițiile de mediu care diferă în ceea ce privește evidențierea acestor doi parametri precum intensitatea modificărilor de mediu și frecvența acestora, iar în acest context, se distinge A la condiții extreme; la condițiile schimbate deja; la condiții permanente; la schimbarea condițiilor. Totodată evidențiem că în definirea conceptului sunt autori care vorbesc despre APS ca un tot întreg, ceea ce denotă că caracteristicile acesteia sunt complexe și îmbină în sine necesitatea de a corespunde cerințelor societății ținând cont de propriile trebuințe și OV. Autorii remarcă faptul că, în funcție de proprietățile psihologice individuale ale personalității, procesul de A poate continua fie într-o formă activă cu scop, fie într-o formă pasiv-adaptativă.

6. Pornind de la analiza interpretativă a definițiilor existente cu referire la conceptul de APS considerăm relevantă definiția conform căreia APS este un proces de interacțiune dintre individ și mediu care presupune schimbarea OV individuale în funcție de VS; presupune implicarea factorilor reglatori în determinarea unui sistem de V individuale care contribuie la dezvoltarea potențialului adaptativ al personalității; presupune acomodarea la condițiile noi ale vieții în funcție de OV pentru o activitate eficientă. Considerăm că procesul de APS al personalității adolescentului, în situații noi, este influențat de următoarele fenomene psihologice: OV, extraversiune / introversiune, neurotism, încredere în sine, curaj social, inițierea contactelor sociale, EQ, locul controlului subiectiv, afirmarea de sine, motivare pentru succes, optimism, sociabilitate, voință, stima de sine, orientările sensului vieții.

7. Definiția fundamentată prezintă o valoare științifică importantă care vine să conceptualizeze APS în cercetarea noastră. Totodată conceptul de adaptabilitate psihosocială este o dimensiune a

fenomenului adaptării care reprezintă proprietatea, calitatea individului reliefată prin caracteristicile adaptative a personalității, strategiile adaptative de comportament, idee susținută de mai mulți autori. Menționăm că în prezenta lucrare conceptul de APS este sinonim cu cel de adaptare social-psihologică (acestea fiind cu traducere directă din lucrările ruse), iar topica cuvintelor social și psihologică nu este definitorie pentru noțiunea de A precum în cazul altor concepte psihologice.

În Capitolul 2 – Design-ul cercetării orientărilor valorice și adaptării psihosociale a adolescenților – este prezentat managementul cercetării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților, sunt descrise instrumentele psihometrice ale cercetării experimentale, este caracterizat eșantionul cercetării, sunt prezentate viziunile subiecților cu referire la noțiunile esențiale pentru cercetarea realizată.

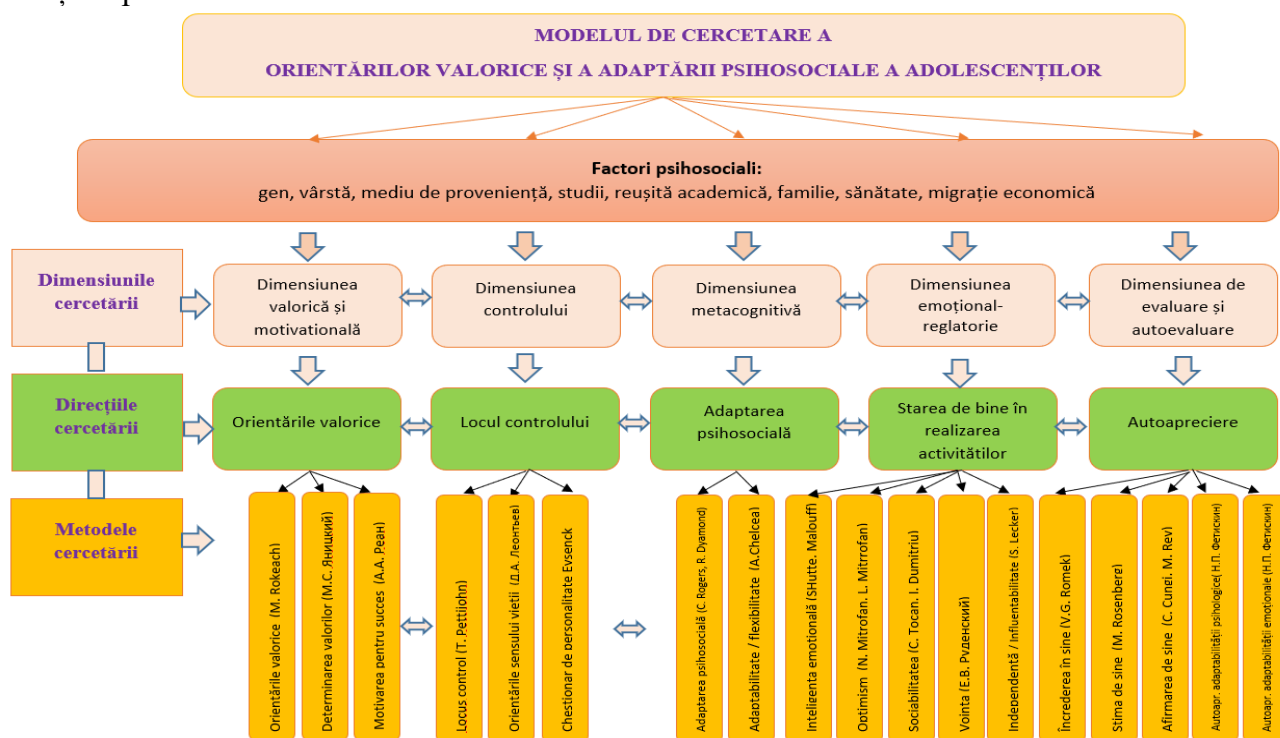

Fig. 2.1. Modelul de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor, direcțiilor și metodelor cercetării

Conceptele descrise în capitolul respectiv ne-au convins că în contextul social și psihologic abordările referitoare la conceptul de adaptare sunt prezentate de unii autori în mod diferit, iar de alții cu multe dimensiuni identice. Deci, analizând cele prezentate, observăm că atât orientările valorice cât și adaptarea psihosocială sunt aspecte bine determinate, amplu cercetare în literatura de specialitate, însă, numai episodic sunt descrise unele relații și influențe ale acestor concepte. Situația dată ne îndeamnă să realizăm o cercetare complexă, multidimensională în scopul promovării modelelor de formare a unui echilibru dezvoltativ în relația orientare valorică – adaptare psihosocială. Pentru managementul cercetării conceptelor indicate sunt importante secvențele: factorii psihosociali, dimensiunile, direcțiile și metodele de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților prezentate în figura 2.1.

Din datele incluse în lucrare observăm că sunt foarte vaste și ample metodele valorificate în cercetare. Conform direcțiilor de cercetare au fost aplicate metode de determinare a: valorilor terminale (scop) și instrumentale (mijloc); valorilor adaptării, socializării și individualizării; adaptării psihosociale (1. Adaptabilitatea / dezadaptabilitatea; 2. mitomanie; 3. acceptarea de sine; neacceptarea de sine; 4. acceptarea celorlalți; neacceptarea celorlalți; 5. confort emoțional; disconfort emoțional; 6. control intern; control extern; 7. dominare; supunere; 8. evitarea problemelor); adaptabilității personalității; extraversiunii / introversiunii și neurotismului (instabilitate / stabilitate emoțională); încrederii în sine, curajului social și inițierea contactelor sociale; inteligenței emoționale

(aprecierea și exprimarea emoțiilor; controlul emoțiilor; utilizarea emoțiilor în soluționarea problemelor); locul controlului subiectiv (intern și extern); afirmării de sine; motivării pentru succes / frică de eșec; optimismului; sociabilității; autoaprecierii voinței; a stimei de sine; orientărilor sensului vieții (scopurile în viață; procesul vieții – interes și saturația emoțională a vieții; rezultat – rezultativitatea vieții și satisfacția emoțională; locul controlului – Eu stăpânul vieții; locul controlului – viața sau conducerea vieții); autoaprecierii adaptabilității psihologice; autoaprecierii adaptabilității emoționale; independenței; influențabilității. Evidențiem faptul că metodele implementate au fost suficient de informative în procesul cercetării.

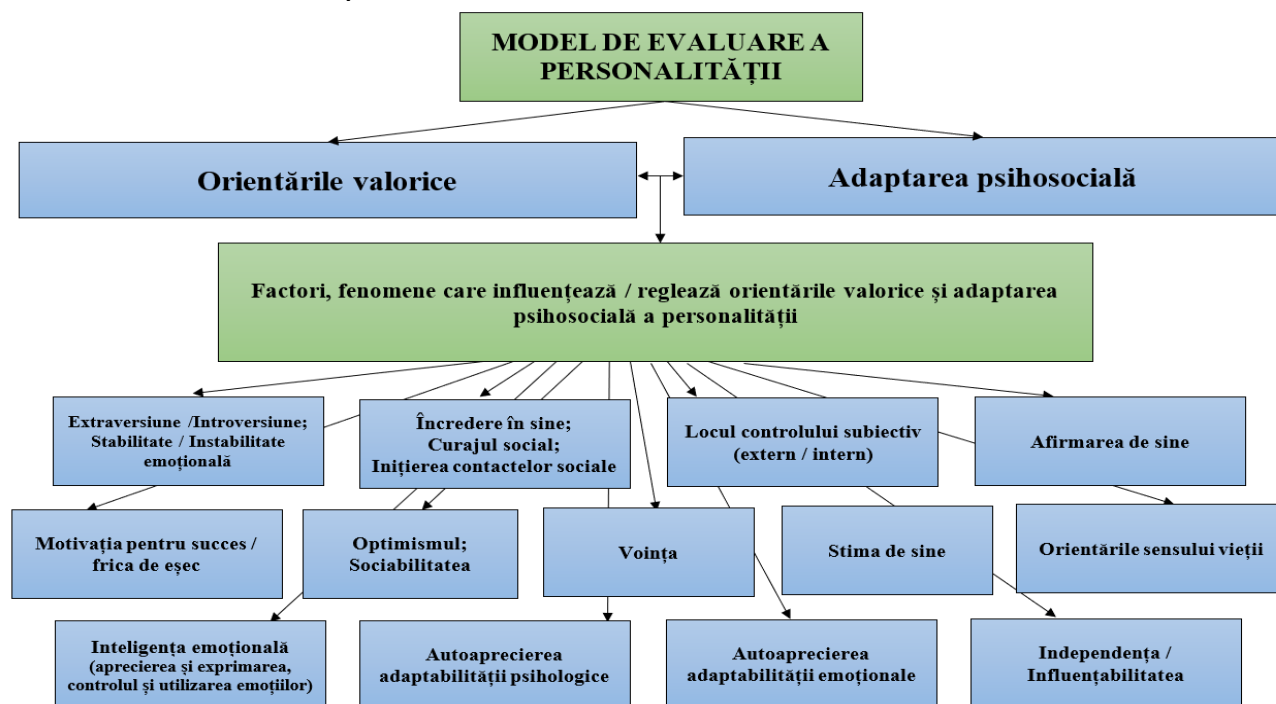

Fig. 2.2. Modelul evaluării personalității din perspectiva dimensiunilor personalității care influențează / reglează orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților

Atât orientările valorice cât și adaptarea psihosocială sunt elemente esențiale în structura personalității [37; 41; 44; 51]. În figura 2.2 este prezentat un model de evaluare a personalității reieșind din dimensiunile care influențează personalitatea.

Rezultatele cercetării demonstrează că orientările valorice diferă prin diversitate și ambiguitate și sunt definite, influențate de conținutul orientării personalității. Varietatea relațiilor evidențiază valoarea în calitate de un sistem de atitudini sociale fixate ce aparțin culturii materiale și spirituale. Devierea lor depinde de calitatea întregului sistem de atitudini sociale fixate ce aparțin culturii materiale și spirituale.

De altfel, considerăm că alți factori importanți care pot influența atât orientările valorice cât și adaptarea psihosocială a adolescenților pot fi: genul subiecților (masculin / feminin); mediul de proveniență (urban / rural); instituția în care învață (gimnaziu; liceu; școală profesională; centru de excelență (colegiu); universitate); specialitatea; clasa, (9-a; 10-ea; 11-ea; 12-ea) anul de studii (I; II; III); profilul studiilor (umanist; real; sportiv); tipul studiilor (buget / contract); studiile universitare sunt după liceu, școală profesională, colegiu sau altă facultate; vârsta (14-15 ani; 15-16 ani; 16-17 ani; 17-18 ani; 18-19 ani; 19-20 ani; 20-21 ani; 21-22 ani; 22-23 ani; 23-24 ani; 24-25 ani; peste 25 ani); starea familială (căsătorit / necăsătorit); angajarea în câmpul muncii (da / nu); venitul lunar personal (salariu / altă remunerare; da / nu); reușita academică în semestrul anterior (medie cuprinsă între: 9-10; 8-9; 7-8; 6-7; 5-6; mai mică decât 5); etnie (română; rusă; ucraineană; altă naționalitate); tipul familiei din care face parte (completă; monoparentală (numai mama; numai tata); orfan); venitul mediu lunar al familiei (până la 1500 lei; 1501-4000 lei; 4001-8000 lei; peste 8000 lei); locuiește în: apartamentul sau casa părinților, cămin, apartament în chirie, apartament personal; numărul vizitelor la medic cu diverse probleme de sănătate: niciodată în anul curent, o dată, de 2 ori, de 3 ori, mai mult

de 4 ori în anul curent; prezența unei boli (suferă de o boală cronică, boală acută); studiile părinților: mama, tata (studii: medii; medii speciale; superioare incomplete; superioare complete); autoaprecierea stării sănătății, în general (foarte bună; bună; mai puțin bună); părinții au fost plecați la muncă peste hotare: mama; tata (au fost plecați până la 1 an; 1-2 ani; 2-4 ani; 4-6 ani; 6-8 ani; 9-12 ani; peste 12 ani); dorința de a pleca peste hotarele RM după absolvirea studiilor (nu; da – pentru a face studii sau pentru a munci). Factorii enumerați au fost incluși în ancheta de la începutul fișei experimentale aplicate tuturor subiecților care au participat în cadrul cercetării. Aceasta finalizează cu viziunile personale ale subiecților despre conceptele cercetate și anume: valoare, orientări valorice și adaptare psihosocială. Menționăm că factorii psihosociali enumerați au fost selectați luând în considerație faptul că spectrul problemelor cu care se confruntă adolescenții este divers, aceștia fiind puși în situația de a se adapta rapid la noile realități care sunt impuse de situații de criză (starea sănătății inclusiv psihoemoțională, migrația economică a părinților etc.) [28].

Evidențiem faptul că *Modelul evaluării personalității din perspectiva dimensiunilor personalității care influențează / reglează orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților* subliniază componentele analizate și devine fundament al optimizării procesului de adaptare psihosocială a adolescenților. Sunt prezentate aspectele importante pentru stabilirea relației dintre conceptul orientării valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților evidențiate atât prin factorii psihosociali, dimensiunile, direcțiile și metodele de cercetare cât și prin modelul de evaluare a personalității adolescentului. Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților sunt într-o relație directă. În urma analizei este descrisă modalitatea în care unii factori influențează componentele de bază ale adaptării psihosociale și orientării valorice ale adolescenților. Astfel, sunt prognozate condiții de facilitare a procesului de adaptare psihosocială a adolescenților în funcție de orientările valorice.

Metodologia cercetării experimentale

Experimentul de constatare realizat în cadrul cercetării a avut drept scop: determinarea orientărilor valorice, a nivelurilor adaptării psihosociale a adolescenților; determinarea nivelului de dezvoltare a dimensiunilor personalității care influențează / reglează adaptarea psihosocială, stabilirea relațiilor dintre adaptarea psihosocială și dimensiunile personalității: *extraversiune / introversiune, neurotism, sinceritate, inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, aprecierea emoțiilor, controlul emoțiilor, utilizarea emoțiilor, inteligența emoțională, adaptabilitatea, locul controlului, afirmarea de sine, motivația pentru succes, optimism, sociabilitate, voința, stima de sine, orientările sensului vieții (sensul vieții scop, sensul vieții proces, sensul vieții rezultat, sensul vieții pentru locul controlului eu, sensul vieții pentru locul controlului viața), adaptabilitatea psihologică, adaptabilitatea emoțională, independența*; compararea nivelurilor de dezvoltare a adaptării psihosociale la adolescenți în funcție de factorii psihosociali; stabilirea orientărilor valorice ale adolescenților cu nivel înalt de adaptare psihosocială, cu adaptare și inadaptare psihosocială; stabilirea ierarhiilor orientărilor valorice ale adolescenților în funcție de factorii psihosociali; stabilirea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților.

În conformitate cu scopul și obiectivele cercetării în acest capitol au fost verificate ipotezele înaintate. Pentru a realiza sarcinile propuse în cadrul experimentului au fost valorificate multiple instrumente psihometrice și statistice (prezentate la pagina 6).

Caracteristica eșantionului cercetării

Pentru realizarea cercetării a fost necesar un management eficient al eșantionului antrenat în cercetare. Eșantionul îl prezintă adolescenții cu vârsta cuprinsă între 14-25 ani și anume: elevi ai claselor a 9-a; 10-ea; 11-ea; 12-ea; studenți de la universitate - ciclul I licență (anii de studii 1; 2; 3); studenți din cadrul unor centre de excelență (colegii), (anii de studii 1-5), studenți din școlile profesionale (anii de studii 1; 2), precum și adolescenți din centrele de sănătate pentru tineri. Paralel în cercetare au fost incluși și adolescenți cu cerințe educaționale speciale.

Eșantionul cercetării este alcătuit din **2029 adolescenți**. Evidențiem faptul că subiecții sunt din diferite regiuni ale țării, fișele experimentale fiind aplicate în 3 zone ale Republicii Moldova: nord – Bălți; centru – Chișinău; sud – Cahul (Tabelul 2.1). La etapa inițială în cadrul experimentului au fost incluse și 119 cadre didactice care au participat la cursurile de formare continuă din cadrul

Institutului de Științe ale Educației, municipiul Chișinău. Menționăm că participarea la cercetare a tuturor respondenților a fost în exclusivitate una voluntară, iar eșantionul respectiv întrunește condițiile necesare pentru a fi reprezentativ.

Tabelul 2.1. Eșantionul cercetării

Nr/o.	Instituția	Profil	Specialități	Grupa/Clasa	Numărul de subiecți
CHIȘINĂU					1401
1.	Universitatea de Stat din Moldova	umanist / real	Psihologie; Psihopedagogie; Biologie; Fizică și inginerie; Geografie; Chimie; Informatică; Contabilitate; Finanțe și Bănci; Business și Administrație; Marketing și Logistică; Servicii hoteliere, turism și agrement.	An I-III	293
2.	Universitatea Liberă Internațională din Moldova	umanist	Psihologie.	An I-II	40
3.	Liceul Teoretic „Dante Alighieri”	umanist / real		Clasa 9-12	294
4.	Liceul Teoretic „Spiru Haret”	umanist / real		Clasa 9-11	181
5.	Liceul de Creativitate și Inventică „Prometeu-Prim”	umanist / real		Clasa 11-12	41
6.	Liceul Internat Municipal cu Profil Sportiv din Chișinău	sportiv		Clasa 9-12	209
7.	Colegiul pedagogic „Alexei Mateevici” mun. Chișinău	umanist / sportiv	Înv. Primar; Sport și Pregătire Fizică; Asistență Socială.	An I-III	176
8.	Centrul de Sănătate Prietenos Tinerilor „ACCEPT”	umanist / real		Clasa 9-11	10
9.	Școala Profesională nr. 7, mun. Chișinău		Lăcătuș-electrician; Tencuitor; Tâmplar; Electrician în construcție; Electromontor; Electrogazosudor.	An I	157
BĂLȚI					212
10.	Universitatea de Stat „A. Russo” or. Bălți	umanist / real	Psihologie; Pedagogie în învățământul primar și pedagogie preșcolară; Pedagogie în învățământul primar și limba engleză; Administrație publică.	An I-III	52
11.	Liceul Republican „I. Creangă” or. Bălți	umanist / real		Clasa 10-12	26
12.	Colegiul de Industrie Ușoară, or. Bălți		Modelarea, proiectarea și tehnologia confecțiilor din țesături; Filatură și țesătorie; Frizerie și cosmetică.	An I-III	70
13.	Școala profesională nr. 3, or. Bălți		Croitor; Cusător; Coafor; Cosmetician.	An I-II	54
CAHUL					330
14.	Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul	umanist / real	Business și administrare; Informatică; Drept; Administrație publică; Contabilitate; Pedagogie în	An I-III	330

			învățământul primar și pedagogie preșcolară.		
	Centre din RM (Chișinău, Criuleni, Căușeni)				86
15.	Centre frecventate de către copiii cu CES din RM				86
	TOTAL SUBIECȚI				2029

Eșantionul a fost construit reieșind din necesitățile de a determina relațiile dintre orientările valorice – adaptarea psihosocială și factorii care influențează / reglează aceste procese.

Din datele incluse în lucrare observăm că în cercetare au fost implicați subiecți din diverse regiuni ale țării. Menționăm că cei mai mulți subiecți sunt din *zona de centru* a RM și anume: 1401 adolescenți; din *zona de sud* au participat la experiment 330 adolescenți, iar din *zona de nord* a țării – 212 de adolescenți. Din motiv că subiecții din *zona de centru* au indicat în anchetă localitatea de origine am obținut rezultate clare cu referire la această dimensiune. În general, menționăm că eșantioanele sunt comparabile, conform cerințelor de analiză statistică, ceea ce ne permite să realizăm o analiză statistică comparativă eficientă.

În cadrul experimentului de constatare au fost determinate viziunile adolescenților cu referire la conceptele de bază din lucrare și anume: *adaptare psihosocială și orientări valorice*. Astfel, cercetarea nivelului de cunoaștere, înțelegere, percepere a noțiunilor date au oferit oportunitatea de a realiza o clasificare în categorii ce reliefează caracteristici ale blocurilor identificate.

Conținutul inclus în acest capitol a permis să sintetizăm următoarele:

1. Pentru determinarea orientărilor valorice, a nivelurilor adaptării psihosociale a adolescenților precum și a dimensiunilor personalității care influențează / reglează acest proces (extraversiune / introversiune, neurotism, sinceritate, inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, aprecierea emoțiilor, controlul emoțiilor, utilizarea emoțiilor, inteligența emoțională, adaptabilitatea, locul controlului, afirmarea de sine, motivația pentru succes, optimism, sociabilitate, voința, stima de sine, orientările sensului vieții (sensul vieții scop, sensul vieții proces, sensul vieții rezultat, sensul vieții pentru locul controlului Eu, sensul vieții pentru locul controlului Viața), adaptabilitatea psihologică, adaptabilitatea emoțională, independența) au fost valorificate cele mai relevante metode.

2. Eșantionul cercetării este alcătuit din 2029 subiecți experimentali din generația Z, adolescenți cu vârste cuprinse între 14 și 25 de ani, selectați din trei zone a Republicii Moldova (nord; centru; sud). Pentru experiment au fost selectați elevi/studenți din licee, școli profesionale, din centrele de excelență și din cadrul universităților, inclusiv elevi cu cerințe educaționale speciale, această diversitate fiind necesară pentru a avea un eșantion reprezentativ și a evita unilateralitatea.

3. Cu referire la ultima componentă din ancheta psihosocială menționăm că adolescenții percep noțiunea de APS ca niște reacții exprimate prin acte comportamentale. De altfel, rezultatele obținute în urma chestionării arată că adolescenții includ în termenul de APS: capacitatea de a gândi logic a persoanei; echilibrul dintre asimilare și acomodare; abilitatea de a se implica și remarca în societate; relația cu societatea, comunicarea etc. Răspunsurile oferite de adolescenți pentru a determina viziunea lor cu referire la noțiunile de V și OV sunt prezentate diferit.

4. Adolescenții intervievați au făcut efort pentru a răspunde la întrebările cu privire la *ce înseamnă în viziunea lor conceptele de adaptare psihosocială, valoare, orientări valorice*. În procesul completării unii adolescenți au valorificat surse suplimentare (informație din internet) pentru a oferi un răspuns, alții au întrebat dacă este obligatoriu să ofere un răspuns anume pentru aceste întrebări, iar unii au completat aceste întrebări după ce au completat chestionarele, testele care se refereau la valori și adaptare.

5. Rezultatele obținute denotă că este necesară o informare permanentă, organizată, a adolescenților pentru înțelegerea, cunoașterea noțiunilor de valoare și orientări valorice, similar cazului anterior în care am vorbit despre necesitatea informării adolescenților cu privire la noțiunea de adaptare psihosocială.

În Capitolul 3 – Studiul experimental al orientărilor valorice ale adolescenților – este prezentat conținutul orientărilor valorice terminale și instrumentale; descrisă relația dintre orientările valorice și factorii psihosociali: vârstă, gen, mediu de proveniență, studii, familie, sănătate, migrație economică ș.a.

În această ordine de idei prezentăm descrierea valorilor terminale și instrumentale conform Testului orientărilor valorice elaborat de către M. Rokeach în abordarea autorului Д.А. Леонтьев (1992 - variantă adaptată). **Valorile terminale (scop)** reflectă convingerea că orice scop final al existenței individuale din punct de vedere personal sau social merită să fie urmărit. Aceste valori finalități, sunt reprezentate de idealuri sau scopuri. În tabelul 3.1 prezentăm descrierea valorilor terminale (M. Rokeach).

Tabelul 3.1. Lista valorilor terminale și descrierea lor

Nr./o.	Valori terminale	Descrierea valorii
1.	viața activă	o viață abundentă și emoțională
2.	înțelepciunea vieții	judecăți mature și bun simț, care pot fi obținute cu experiența de viață
3.	sănătate	sănătatea fizică și psihologică
4.	muncă interesantă	o slujbă interesantă
5.	frumusețea naturii și a artei	senzație de frumusețe în natură și arta
6.	dragoste	afinitate spirituală și sex cu persoana iubită
7.	bunăstare materială	absența greutăților financiare
8.	prieteni buni, fideli	prieteni buni și loiali
9.	apreciere socială	respectul publicului, colegilor
10.	cunoaștere	abilitatea de a continua educația, îmbogățirea personală, cultura generală, dezvoltarea intelectuală
11.	viața productivă	utilizarea abilităților și capacităților la maxim
12.	dezvoltare continuă	autodezvoltare, îmbunătățire fizică și spirituală de viață
13.	distracții	divertisment, timp liber, absența responsabilităților
14.	libertate	independența în opinie și acțiuni
15.	viață familială fericită	viața de familie fericită
16.	fericirea altora	bunăstarea, dezvoltarea altor persoane, întreaga națiune și umanitate
17.	creație	abilitatea de artă
18.	încredere în sine	încrederea în forțele proprii, libertatea de conflicte interioare, îndoieli

Analizând tabelul 3.1. cu privire la valorile terminale observăm că descrierile prezentate facilitează înțelegerea lor. **Valorile instrumentale (mijloc)** prezintă convingerea că un anumit mod de acțiune din punct de vedere personal și social este preferabil în toate situațiile. Valorile instrumentale sunt desemnate de modurile de conduită. Potrivit autorului, valorile terminale sunt mai stabile decât valorile instrumentale și sunt caracterizate de o variabilitate interindividuală mai mică. În tabelul 3.2 prezentăm valorile instrumentale și descrierea lor (M. Rokeach).

Tabelul 3.2. Lista valorilor instrumentale și descrierea lor

Nr./o.	Valori instrumentale	Descrierea valorii
1.	acuratețe	abilitatea de a păstra ordinea în lucruri
2.	educație	bune maniere
3.	exigențe înalte	cereri mari de la viață
4.	energie de viață	sentimentul umorului și norocului
5.	executivitate	disciplina
6.	independență	abilitatea de a acționa independent
7.	intransigență față de sine și alții	ireconciliabilitatea la deficiențele în sine și altele
8.	studii	cunoștințe largi

9.	responsabilitate	sentimentul de obligație, capacitatea de a păstra promisiunea
10.	raționalism	abilitatea de a gândi logic și de a lua decizii raționale
11.	autocontrol	reținere, autodisciplină
12.	curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor	curaj în opinii, convingeri
13.	voință	abilitatea de a nu renunța
14.	toleranță	atitudinea tolerantă la vederi și ideile altora, abilitatea de a ierta greșelile altora
15.	viziuni largi	abilitatea de a înțelege un alt punct de vedere
16.	onestitate	sinceritate, dragoste pentru adevăr
17.	eficacitate în activitate	munca grea și eficacitatea
18.	delicatețe	grijuliu, interesat

Descrierea amplă a valorilor terminale și instrumentale oferă oportunitatea de a înțelege specificul acestora. În lucrare am determinat relația dintre orientările valorice și factorii psihosociali: vârstă, gen, mediu de proveniență, studii, familie, sănătate, migrație economică. În acest capitol din teză am demonstrat că orientările valorice pot fi influențate de factorii psihosociali.

Pentru claritate prezentăm în continuare o secvență (în teză sunt prezentate desfășurat conținuturile pentru toți factorii psihosociali cercetați) cu privire la diferențele dintre medii în funcție de criteriul gen pentru orientările valorice terminale: viața activă, înțelepciunea vieții, sănătate, muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, dragoste, bunăstare materială, prieteni buni și fideli, apreciere socială, cunoaștere, viață productivă, dezvoltare continuă, distracții, libertate, viață familială fericită, fericirea altora, creație, încredere în sine. Rezultatele obținute sunt prezentate grafic în figura 3.1.

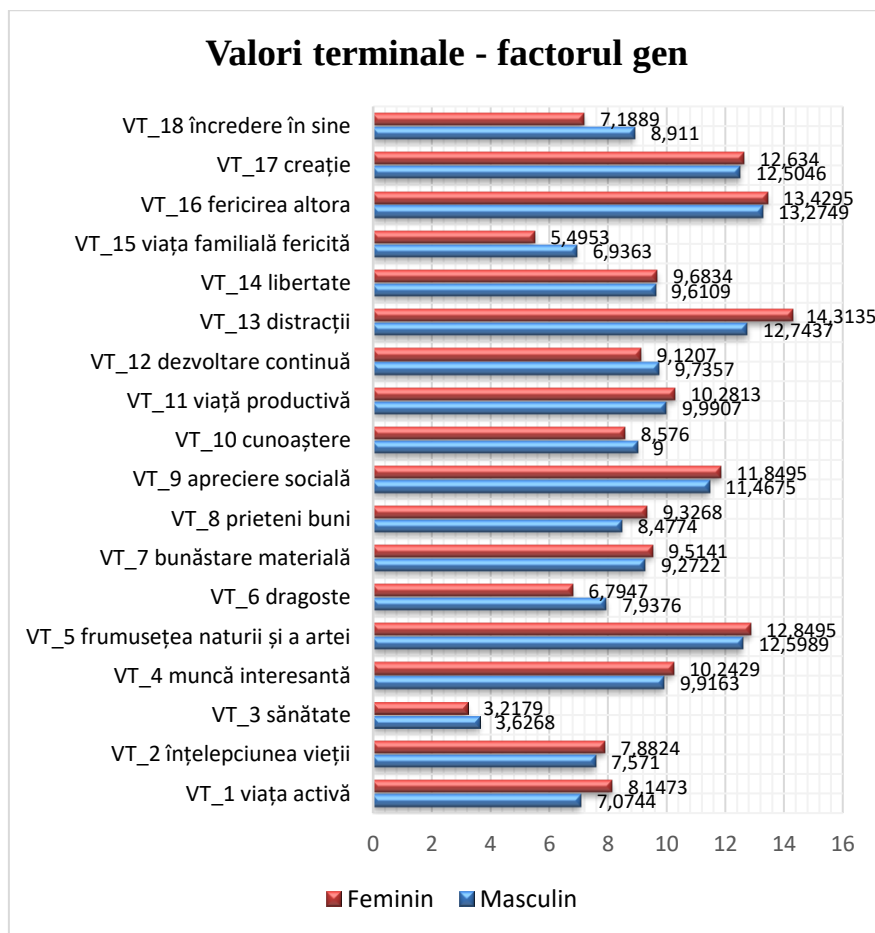

Fig. 3.1. Mediile pentru orientările valorice terminale în funcție de factorul gen

Rezultatele prezentate demonstrează că orientările valorice terminale diferă puțin în funcție de factorul gen. Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice terminale: viața activă, înțelepciunea vieții, muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, bunăstare materială, prieteni buni, apreciere socială, viața productivă, distracții, libertate, fericirea altora, creație. Adolescenții de gen feminin comparativ cu cei de gen masculin au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice terminale: sănătate, dragoste, cunoaștere, dezvoltare continuă, viață familială fericită și încredere în sine.

Pentru a arăta diferențele mediilor variabilelor după factorul *genul* subiecților, am utilizat testul T. Din rezultatele obținute la testul T determinăm că pentru valorile terminale (viața activă, înțelepciunea vieții, sănătate, muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, dragoste, bunăstare materială, prieteni buni și fideli, apreciere socială, cunoaștere, viață productivă, dezvoltare continuă, distracții, libertate, viață familială fericită, fericirea altora, creație, încredere în sine) putem afirma că există diferențe dintre mediile variabilelor atât la subiecții de gen masculin cât și la subiecții de gen feminin. Aceste diferențe sunt semnificative pentru valorile: viața activă ($t=-5,06$; $p=0,001$); sănătate ($t=2,29$; $p=0,022$); dragoste ($t=5,40$; $p=0,001$); prieteni buni și fideli ($t=-4,00$; $p=0,001$); apreciere socială ($t=-1,98$; $p=0,048$); cunoaștere ($t=2,16$; $p=0,031$); dezvoltare continuă ($t=3,05$; $p=0,002$); distracții ($t=-8,05$; $p=0,001$); viață familială fericită ($t=6,58$; $p=0,001$); încredere în sine ($t=7,84$; $p=0,001$).

În continuare sunt prezentate datele statisticii descriptive după factorul *gen* pentru orientările valorice instrumentale. Astfel, sunt prezentate diferențele dintre medii în funcție de factorul gen pentru orientările valorice instrumentale: acuratețe, educație, exigențe înalte, energie de viață, executivitate, independență, intransigență față de sine și alții, studii, responsabilitate, raționalism, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor, voință, toleranță, viziuni largi, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe. Datele respective sunt prezentate grafic în figura 3.2.

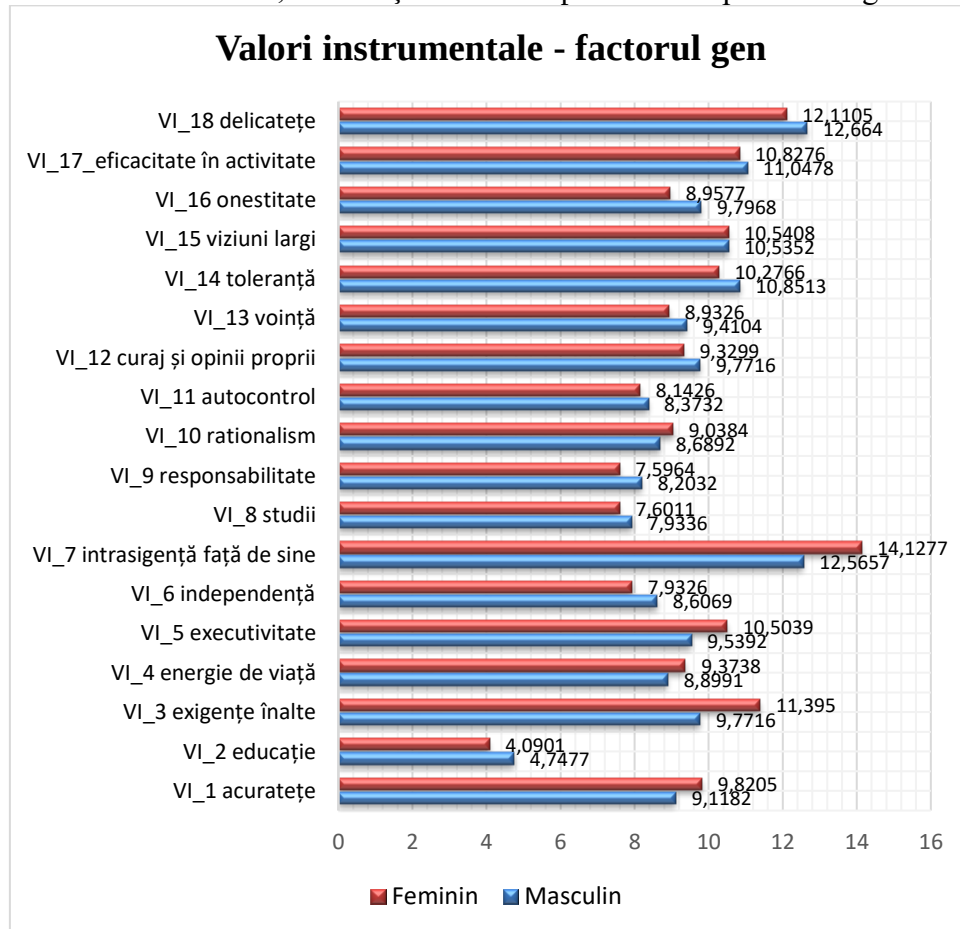

Fig. 3.2. Mediile pentru orientările valorice instrumentale în funcție de factorul gen

Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice instrumentale: acuratețe, exigențe înalte, energie de viață, executivitate, intransigență față de sine și alții, raționalism, viziuni largi. Totodată subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice instrumentale: educație, independență, studii, responsabilitate, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor, voință, toleranță, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe.

Similar cazului analizat, din rezultatele obținute la testul T conchidem că există diferențe dintre mediile variabilelor la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin. Aceste diferențe sunt semnificative pentru următoarele orientări valorice: acuratețe ($t=-2,91$; $p=0,004$); educație ($t=3,29$; $p=0,001$); exigențe înalte ($t=-7,25$; $p=0,001$); executivitate ($t=-4,42$; $p=0,001$); independență ($t=2,97$; $p=0,003$); intransigență față de sine și alții ($t=-7,50$; $p=0,001$); responsabilitate ($t=2,79$; $p=0,005$); curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor ($t=2,04$; $p=0,042$); voință ($t=2,21$; $p=0,027$); toleranță ($t=2,72$; $p=0,007$); onestitate ($t=3,88$; $p=0,001$); delicatețe ($t=2,59$; $p=0,010$).

Rezultatele obținute reliefează felul în care factorii psihosociali influențează orientările valorice terminale și instrumentale.

Studiul experimental al orientărilor valorice a adolescenților evidențiază următoarele concluzii care prezintă dimensiuni inovative și fundamentează caracteristicile conceptului dat:

1. Orientările valorice terminale și instrumentale ale adolescenților, din perspectiva datelor statistice descriptive, sunt diferite în funcție de factorii psihosociali studiați.

2. În cercetarea realizată datele statisticii descriptive stabilite pentru orientările valorice ale adolescenților în conformitate cu factorii psihosociali studiați identifică relațiile existente dintre acestea reliefând diferențele semnificative pentru fiecare factor. În această linie de idei vom prezenta rezultatele pentru orientările valorice instrumentale în funcție de factorul gen. Datele obținute denotă faptul că subiecții de gen feminin comparativ cu subiecții de masculin au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice instrumentale: acuratețe, exigențe înalte, energie de viață, executivitate, intransigență față de sine și alții, raționalism, viziuni largi. Totodată subiecții de gen feminin, comparativ cu subiecții de masculin, au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice instrumentale: educație, independență, studii, responsabilitate, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor, voință, toleranță, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe. Conform diferențelor mediilor variabilelor după criteriul propus, după genul subiecților, conchidem că există diferențe dintre mediile variabilelor la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin, iar aceste diferențe sunt semnificative pentru orientările valorice instrumentale: acuratețe; educație; exigențe înalte; executivitate; independență; intransigență față de sine și alții; responsabilitate; curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor; voință; toleranță; onestitate; delicatețe. Menționăm că, similar cazului analizat, în capitolul doi al tezei, sunt descrise toate diferențele pentru factorii psihosociali.

3. Studiul realizat demonstrează că acești factori psihosociali influențează modul de ierarhizare a orientărilor valorice ale adolescenților.

4. În funcție de factorii psihosociali studiați și în baza rezultatelor analizei valorilor terminale și instrumentale a fost determinată structura valorilor generaționale ale adolescenților, generația Z, din Republica Moldova.

În Capitolul 4 – Particularități și niveluri ale adaptării psihosociale a adolescenților – sunt prezentate nivelurile de dezvoltare a adaptării psihosociale la adolescenți; sunt conturate atât relațiile dintre adaptarea psihosocială și dimensiunile de personalitate cât și cu factorii psihosociali. La sfârșitul acestui capitol este prezentată analiza corelațională a adaptării psihosociale cu dimensiunile personalității.

Am considerat importantă pentru cercetarea realizată determinarea nivelurilor de manifestare a tuturor componentelor APS enumerate și descrise în capitolul doi al lucrării. Aplicând *Chestionarul de diagnosticare a adaptării psihosociale* (C. Rogers și R. Dymond) am determinat nivelurile de dezvoltare a adaptării psihosociale și a componentelor: adaptabilitate psihosocială; dezaptabilitate psihosocială; mitomanie / falsitate; acceptare de sine; neacceptarea de sine; acceptarea celorlalți;

neacceptarea celorlalți; confort emoțional; disconfort emoțional; control intern; control extern; dominare; supunere; evitarea problemelor. Rezultatele sunt prezentate în figura 4.1 pentru o vizualizare mai clară a nivelurilor adaptării psihosociale și a componentelor acestora determinate la adolescenți.

De altfel, rezultatele obținute demonstrează niveluri diferite de dezvoltare a APS și a componentelor acestora. După cum observăm din figura 4.1, doar 5,0% din cei investigați prezintă nivel înalt de adaptabilitate psihosocială. Un procent mare de subiecți (94,0%) prezintă nivel mediu de adaptabilitate psihosocială, iar nivel scăzut de adaptabilitate psihosocială - este caracteristic pentru 20 de subiecți, ceea ce reprezintă 1,0 % din întreg eșantionul. Pentru *dezadaptabilitate psihosocială* am obținut rezultate care denotă că 69,8% dintre adolescenți prezintă nivel mediu, iar 30,2 % din întreg eșantionul prezintă nivel scăzut de dezadaptabilitate psihosocială. Alte rezultate am obținut și pentru componenta *mitomanie* - 1 / 2 pentru care se observă că 36,1 % / 26,8 % dintre adolescenți prezintă nivel mediu, iar 63,9 % / 73,2 % din întreg eșantionul prezintă nivel scăzut. Atât pentru inadaptabilitatea psihosocială cât și pentru mitomanie 1 și 2 nici un subiect nu a prezentat nivel înalt.

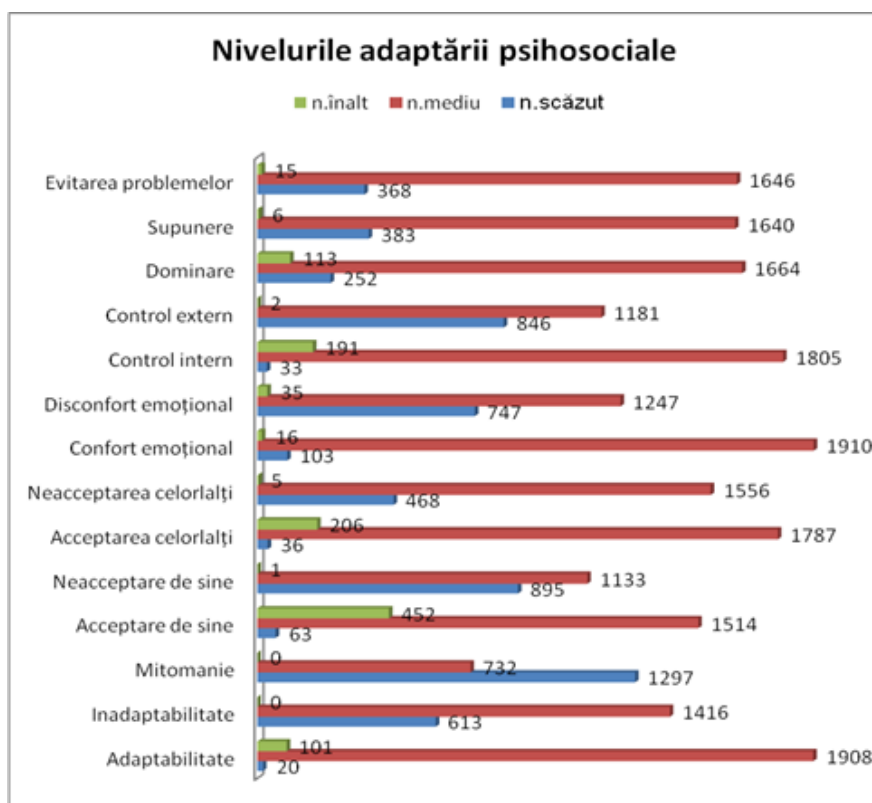

Fig. 4.1. Nivelurile de dezvoltare a componentelor adaptării psihosociale

Pentru *acceptarea de sine* nivel înalt prezintă 22,3% dintre adolescenți, nivel mediu – 74,6 %, iar nivel scăzut 3,1 % de adolescenți din întreg eșantionul. Doar un subiect prezintă nivel înalt pentru *neacceptarea de sine*, iar nivel mediu pentru factorul dat prezintă – 55,8 %, respectiv nivel scăzut 44,1 % din numărul total de adolescenți. Rezultatele prezentate ne reliefează, pentru *acceptarea celorlalți*, următorii indici: nivel înalt prezintă 10,2% dintre adolescenți, nivel mediu – 88,1 %, iar nivel scăzut 1,8 % de adolescenți. Componentei opuse și anume - *neacceptarea celorlalți* – îi sunt caracteristici indicii: nivel înalt - 0,2% dintre adolescenți, nivel mediu – 76,7 %, iar nivel scăzut prezintă 23,1 % de adolescenți. Nivel înalt pentru factorul *confort emoțional* prezintă 0,8 % dintre adolescenți, nivel mediu – 94,1 %, iar nivel scăzut doar 5,1 % de adolescenți. Nivel înalt pentru factorul *disconfort emoțional* prezintă 1,7 % dintre adolescenți, nivel mediu – 61,5 %, iar nivel scăzut doar 36,8 % de adolescenți. Rezultatele prezentate pentru factorul *control intern* denotă că 9,4 % dintre adolescenți prezintă nivel înalt; 89,0 % prezintă nivel mediu, iar 1,6 % dintre subiecții chestionați prezintă nivel scăzut. Pentru factorul *dominare* nivel înalt prezintă 5,6 % dintre

adolescenți, nivel mediu – 82,0 %, iar nivel scăzut 12,4 % de adolescenți. Pentru componenta *supunere* nivel înalt prezintă 0,3% dintre adolescenți, nivel mediu – 80,8 %, iar nivel scăzut 18,9 % de adolescenți, iar pentru componenta *evitarea problemelor* nivel înalt prezintă 0,7% dintre adolescenți, nivel mediu – 81,1 %, iar nivel scăzut 18,1 % de adolescenți din întreg eșantionul.

Menționăm că scopul *Chestionarului de diagnosticare a adaptării psihosociale* - elaborat de C. Rogers și R. Dymond este diagnosticarea complexă a manifestărilor psihologice care însoțesc procesul de adaptare socială și a **indicatorilor săi integrali** care sunt: 1. adaptarea; 2. acceptarea altora; 3. locul controlului; 4. acceptarea de sine; 5. confortul emoțional; 6. tendințele de dominare. Rezultatele sunt prezentate în tabelul 4.1.

Tabelul 4.1. Nivelurile de dezvoltare a indicilor generali ai APS

Factori / Indici generali	Niveluri	Frecvența	%
Adaptare	n. înalt	1094	53,9
	n. mediu	916	45,1
	n. scăzut	19	0,9
Acceptarea de sine	n. înalt	1125	55,4
	n. mediu	851	41,9
	n. scăzut	53	2,6
Acceptarea celorlalți	n. înalt	1383	68,2
	n. mediu	638	31,4
	n. scăzut	8	0,4
Confort emoțional	n. înalt	1799	88,7
	n. mediu	221	10,9
	n. scăzut	9	0,4
Internalitate	n. înalt	892	44,0
	n. mediu	982	48,4
	n. scăzut	155	7,6
Tendințe de dominare	n. înalt	560	16,5
	n. mediu	1135	55,9
	n. scăzut	334	16,5

Rezultatele cercetării au demonstrat, pentru subiecții cercetați, niveluri diferite de dezvoltare a **indicatorilor săi integrali**: 1. adaptarea, 2. acceptarea altora, 3. locul controlului, 4. acceptarea de sine, 5. confortul emoțional și 6. tendințele de dominare.

De altfel, după cum observăm din tabelul 4.1, pentru primul indice general – adaptare psihosocială - dintre subiecții chestionați 53,9% prezintă nivel înalt de adaptare psihosocială; 45,1% dintre adolescenți prezintă nivel mediu de adaptare psihosocială, iar nivel scăzut de adaptare psihosocială - este caracteristic pentru 0,9% de subiecți, din întreg eșantionul. Pentru indicele general - *acceptarea de sine* nivel înalt prezintă 55,4% dintre adolescenți, nivel mediu – 41,9 %, iar nivel scăzut 2,6 % de adolescenți din întreg eșantionul. Rezultatele prezentate ne reliefează pentru *acceptarea celorlalți* următorii indici: nivel înalt prezintă 68,2% dintre adolescenți, nivel mediu – 31,4 %, iar nivel scăzut 0,4 % dintre adolescenți. Nivel înalt pentru factorul *confort emoțional* prezintă 88,7 % dintre adolescenți, nivel mediu – 10,9 %, iar nivel scăzut doar 0,4 % de adolescenți. Rezultatele prezentate pentru indicele general *internalitate* denotă că 9,4 % dintre adolescenți prezintă nivel înalt; 89,0 % prezintă nivel mediu, iar 1,6 % dintre subiecții chestionați prezintă nivel scăzut. Pentru factorul *tendințe de dominare* nivel înalt prezintă 16,5 % dintre adolescenți, nivel mediu – 55,9 %, iar nivel scăzut 16,5 % de adolescenți. În concluzie evidențiem că rezultatele obținute demonstrează confirmarea ipotezei conform căreia am presupus că adolescenții prezintă diferite niveluri de dezvoltare a adaptării psihosociale și a componentelor acesteia. Un alt moment important este și faptul că pentru factorii studiați au fost obținute rezultate care reflectă, în mare parte, niveluri medii de dezvoltare.

Personalitatea, mentalitatea adolescentului se află în continuă dezvoltare și adaptare. Ei tind să ofere evenimentelor cotidiene o anumită valoare din perspectiva felului personal de adaptare. Astfel,

considerăm importantă cunoașterea, la nivel comparativ, a caracteristicilor persoanei care denotă adaptare și dezadaptare psihosocială.

Caracteristicile adolescentului care denotă adaptare psihosocială sunt următoarele: își înaintează cerințe mari față de propria persoană; deseori se ceartă pentru ceea ce a făcut; prezintă relații calde, binevoitoare cu cei din jur; este o persoană responsabilă pe care te poți baza în multe privințe; acceptă, în general, acele norme și reglementări care trebuie urmate; este capabil să-și organizeze propriile acțiuni, poate să se impună, poate să-și permită; autocontrolul pentru el nu este o problemă; de regulă, îi place compania și discuțiile cu oamenii; nu se rușinează de sentimentele sale, le exprimă în mod deschis; cu cei din jur, de obicei, se împacă bine; cea mai grea este lupta cu propria persoană; în suflet este optimist, crede în mai bine; majoritatea celor ce-l cunosc, se comportă bine cu el, îl iubesc; este o persoană cu aspect exterior atractiv; luând o decizie, o urmează; este mulțumit de toate; echilibrat, liniștit; este un om impulsiv, nerăbdător, fierbinte, nu se poate reține; pe primul loc este mintea, nu sentimentul, înainte de a face ceva, se gândește; este tolerant cu alți oameni, îl acceptă pe fiecare așa cum este; se consideră o persoană interesantă, atractivă și impozantă; ambițios, nu este indiferent față de succes sau laudă: în ceea ce este important pentru el, se străduie să fie printre cei mai buni; este un om întreprinzător, energic, plin de inițiative; în general, are o părere bună despre sine; este mulțumit de sine; este un om plăcut, atrăgător; poate plăcea ca om, ca personalitate; îi este ușor și liniștit pe suflet, nu este nimic ce l-ar putea îngrijora tare; simte că crește, se maturizează, se schimbă el însuși și atitudinea sa față de lume; este inteligent, îi place să reflecteze; se străduie să se bazeze pe propriile puteri, nu contează pe ajutorul cuiva; se remarcă printre alții; se cunoaște bine, își înțelege bine propria persoană; este comunicabil, deschis, stabilește ușor relații apropiate cu oamenii; competențele și abilitățile sunt în concordanță deplină cu sarcinile care trebuie rezolvate, cu toate se poate descurca.

Caracteristicile adolescentului care denotă inadaptare / dezadaptare psihosocială sunt următoarele: nu are dorința să se destăinuie în fața altora; deseori se simte umilit; are dubii că poate să placă cuiva dintre membrii sexului opus; simte că nu poate schimba nimic, toate eforturile sunt zadarnice; propriile convingeri și reguli nu-i ajung; este gata permanent de apărare sau chiar de atac, este ranchiunos, selectează mental modalități de răzbunare; „acum” se simte destul de inconfortabil, ar vrea să renunțe la tot, să se ascundă undeva; este precaut cu atitudinea pozitivă a celor din jur, atunci când o consideră nemeritată; de obicei se simte nu conducător, ci condus; nu-i reușește întotdeauna să gândească și să acționeze de sine stătător; se simte neajutorat, are nevoie de cineva care să-i fie alături; se pare că ia singur deciziile, dar nu se poate elibera de influența altor oameni; are un sentiment de ostilitate pentru ceea ce-l înconjoară; este sustras, nu-și poate aduna gândurile, „să se ia în mâini”, să se organizeze; simte frecvent moleșeală, tot ceia ce-l bucura odinioară, devine dintr-odată indiferent; nu prea are încredere în propriile sentimente, uneori îl trădează; este destul de dificil să fie el însuși; se străduie să nu se gândească la problemele sale; este o persoană timidă, se rușinează ușor; nu este nimic în ce persoana dată și-ar pune propria amprentă, și-ar manifesta individualitatea, Eul personal; se teme de ceea ce vor gândi alții despre el; este un om, la care „în momentul dat”, sunt multe lucruri demne de dispreț; cedează în fața dificultăților și a situațiilor care amenință cu complicații; nu-i place atunci când strică relațiile cu cineva, îndeosebi dacă neînțelegerile amenință să devină evidente; este distrat, la el toate sunt încâlcite, amestecate; ghinionist; îi disprețuiește pe cei de sex opus și nu stabilește relații cu ei; când trebuie să facă ceva, îl apucă frica: gândindu-se mult la finalitate; este tulburat, îngrijorat, tensionat; pentru a-l impune să facă măcar ceva, trebuie de insistat cum se cuvine și atunci el va ceda; deseori circumstanțele îl forțează să se apere, să-și justifice și argumenteze acțiunile; ia decizii și imediat le modifică, se disprețuiește pentru lipsă de voință, dar nu se poate schimba; nu prea este un prieten de încredere, nu poți să te bizui în toate pe el; nu se prețuiește pe sine, nimeni nu-l ia în serios; în cel mai bun caz este tolerat, pur și simplu răbdat; își face griji că persoanele de sex opus îi ocupă prea mult gândurile.

Luând în considerație caracteristicile prezentate evidențiem ca necesară orientarea personalității spre facilitarea adaptării psihosociale pentru a face față provocărilor societale contemporane. În acest paragraf sunt prezentate rezultatele cu privire la relațiile adaptării psihosociale cu dimensiunile fundamentale ale personalității în funcție de factorii psihosociali (gen, profilul studiilor

adolescenților, mediul de proveniență, reușita academică etc.) care ar contribui la dezvoltarea cu succes și facilitarea acestui proces. Prezintă interes relațiile adaptării psihosociale, descrise aici, cu dimensiunile de personalitate. În contextul ideii de bază a lucrării sunt descrise corelațiile dintre adaptarea psihosocială și componentele acesteia, dintre adaptabilitatea psihosocială și dimensiunile personalității. Rezultatele obținute în cadrul experimentului au permis conturarea profilurilor psihologice ale adolescenților cu adaptare și inadaptare psihosocială.

Din figurile 4.2 și 4.3. observăm că, în general, în cadrul profilului psihologic al adolescentului adaptat și inadaptat psihosocial sunt prezentate componentele pentru dimensiunile: 1) valorică și motivațională; 2) a controlului; 3) metacognitivă; 4) emoțional-reglatorie; și 5) de evaluare și autoevaluare.

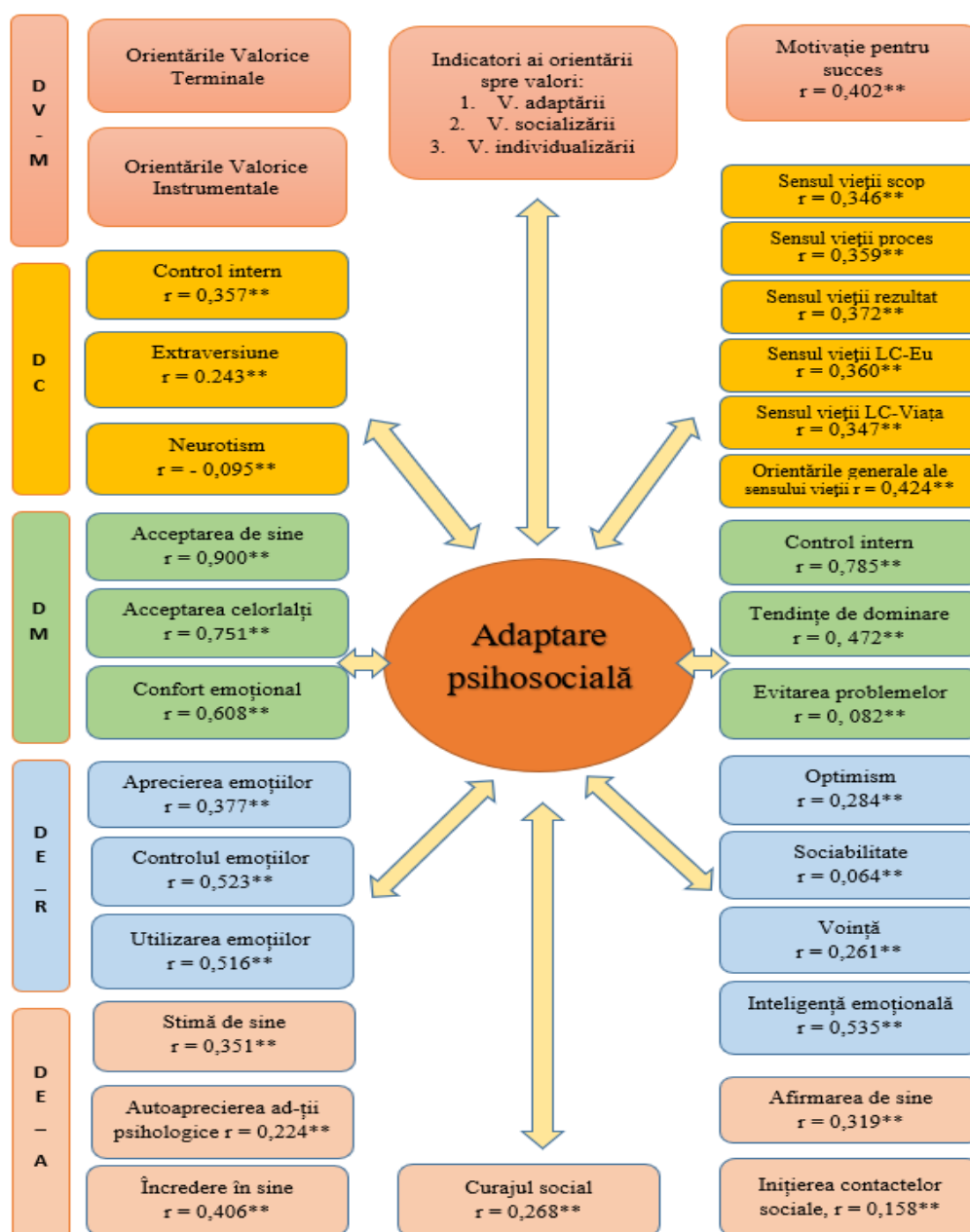

Fig. 4.2. Profilul psihologic al adolescentului adaptat psihosocial din perspectiva dimensiunilor cercetării: valorică și motivațională, a controlului, metacognitivă, emoțional-reglatorie, de evaluare și autoevaluare

Menționăm faptul că în conformitate cu fiecare dintre dimensiunile cercetării au fost fundamentate direcțiile cercetării. La prima dimensiune – *valorică și motivațională* - în profilul psihologic al adolescentului sunt incluse orientările valorice, indicatori ai orientării spre valorile adaptării și motivație pentru succes. Pentru a doua dimensiune – *a controlului* – în profil sunt incluse:

control intern, extraversiune, stabilitate emoțională și orientările sensului vieții (scopurile în viață; procesul vieții; rezultat; locul controlului – Eu stăpânul vieții; locul controlului – viața sau conducerea vieții). Dimensiunea *metacognitivă*, a treia din profilul prezentat, reflectă aspectul conștientizării de către subiect atât a nivelului de adaptare / adaptabilitate cât și a altor indici integrali conform metodei psihologice valorificate – acceptarea de sine / neacceptarea de sine, acceptarea celorlalți / neacceptarea celorlalți, confortul emoțional / confortul emoțional, internalitate / externalitate și tendințe de dominare / supunere. Pentru a patra dimensiune – *emoțional-reglatorie* – în profil sunt incluse componentele: optimism, sociabilitate, voință, inteligență emoțională și respectiv aprecierea și exprimarea emoțiilor; controlul emoțiilor; utilizarea emoțiilor în soluționarea problemelor; iar pentru dimensiunea a cincea – *de evaluare și autoevaluare* – în profil sunt incluse componentele: stima de sine, încrederea în sine, curajul social, inițierea contactelor sociale precum și afirmarea de sine. În continuare prezentăm profilul adolescentului inadaptat psihosocial (figura 4.3).

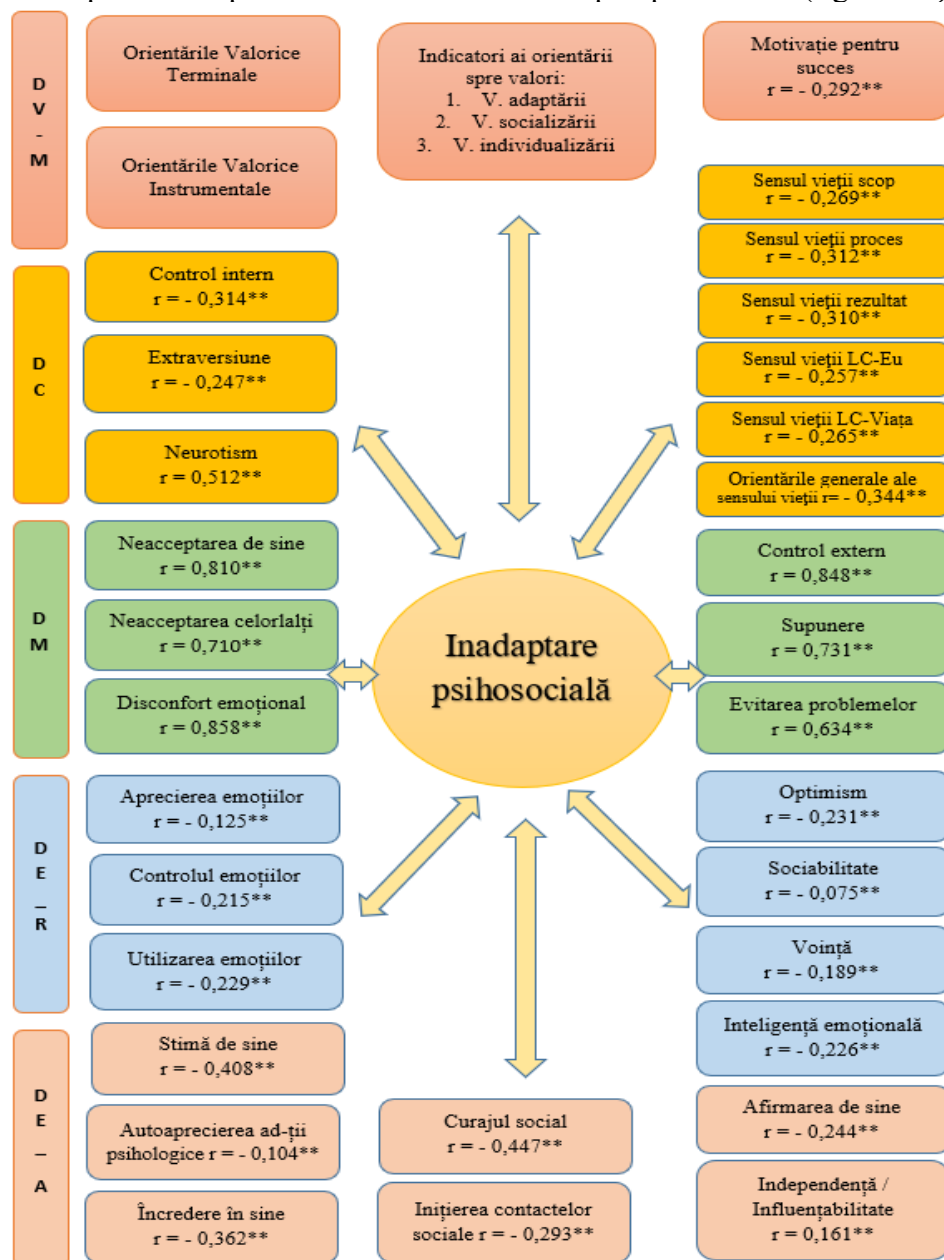

Fig. 4.3. Profilul psihologic al adolescentului inadaptat psihosocial din perspectiva dimensiunilor cercetării: valorică și motivațională, a controlului, metacognitivă, emoțional-reglatorie, de evaluare și autoevaluare

În cazul nostru profilul psihologic al adolescentului adaptat psihosocial, din perspectiva dimensiunilor cercetării, prezintă majoritatea valorilor obținute, indiferent de mărimea efectului, deoarece acestea oferă oportunitatea de a analiza minuțios datele la nivel comparativ.

Studiul realizat demonstrează că **adolescentul adaptat** denotă (în ordine consecutivă): acceptare de sine, acceptarea celorlalți, control intern, confort emoțional, inteligență emoțională, controlul emoțiilor, abilități de utilizare a emoțiilor (cu mărimi ale efectului foarte puternice și puternice), tendințe de dominare, orientări generale ale sensului vieții, încredere în sine, motivație pentru succes, tendințe către sensul vieții rezultat, abilități de apreciere a emoțiilor, tendințe către sensul vieții LC-Eu, către sensul vieții proces, stimă de sine, tendințe către sensul vieții LC-Viața, către sensul vieții scop, afirmare de sine, optimism, voință (cu mărimi ale efectului medii), extraversiune, autoapreciere a adaptabilității psihologice precum și abilitate de inițiere a contactelor sociale (cu mărimi ale efectului slabe).

Analizând rezultatele cercetării, la nivel comparativ, cu cele ale adolescentului adaptat evidențiem că **adolescentul inadaptat** denotă preponderent: disconfort emoțional, control extern, neacceptarea de sine, supunere, neacceptarea celorlalți, evitarea problemelor, neurotism / instabilitate emoțională (cu mărimi ale efectului foarte puternice și puternice).

Astfel în concluzii la capitolul 4 am menționat:

1. A fost confirmată ipoteza conform căreia am presupus că adolescenții prezintă diferite niveluri de dezvoltare a adaptării psihosociale și a componentelor acesteia precum adaptabilitate psihosocială; dezadaptabilitate psihosocială; mitomanie / falsitate; acceptare de sine; neacceptarea de sine; acceptarea celorlalți; neacceptarea celorlalți; confort emoțional; disconfort emoțional; control intern; control extern; dominare; supunere; evitarea problemelor. Un alt moment important este și faptul că pentru factorii studiați au fost obținute rezultate care reflectă, în mare parte, niveluri medii de dezvoltare.

2. În cadrul experimentului de constatare am obținut diferite relații dintre adaptarea psihosocială și dimensiunile personalității precum: extraversiune / introversiune și neurotism (instabilitate / stabilitate emoțională); încredere în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale; inteligența emoțională (aprecierea și exprimarea emoțiilor; controlul emoțiilor; utilizarea emoțiilor în soluționarea problemelor); adaptabilitatea / flexibilitatea; locul controlului subiectiv (intern și extern); afirmarea de sine; motivare pentru succes / frică de eșec; optimismul; sociabilitate; autoaprecierea voinței; stima de sine; orientările sensului vieții (scopurile în viață; procesul vieții – interes și saturația emoțională a vieții; rezultat – rezultativitatea vieții și satisfacția emoțională; locul controlului – Eu stăpânul vieții; locul controlului – viața sau conducerea vieții); autoaprecierea adaptabilității psihologice; autoaprecierea adaptabilității emoționale; independența / influențabilitatea).

3. Pentru nivelurile de dezvoltare a adaptării psihosociale sunt caracteristice grade diferite de semnificație statistică la adolescenți pentru factorii psihosociali: genul subiecților (masculin/feminin); mediul de proveniență (urban / rural); clasa / anul de studii; profilul studiilor (umanist; real; sportiv); tipul de finanțare a studiilor (buget / contract); vârsta (14-15 ani / 19-20 ani; 14-15 ani / 24-25 ani); reușita academică (compararea mediilor 9-10 / 6-7); etnie (română; rusă); tipul familiei din care face parte (completă / monoparentală (numai mama; numai tata); numărul fraților și surorilor (1 sau 2 comparați cu 1 și 5); venitul mediu lunar al familiei (până la 1500 lei / 8000 lei); suferința din cauza unei boli; frecvența adresării la medic cu probleme de sănătate; prezența unei boli (suferă de o boală cronică, boală acută); autoaprecierea stării sănătății, în general (foarte bună; mai puțin bună); studiile părinților; părinții plecați la muncă peste hotare; dorința de a pleca peste hotarele RM după absolvirea studiilor (pentru a face studii sau pentru a munci). Vom prezenta câteva concluzii cu referire la unii factori psihosociali studiați și anume menționăm că există diferențe dintre mediile variabilelor componente ale adaptării psihosociale la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin, acestea fiind semnificative pentru adaptabilitatea psihosocială, mitomanie 1, mitomanie 2, acceptare de sine, neacceptarea de sine, acceptarea celorlalți, neacceptarea celorlalți, disconfort emoțional, control intern, control extern și supunere. Analizând factorii reglatori ai adaptării psihosociale am determinat că la subiecții de gen masculin și la subiecții de gen feminin există diferențe semnificative pentru extraversiune / introversiune, neurotism, sinceritate, încredere în sine,

aprecierea emoțiilor, controlul emoțiilor, utilizarea emoțiilor, inteligența emoțională, adaptabilitatea / flexibilitatea, locul controlului, afirmarea de sine, motivația pentru succes, optimism, sensul vieții scop, sensul vieții proces, sensul vieții rezultat, sensul vieții pentru locul controlului Eu, sensul vieții pentru locul controlului Viața, orientările sensului vieții, adaptabilitatea emoțională și independență. În funcție de factorul mediul de proveniență (urban / rural) pentru componentele APS există următoarele diferențe semnificative: dezadaptabilitate psihosocială, mitomanie 2, neacceptarea de sine, acceptarea celorlalți, neacceptarea celorlalți, disconfort emoțional, control extern, dominare, supunere, evitarea problemelor. Din perspectiva aceluiași factor - mediul de proveniență – la dimensiunile personalității am determinat diferențe semnificative pentru extraversiune / introversiune, neurotism, inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, aprecierea emoțiilor, adaptabilitatea / flexibilitatea, locul controlului, afirmarea de sine, sociabilitate, voință.

4. Analizând indicii coeficientului de corelație din capitolul respectiv, privind identificarea relației dintre APS și componentele ei menționăm că au fost obținute corelații pozitive semnificative dintre adaptabilitatea psihosocială și componentele: mitomanie, acceptare de sine, acceptarea celorlalți, confort emoțional, control intern, dominare, supunere, evitarea problemelor. Aceste rezultate denotă că există o relație direct proporțională dintre variabilele cercetării enumerate și anume cu cât crește nivelul adaptabilității psihosociale cu atât crește și nivelul de mitomanie, acceptare de sine, acceptarea celorlalți, confortul emoțional, controlul intern, dominarea, supunerea precum și capacitatea de evitare a problemelor. De altfel, în cadrul lucrării am analizat și indicii coeficientului de corelație dintre APS și dimensiunile personalității. În această privință subliniem că, în urma aplicării metodelor statistice, am obținut corelații pozitive semnificative dintre adaptabilitatea psihosocială și factori precum: extraversiune; inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, aprecierea emoțiilor, controlul emoțiilor, utilizarea emoțiilor, inteligența emoțională, adaptabilitate / flexibilitate, locul controlului, afirmarea de sine, motivația pentru succes, optimism, sociabilitate, voința, stima de sine, sensul vieții scop, sensul vieții proces, sensul vieții rezultat, sensul vieții pentru locul controlului Eu, sensul vieții pentru locul controlului Viața, orientările sensului vieții, adaptabilitatea psihologică. Aceste dimensiuni contribuie eficient la procesul de APS a personalității vizând și dimensiunea de autorealizare.

5. De altfel, provocările societale contemporane dictează necesitatea cunoașterii profilurilor personalității din perspectiva tipului de adaptare psihosocială a personalității influențat de alte dimensiuni ale personalității precum orientări valorice, extraversiune / introversiune, neurotism, inițierea contactelor sociale, curajul social, încredere în sine, aprecierea emoțiilor, controlul emoțiilor, utilizarea emoțiilor, inteligența emoțională, adaptabilitate / flexibilitate, locul controlului, afirmareade sine, motivație pentru succes, optimism, sociabilitate, voință, stimă de sine, orientările generale ale sensului vieții prin sensul vieții scop, sensul vieții proces, sensul vieții rezultat, sensul vieții pentru locul controlului Eu, sensul vieții pentru locul controlului Viața.

6. Rezultatele din acest studiu au oferit oportunitatea de a determina profilurile psihologice al adolescentului adaptat și inadaptat psihosocial. Profilurile sunt reliefate în conformitate cu următoarele dimensiuni ale cercetării: valorică și motivațională, a controlului, metacognitivă, emoțional-reglatorie, de evaluare și autoevaluare.

7. În conformitate cu aceste rezultate considerăm prioritare relațiile adaptării psihosociale cu alte dimensiuni ale personalității în funcție de factorii psihosociale - gen, profilul studiilor adolescenților, mediul de proveniență, reușita academică etc. acestea fiind amplu relatate din perspectiva abordărilor societale contemporane.

În Capitolul 5 – Cercetarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților – sunt prezentate ierarhiile orientărilor valorice; sunt făcute referințe la relațiile dintre nivelurile adaptării psihosociale și orientările valorice ale adolescenților; la profilurile psihologice ale personalității adolescentului din perspectiva orientărilor valorice; sunt prezentate elementele de influență a orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților.

Inovațiile sociale, educaționale și culturale prin diferite forme de influență, orientează spre anumite valori adolescenții din sistemul educațional. Valorile, credințele, cunoștințele și atitudinile, însușite și împărtășite de o pluralitate de persoane constituite într-o comunitate distinctă, precum și

din comportamentele și produsele lor materiale și ideale alcătuiesc sistemul care definește cultura [35, p. 324].

Urmărind logica traseului investigațional, în acest compartiment sunt prezentate ierarhiile orientărilor valorice, atât în funcție de factorul instituțiile în care învață adolescenții cât și, în general, pentru întreg eșantionul cercetării. De altfel sunt incluse și analize comparative ale ierarhiilor obținute cu cele ale altor autori, în perioade diferite.

Rezultatele generale obținute pentru valorile terminale și instrumentale. Analizând punctajul și rangul obținut, în cadrul experimentului, pentru **valorile terminale** și **valorile instrumentale** determinăm modul în care se stabilesc ierarhiile orientărilor valorice ale adolescenților din generația Z (născută între 1995 și 2010) sau generația DITTO (Diversity, Individualism, Teamwork, Technology, Organizational Support), iar în tabelul 5.1 prezentăm aceste ierarhii. Punctajul mic obținut pentru valori le plasează pe acestea în vârful ierarhiei, iar punctajul mare denotă faptul că valorile au fost considerate neprioritare, respectiv, adolescenții plasându-le la sfârșitul ierarhiei. Menționăm că în prezenta lucrare am luat în considerație concepțiile autorilor M.C. Яницкий și A.B. Серый [51], divizând ierarhia individuală a orientărilor valorice în trei grupuri egale și anume: primul grup - grupul valorilor *preferate, semnificative* (rangul 1-6 în ierarhie); al doilea grup – cel al valorilor *indiferente, neînsemnate* (rangul 7-12 în ierarhie); și al treilea grup – cel al valorilor *respinse, nesemnificative* (rangul 13-18 în ierarhie).

Tabelul 5.1. Ierarhia pentru VT și VI ale adolescenților

Nr. de ordine	VALORI TERMINALE	Nr. de ordine	VALORI INSTRUMENTALE
1.	sănătate	1.	educație
2.	viață familială fericită	2.	studii
3.	dragoste	3.	independență
4.	viața activă	4.	autocontrol
5.	înțelepciunea vieții	5.	raționalism
6.	încredere în sine	6.	responsabilitate
7.	cunoaștere	7.	voință
8.	prieteni buni, fideli	8.	viziuni largi
9.	dezvoltare continuă	9.	onestitate
10.	bunăstare materială	10.	energie de viață
11.	libertate	11.	curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor
12.	muncă interesantă	12.	acuratețe
13.	viața productivă	13.	executivitate
14.	apreciere socială	14.	exigențe înalte
15.	creație	15.	eficacitate în activitate
16.	frumusețea naturii și a artei	16.	toleranță
17.	fericirea altora	17.	delicatețe
18.	distracții	18.	intransigență față de sine și alții

Din tabelul 5.1. observăm că pentru adolescenții chestionați dintre valorile terminale prioritare sunt: *sănătatea; viața familială fericită; dragoste* precum și *viața activă*. Ierarhia finalizează cu valori scop precum: *creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții* ceea ce denotă că acestea sunt lipsite de importanță pentru adolescenții care au participat în cadrul experimentului. Conform rangurilor obținute pentru valorile instrumentale am obținut o altă ierarhie. Astfel observăm că pentru adolescenți prioritare sunt următoarele valori instrumentale: *educație; studii; independență și autocontrol*; dar nesemnificative sunt valorile instrumentale: *eficacitate în activitate; toleranță; delicatețe; intransigență față de sine și alții* ceea ce, la fel, denotă că acestea nu sunt importante pentru viața adolescenților.

Considerăm importante, pentru cercetarea dată, rezultatele cu referire la *Testul pentru determinarea valorilor - M.C. Яницкий*. Adolescenții care au participat la experimentul de constatare,

consideră prioritare valori precum: *bunăstarea familiei; menținerea forței și a sănătății; autorealizare intelectuală și creativă*. Ierarhia finalizează cu următoarele valori: *respectul altora, apreciere socială; păstrarea ordinii și a stabilității în societate; făurirea unei societăți mai umane și tolerante* - ceea ce denotă că acestea nu sunt importante pentru adolescenți. Aceste valori determină ierarhia indicatorilor orientării spre: 1. valorile socializării; 2. valorile adaptării; 3. valorile individualizării.

Profilurile psihologice ale personalității adolescentului din perspectiva orientărilor valorice.

Profilul psihologic al personalității adolescentului cu nivel înalt al adaptării psihosociale din perspectiva orientărilor valorice terminale și instrumentale. Un indice obiectiv de evaluare a impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale este ierarhizarea acestor valori de către adolescenți. Analizând punctajul și rangul obținut pentru **valorile terminale** și **valorile instrumentale** observăm modul în care se stabilesc ierarhiile orientărilor valorice ale adolescenților cu nivel înalt de dezvoltare a adaptării psihosociale, iar în figura 5.1 prezentăm aceste ierarhii.

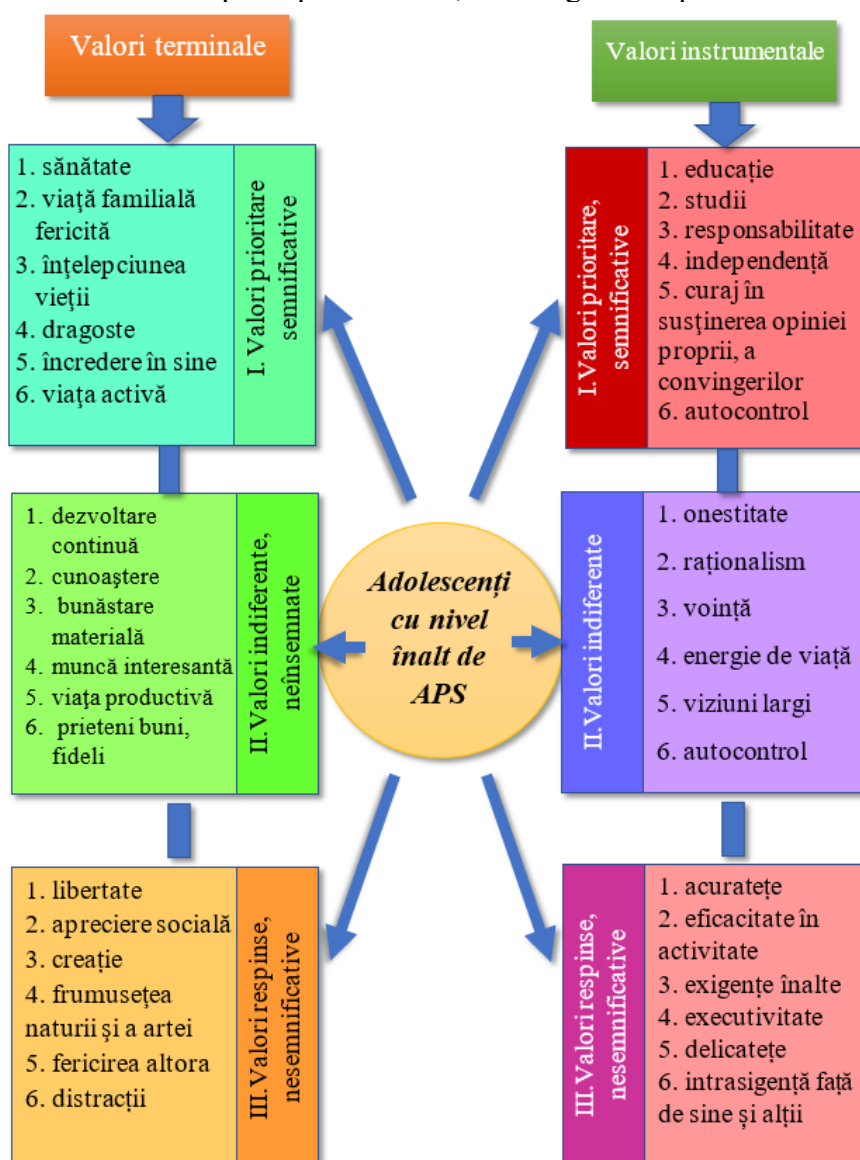

Fig. 5.1. Profilul psihologic al personalității adolescentului cu nivel înalt al APS din perspectiva orientărilor valorice terminale și instrumentale

Analizând figura 5.1. observăm că pentru adolescenții cu nivel înalt al adaptării psihosociale dintre valorile terminale (scop) prioritare sunt: *sănătatea; viața familială fericită; înțelepciunea vieții; dragostea; încrederea în sine* precum și viața activă. Ierarhia finalizează cu valori scop precum:

libertate; apreciere socială; creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții ceea ce denotă că acestea sunt lipsite de importanță pentru adolescenții care au participat în cadrul experimentului. Conform rangurilor obținute observăm că pentru adolescenții cu nivel înalt al adaptării psihosociale prioritare sunt următoarele valori instrumentale: *educație; studii; responsabilitate; independență curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor; autocontrol*. Ierarhia finalizează cu următoarele valori instrumentale: *acuratețe; eficacitate în activitate; exigențe înalte; executivitate; delicatețe; intransigență față de sine și alții*.

În același context subliniem că pentru adolescenții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale dintre valorile terminale prioritare sunt: *sănătatea; prieteni buni și fideli; dragoste; înțelepciunea vieții*. Ierarhia finalizează cu valori scop precum: *dezvoltarea continuă; creație; distracții și fericirea altora* ceea ce denotă că acestea sunt lipsite de importanță pentru adolescenții care au participat în cadrul experimentului. Conform rangurilor obținute evidențiem că pentru adolescenții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale prioritare sunt următoarele valori instrumentale: *educație; independență; raționalism și acuratețe*. Ierarhia finalizează cu următoarele valori instrumentale: *curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor; viziuni largi; eficacitate în activitate; delicatețe*. În concluzie menționăm că ierarhiile valorice terminale și instrumentale la adolescenții cu nivel înalt și scăzut de dezvoltare a adaptării sociale sunt diferite.

Aplicând **Testul pentru determinarea valorilor – M.C. Януцкiй** adolescenții cu nivel înalt și scăzut al adaptării psihosociale au obținut diverse ierarhii pentru indicatorii orientării spre valorile adaptării; indicatorii orientării spre valorile socializării; indicatorii orientării spre valorile individualizării. Rezultatele cu referire la *Testul pentru determinarea valorilor - M.C. Януцкiй* permit să concluzionăm că adolescenții cu nivel înalt al adaptării psihosociale consideră prioritare valori precum: *bunăstarea familiei; menținerea forței și a sănătății; autorealizare intelectuală și creativă*. Adolescenții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale în valorile prioritare includ valoarea *lipsa de nevoi, suficiență (bunăstare) materială* în detrimentul valorii *autorealizare intelectuală și creativă*.

În cadrul experimentului de constatare rezultatele obținute în urma aplicării *Testului orientărilor valorice (M. Rokeach)* celor 2029 de subiecți experimentali a oferit oportunitatea de a determina profilurile valorice ale personalității adolescentului nu doar doar în conformitate cu factorul - nivelul de adaptare psihosocială -, ci și în funcție de alți factori psihosociali studiați și anume: gen (masculin / feminin), mediul de proveniență (urban / rural), profilul studiilor (umanist / real), vârstă (14-15 ani / 19-20 ani și / 24-25 ani), reușită academică (media 9-10 / media 6-7), venit lunar (1500 lei / 8000 lei), suferință din cauza unei boli (da-nu), părinți plecați peste hotare (cu părinți acasă (în Republica Moldova) și cu părinți plecați peste hotare).

Profilul psihologic al personalității adolescentului de diferit gen (masculin / feminin) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale) este prezentat în figura 5.2.

Pentru adolescenții de gen masculin, conform mediilor obținute, dintre valorile terminale prioritare sunt: *sănătate; viață familială fericită; viață activă, înțelepciunea vieții; dragoste; prieteni buni, fideli*. Valorile instrumentale prioritare ale adolescenților de gen masculin sunt: *educație; studii; responsabilitate; autocontrol; independență; raționalism*. Adolescenții de gen feminin consideră prioritare valorile terminale: *sănătate; viață familială fericită; dragoste; încredere în sine; înțelepciunea vieții; viață activă*. În același context subiecții consideră prioritare valorile instrumentale: *educație; responsabilitate; studii; independență; autocontrol; voință*.

În lucrare (subcapitolul 5.3.2) sunt prezentate profilurile valorice ale personalității adolescentului în conformitate cu factorii: mediul de proveniență (urban/rural), profilul studiilor (umanist / real), vârstă (14-15 ani / 19-20 ani și / 24-25 ani), reușită academică (media 9-10 / media 6-7), venit lunar (1500 lei / 8000 lei), suferință din cauza unei boli (da-nu), părinți plecați peste hotare (cu părinți acasă (în Republica Moldova) și cu părinți plecați peste hotare).

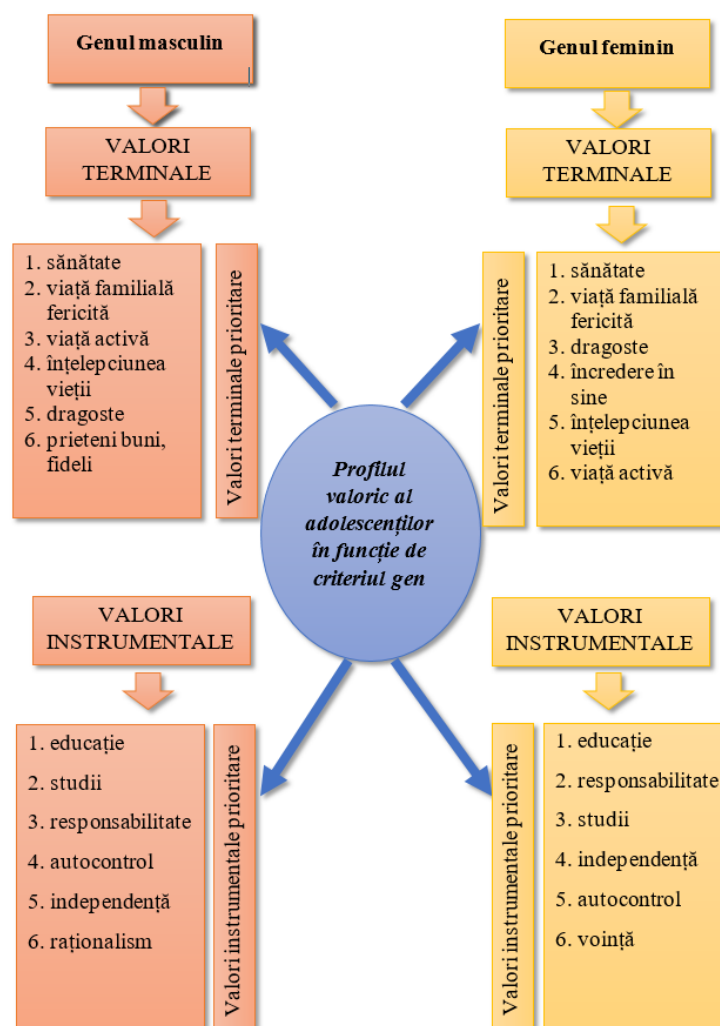

Fig. 5.2. Profilul psihologic al personalității adolescentului cu diferit gen (*masculin / feminin*) din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale)

Elementele de influență a orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților. Cercetarea realizată a permis să determinăm relația dintre adaptarea psihosocială și orientările valorice ale adolescenților. Pentru a reliefa modul de grupare a factorilor latenți ai orientărilor valorice care influențează adaptarea psihosocială a adolescenților am recurs la o analiză factorială exploratorie numită și analiza componentelor principale. Cu referire la cazul nostru, scopul ACP a fost de a obține un număr mic de combinații liniare (componentele principale) dintr-un set de variabile, care să rețină cât mai multă informație din variabilele inițiale. Datele permit să desprindem, în concluziile finale, detalii cu privire la structura a 9 factori pentru valorile terminale ale adolescenților cu nivel înalt de adaptare psihosocială și a 7 factori pentru valorile instrumentale.

Corelația dintre orientările valorice terminale / instrumentale și adaptarea psihosocială / adaptabilitatea psihosocială. În cercetarea realizată am fost interesați să verificăm dacă există o corelație dintre adaptarea psihosocială (indice general) / adaptabilitatea psihosocială și orientările valorice terminale / instrumentale. Dintre cele patru tipuri de coeficienți de corelație, am aplicat Coeficientul de corelație Spearman p (condiție de aplicare: o variabilă este cantitativă și alta este ordinală). De altfel scopul acestor tehnici este verificarea legăturii, a relației dintre două variabile, eventual controlând efectul unor alte variabile ce pot afecta relația dintre cele două supuse analizei. Totodată menționăm că pentru interpretarea mărimii efectului sunt luate în considerație valorile de referință stabilite de Cohen.

Metoda regresiei liniare. În lucrare sunt prezentate detalii cu referire la aplicarea ecuației de predicție care este numită metoda *regresiei liniare* utilă în verificarea unor modele predictive sau explicative în cercetare. Astfel, pentru cercetarea noastră am analizat dacă orientările valorice ale adolescenților influențează adaptarea psihosocială. Respectiv, în acest caz în calitate de variabilă

independentă sunt orientările valorice. Tabelul 5.2 oferă primele informații asupra eficienței modelului de regresie aplicat.

Tabelul 5.2. Modelul de regresie liniară – VT

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	Change Statistics	
					R Square Change	F Change
1	0,285 ^a	0,081	0,073	24,90641	0,081	9,881

În cazul dat vom spune că, în general, orientările valorice terminale influențează în proporție de 7,3% adaptarea psihosocială a adolescenților, iar orientările valorice instrumentale influențează în proporție de 6,1% adaptarea psihosocială a adolescenților. Sumarizând rezultatele prezentate în acest paragraf subliniem că orientările valorice denotă un impact cu mărimea efectului slabă asupra adaptării psihosociale a adolescenților.

Identificând impactul orientărilor valorice cu un astfel de efect obținut am considerat necesar și important să analizăm dacă adaptarea psihosocială influențează orientările valorice ale adolescenților. Astfel, rezultatele indică faptul că, în general, adaptarea psihosocială influențează în proporție de 7,6% orientările valorice ale adolescenților. Atenționăm asupra faptului că testul F ($F=10,352$) din tabelul ANOVA conform rezultatelor este semnificativ ($p<0,001$). Datele prezentate demonstrează că adaptarea psihosocială denotă un impact cu mărimea efectului slabă asupra orientărilor valorice ale adolescenților.

Adaptarea psihosocială a adolescenților este influențată de factorii psihosociali precum și de orientările valorice terminale și instrumentale. Demersul experimental a oferit oportunitatea de a elabora modelul care prezintă relația dintre orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților (Figura 5.3).

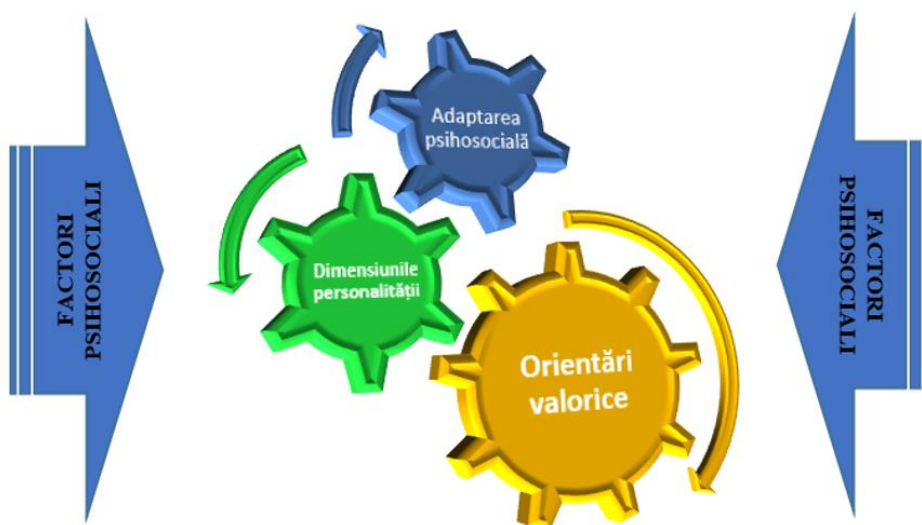

Fig. 5.3. Modelul explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței

Cercetarea realizată a oferit oportunitatea de a elabora *Modelul explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*. Conform acestui model observăm că se evidențiază un mecanism alcătuit din trei componente/blocuri care sunt influențate de factorii psihosociali. În această linie de idei, rezultatele experimentale au reliefat influența reciprocă a componentelor care ajută acest mecanism să devină funcțional. Astfel, am demonstrat impactul orientărilor valorice (terminale și instrumentale) asupra adaptării psihosociale a adolescenților și, de asemenea, al adaptării psihosociale asupra orientărilor valorice, dar acest proces înrolează și dimensiunile fundamentale ale personalității studiate din perspectiva abordărilor societale contemporane.

Studiul experimental al ierarhiei orientărilor valorice a adolescenților și a ponderii lor asupra adaptării psihosociale a adolescenților evidențiază următoarele concluzii care fundamentează relațiile existente dintre conceptele menționate:

1. Ierarhiile orientărilor valorice atât pentru valorile terminale și instrumentale cât și pentru indicatorii orientării spre valorile adaptării, socializării și individualizării sunt diferite în funcție de criteriul - instituțiile în care învață adolescenții. Acest rezultat poate servi drept argument pentru afirmația care menționează că inovațiile sociale, educaționale și culturale prin diferite forme de influență, orientează spre anumite valori adolescenții din sistemul educațional.

2. Cu referire la structura valorilor generaționale ale adolescenților din Republica Moldova am stabilit că valorile dominante în viața generației Z din mediul autohton, în ierarhia valorilor terminale, cu rangurile de conducere 1-6 sunt *sănătate; viață familială fericită; dragoste; viața activă; înțelepciunea vieții; încredere în sine*, iar din ierarhia valorilor instrumentale cu rangurile de conducere 1-6 fac parte: *educație; studii; independență; autocontrol; raționalism; responsabilitate*. Printre valorile terminale care sunt absolut respinse de adolescenții chestionați (rangul 13-18), sunt astfel de valori ca: *viața productivă; apreciere socială; creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora; distracții*, iar din categoria valorilor instrumentale respinse fac parte valorile: *executivitate; exigențe înalte; eficacitate în activitate; toleranță; delicatețe; intransigență față de sine și alții*.

3. Rezultatele prezentate demonstrează că *orientările valorice terminale diferă în funcție de nivelul adaptării psihosociale a adolescenților*. Subiecții cu nivel înalt al adaptării psihosociale comparativ cu subiecții care denotă nivel scăzut al adaptării psihosociale au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice terminale: *viața activă, muncă interesantă, frumusețea naturii și a artei, dragoste, prieteni buni și fideli, apreciere socială, cunoaștere, distracții, libertate, fericirea altora*. Subiecții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale comparativ cu subiecții care denotă nivel înalt al adaptării psihosociale au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice terminale: *înțelepciunea vieții, sănătate, bunăstare materială, viață productivă, dezvoltare continuă, viață familială fericită, creație, încredere în sine*. Totodată putem afirma că există diferențe semnificative dintre adolescenții cu nivel înalt și scăzut al adaptării psihosociale pentru valorile: *prieteni buni și fideli; dezvoltare continuă*. Rezultatele prezentate demonstrează că *orientările valorice instrumentale diferă în funcție de nivelul de adaptare psihosocială*. Subiecții cu nivel înalt al adaptării psihosociale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale au înregistrat medii mai înalte pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *acuratețe, educație, exigențe înalte, energie de viață, executivitate, independență, intransigență față de sine și alții, raționalism, voință*. Totodată subiecții cu nivel înalt al adaptării psihosociale comparativ cu subiecții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale au înregistrat medii mai scăzute pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *studii, responsabilitate, autocontrol, curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor, toleranță, viziuni largi, onestitate, eficacitate în activitate, delicatețe*. Există diferențe semnificative dintre mediile variabilelor la subiecții cu nivel înalt și la subiecții cu nivel scăzut al adaptării psihosociale pentru următoarele orientări valorice instrumentale: *executivitate; intransigență față de sine și alții; responsabilitate; curaj în susținerea opiniei proprii și a convingerilor; eficiență în activitate*. Conform acestor rezultate a fost elaborat *Profilul psihologic al personalității adolescentului cu nivel înalt al adaptării psihosociale din perspectiva orientărilor valorice terminale și instrumentale* prin care menționăm că pentru adolescenții cu nivel înalt al adaptării psihosociale dintre valorile terminale prioritare sunt: *sănătate; viață familială fericită; înțelepciunea vieții; dragoste; încredere în sine* precum și *viață activă*, iar valorile respinse din această categorie sunt *libertate; apreciere socială; creație; frumusețea naturii și a artei; fericirea altora și distracții*. În contextual dat, pentru adolescenții cu nivel înalt al adaptării psihosociale prioritare sunt următoarele valori instrumentale: *educație; studii; responsabilitate; independență curaj în susținerea opiniei proprii, a convingerilor; autocontrol*, iar dintre valorile instrumentale respinse fac parte: *acuratețe; eficacitate în activitate; exigențe înalte; executivitate; delicatețe; intransigență față de sine și alții*. Constatăm că pentru adolescenții cu nivel înalt și cu nivel scăzut al adaptării psihosociale sunt caracteristice diferite ierarhii ale orientărilor valorice terminale și instrumentale.

4. Profilurile personalității adolescentului din perspectiva valorilor terminale și instrumentale prioritare sunt diferite în funcție de factorii: gen, mediul de proveniență, profilul studiilor, vârstă, reușită academică, venitul lunar al familiei, suferință din cauza unei boli cronice sau acute, migrația economică și anume adolescenți cu părinți plecați peste hotare de la un an până la peste 12 ani.

5. Rezultatele analizei factoriale exploratorii la care am recurs demonstrează factorii latenți ai orientărilor valorice care pot caracteriza mai ușor adaptarea psihosocială a adolescenților. Adaptarea psihosocială a adolescenților este influențată de mai mulți factori precum și de orientările valorice terminale și instrumentale. Există un număr mare de variabile/ valori cu o anumită influență asupra adaptării psihosociale a adolescenților. Conform rezultatelor analizei factoriale, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a promova anumite valori terminale și anume au fost determinați 9 factori. În aceeași ordine de idei, conform rezultatelor analizei factoriale, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a promova anumite valori instrumentale și anume au fost determinați 7 factori. Deci, utilizând acest tip de analiză factorială, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a observa ponderea orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale.

6. Rezultatele obținute în urma aplicării coeficientului de corelație Spearman p au permis să determinăm diverse corelații semnificative dintre adaptabilitatea psihosocială cu valorile terminale și instrumentale. Așadar, cu referire la **valorile terminale** subliniem că adolescenții care apreciază valoarea sănătate înalt în ierarhie (pe primele locuri în ierarhie) au o adaptabilitate psihosocială înaltă și invers; adolescenții care au un nivel al *adaptabilității psihosociale* ridicat au scoruri scăzute (pe primele locuri în ierarhie) la variabilele: dragoste; cunoaștere; dezvoltare continuă; viață familială fericită; încredere în sine - și invers. Aici, subliniem că un scor scăzut la variabilele *dragoste; cunoaștere; dezvoltare continuă; viață familială fericită; încredere în sine* înseamnă valoare terminală prioritară (primele locuri). Totodată adolescenții care au un nivel al *adaptabilității psihosociale* ridicat - au scoruri înalte / mari (pe ultimele locuri în ierarhie) la variabilele *viața activă; frumusețea naturii și a artei; distracții; fericirea altora* - și invers. Tot aici cu referire la **valorile instrumentale** subliniem adolescenții care apreciază valorile *educație; studii; responsabilitate; autocontrol; curaj și opinii proprii; onestitate; eficacitate în activitate* înalt în ierarhie (pe locurile 1, 2, 3) au o adaptabilitate psihosocială înaltă și invers; adolescenții care apreciază valorile *acuratețe; exigențe înalte; intransigență față de sine și alții; delicatețe* cu punctaj înalt (pe ultimele locuri în ierarhie) au o adaptabilitate psihosocială înaltă și invers. Menționăm că nu au fost obținute corelații statistice dintre adaptabilitatea psihosocială și orientările valorice instrumentale *energie de viață, executivitate, independență, raționalism, voință, toleranță, viziuni largi*.

7. Rezultatele obținute în urma aplicării coeficientului de corelație Spearman p au permis să determinăm diverse corelații semnificative dintre adaptarea psihosocială (*indice general*) cu valorile terminale și instrumentale. Așadar cu referire la **valorile terminale** subliniem că adolescenții care apreciază valorile *sănătate; cunoaștere; dezvoltare continuă; viață familială fericită; încredere în sine* înalt în ierarhie (locuri 1, 2, 3) au o adaptare psihosocială (*indice general*) înaltă și invers; adolescenții care apreciază valorile *viața activă; frumusețea naturii și a artei; distracții; fericirea altora; creație* înalt (pe ultimele locuri în ierarhie) au o adaptabilitate psihosocială înaltă și invers. Menționăm că nu au fost obținute corelații statistice dintre adaptarea psihosocială și orientările valorice terminale: *viața activă, înțelepciunea vieții, muncă interesantă, dragoste, bunăstare materială, prieteni buni și fideli, apreciere socială, viață productivă, libertate*. În același context cu referire la **valorile instrumentale** subliniem că adolescenții care apreciază valorile *studii; responsabilitate; autocontrol; curaj și opinii proprii; eficacitate în activitate* înalt (pe primele locuri în ierarhie) au o adaptare psihosocială (*indice general*) înaltă și invers; adolescenții care nu apreciază valorile *acuratețe; exigențe înalte; intransigență față de sine și alții; delicatețe*, acestea fiind pe ultimele locuri în ierarhie - au o adaptare psihosocială (*indice general*) înaltă și invers. Menționăm că nu au fost obținute corelații

statistice dintre adaptarea psihosocială și orientările valorice instrumentale: *educație, energie de viață, executivitate, independență, raționalism, voință, toleranță, viziuni largi, onestitate*.

8. Pentru determinarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților am aplicat metoda regresiei liniare, numită și ecuație de predicție, considerată utilă în descrierea relației dintre variabilele independente (predictori) și variabile dependente în termenii unităților de măsură ale variabilelor în cauză. Rezultatele au oferit posibilitatea să analizăm dacă orientările valorice influențează adaptarea psihosocială a adolescenților. Menționăm că în conformitate cu rezultatele obținute orientările valorice terminale și instrumentale denotă impact asupra adaptării psihosociale a adolescenților doar că acest impact este cu mărimea efectului slabă. Anume acest tip de rezultat pentru efect a cauzat necesitatea studierii impactului adaptării psihosociale asupra adaptării psihosociale la vârsta adolescenței.

9. Analiza minuțioasă a rezultatelor cercetării a oferit oportunitatea de a evidenția relația evidentă a adaptării psihosociale cu orientările valorice, ceea ce a condus la conturarea *Modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*. Rezultatele cercetării demonstrează impactul orientărilor valorice (terminale și instrumentale) asupra adaptării psihosociale a adolescenților și, de asemenea, al adaptării psihosociale asupra orientărilor valorice, fiind în strânsă relație cu dimensiunile personalității, la rândul lor, influențate de factorii psihosociali.

În Capitolul 6 – Cadrul formativ de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței – este fundamentată metodologia de facilitare a adaptării psihosociale la adolescenți; sunt prezentate dimensiunile structurale ale demersului formativ și Programul de intervenție psihologică *Facilitarea adaptării psihosociale a adolescentului*; sunt descrise valorile experimentale comparate ale adaptării psihosociale la adolescenți.

Experimentul de formare realizat în cadrul cercetării a avut drept scop: *experimentarea programului psihologic de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței*.

Pentru experiment au fost selectați adolescenți, din grupurile cu care am avut posibilitate să lucrăm, aceștia fiind cu nivel mediu de dezvoltare a adaptării psihosociale în cadrul experimentului de constatare. Amintim că din numărul total de 2029 de subiecți au obținut rezultate care indicau nivelul înalt al acestei variabile doar 101 subiecți, ceea ce alcătuiește 5,0 %, iar 95,0% dintre subiecți au obținut nivel mediu și scăzut. Așadar, în experiment au participat 22 de subiecți de la USM, repartizați în 2 grupuri: grupul experimental și grupul de control.

În cadrul experimentului de formare am decis asupra organizării unui program de intervenție psihologică care a fost intitulat **Facilitarea adaptării psihosociale a adolescenților**.

Ipoteza de cercetare caracteristică experimentului formativ: Presupunem că intervențiile psihologice special organizate în mediul educațional pot să faciliteze adaptarea psihosocială a personalității adolescentului.

Programul de intervenție psihologică elaborat *Facilitarea adaptării psihosociale a adolescenților* a fost implementat prin ședințe de training. Acesta include în structura sa 20 ședințe a câte 1 oră și 30 de minute fiecare, divizate în 3 componente. Luând în considerație specificul cercetării noastre în elaborarea programului formativ am ținut să includem activități pentru toate formațiunile psihologice care se consideră facilitatori ai adaptării psihosociale.

Ședințele trainingului formativ au fost organizate în cadrul etapei a doua a cercetării (2019-2020) și anume în octombrie 2019 – martie 2020. Activitățile cu o durată de la 1 oră și 30 minute s-au desfășurat câte o oră în săptămână în perioada 11.10.2019 – 13.12.2019 (în zilele de vineri) și de două ori în săptămână în perioada 29.01.2020 – 04.03.2020 (în zilele de miercuri și vineri). În conformitate cu sarcinile și specificul trainingului s-au elaborat un sistem de activități care au fost orientate către facilitarea și accelerarea adaptării psihosociale.

După finalizarea programului în grupul experimental, au fost realizate retestările, 04-11.03.2020, în grupurile: experimental și de control. De altfel, investigarea eficienței programului de intervenție psihologică a fost realizată în direcția comparării și evidențierii diferențelor obținute de

către adolescenții din: grupul experimental (GE) test și grupul experimental retest; grupul de control (GC) test și grupul de control retest; grupul experimental retest și grupul de control retest.

Rezultatele demonstrează că aplicarea acțiunilor organizate în scopul facilitării și accelerării adaptării psihosociale a personalității adolescentului au adus la majorarea indicilor medii obținuți pentru adaptarea psihosocială la 11 adolescenți.

Programul de intervenție psihologică propus pentru eficientizarea, facilitarea adaptării psihosociale conține acțiuni orientate spre favorizarea componentelor acestui factor.

Inițial vom prezenta rezultatele pentru adolescenții din grupul experimental test și grupul experimental retest, ceea ce am inclus în prima direcție a cercetării.

În continuare sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest cu referire la schimbările înregistrate la *Chestionarul de diagnosticare a adaptării psihosociale (C. Rogers și R. Dymond)*. În figura 6.1 sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest cu referire la schimbările înregistrate la factorul adaptabilitate psihosocială.

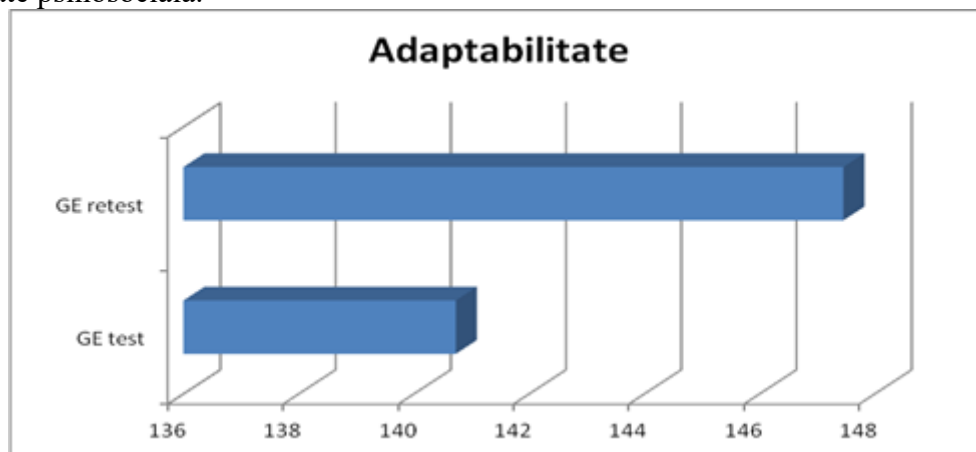

Figura 6.1. Mediile pentru adaptabilitatea psihosocială în GE test – retest

Pentru adolescenții din GE test este caracteristică media 140,73 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 147,45 (u.m.) la factorul adaptabilitate psihosocială.

Cu ajutorul testului Wilcoxon, test neparametric, comparăm două eșantioane perechi, acesta fiind echivalentul testului parametric t pentru două eșantioane perechi. Deci, aplicând testul Wilcoxon, deoarece eșantioanele sunt de volum redus, consemnăm diferențe statistic semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest pentru factorul adaptabilitate psihosocială cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest. Menționăm că deși rezultatele sunt mai mari la etapa retest pentru adaptabilitate acestea se includ în nivelul mediu, fără a fi o creștere mare pentru acest factor. În tabelul 6.1 sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul experimental test și grupul experimental retest cu referire la schimbările înregistrate la factorul adaptare psihosocială.

Tabelul 6.1. Rezultatele cercetării test – retest în GE pentru adaptare psihosocială

Factori	Etapa	Media aritmetică	Numărul de subiecți	Abatere standard	Media Eroare Std.
Adaptare	test	58,5908	11	6,29098	1,89680
	retest	65,9207	11	7,19628	2,16976

Pentru adolescenții din GE test este caracteristică media 58,59 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 65,92 (u.m.) la factorul adaptare psihosocială.

Aplicând testul Wilcoxon, deoarece eșantioanele sunt de volum redus, consemnăm diferențe statistic semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest pentru factorul adaptare psihosocială cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest. Analizând rezultatele la comparare (Tabelul A 10.4) observăm că $z = -3,068$, $p = 0,002$, ceea ce denotă că există diferențe, semnificative în ceea ce privește aprecierea celor două valori. Similar situației

descrie pentru factorul adaptabilitate și în acest caz subliniem că deși rezultatele sunt mai mari la etapa retest pentru adaptare acestea se include în nivelul mediu, fără a fi o creștere mare pentru acest indice.

În figura 6.2 sunt prezentate rezultatele comparative dintre GE test și GE retest cu referire la schimbările înregistrate la indicii generali: adaptarea psihosocială; acceptare de sine; acceptarea celorlalți; confort emoțional; internalitate; tendințe de dominare.

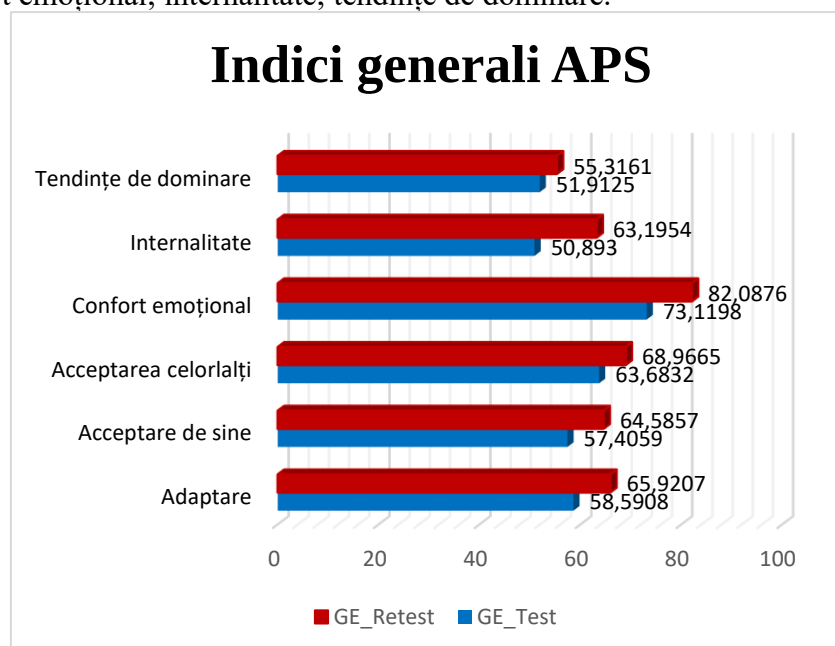

Figura 6.2. Mediile pentru indicii generali ai APS în GE test – retest

Pentru adolescenții din GE test și adolescenții din GE retest sunt caracteristice medii diferite pentru indicii generali determinați cu ajutorul *Chestionarului de diagnosticare a adaptării psihosociale* (C. Rogers și R. Dymond): adaptarea psihosocială; acceptare de sine; acceptarea celorlalți; confort emoțional; internalitate; tendințe de dominare. Astfel pentru adolescenții din GE test este caracteristică media 58,59 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 65,92 (u.m.) la factorul adaptare psihosocială; pentru *acceptare de sine* adolescenților din GE test le este caracteristică media 57,41 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 64,59 (u.m.); pentru *acceptarea celorlalți* adolescenților din GE test le este caracteristică media 63,68 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 68,97 (u.m.); pentru *confortul emoțional* adolescenților din GE test le este caracteristică media 73,12 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 82,09 (u.m.); pentru *internalitate* adolescenților din GE test le este caracteristică media 50,89 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 63,19 (u.m.); pentru *tendințe de dominare* adolescenților din GE test le este caracteristică media 51,91 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GE retest 55,32 (u.m.).

Pentru a determina dacă sunt diferențe semnificative înregistrate la GE test-retest pentru indicii generali menționați am aplicat iarăși testul Wilcoxon. Astfel, consemnăm diferențe statistic semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest pentru factorii: adaptare psihosocială; confort emoțional; internalitate. De altfel, pentru claritate menționăm că la indicele general adaptarea psihosocială înregistrăm diferențe statistic semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest, cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest. Analizând rezultatele la comparare observăm că $z = -3,068$, $p = 0,002$, ceea ce denotă că există diferențe, semnificative în ceea ce privește aprecierea celor două valori.

Apoi, pentru indicele general confort emoțional înregistrăm diferențe statistic semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest, cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest, respectiv analizând rezultatele la comparare observăm că $z = -2,450$, $p = 0,014$, ceea ce denotă că există diferențe, semnificative în ceea ce privește aprecierea celor două valori. În cele din urmă, pentru indicele general internalitate înregistrăm diferențe statistic

semnificative între rezultatele adolescenților din GE test și rezultatele adolescenților din GE retest, cu rezultate mai mari pentru adolescenții din GE retest, respectiv analizând rezultatele la comparare observăm că $z = -3,173$, $p = 0,002$, ceea ce denotă că există diferențe, semnificative în ceea ce privește aprecierea celor două valori.

În continuare vom prezenta rezultatele pentru adolescenții din grupul de control test și grupul de control retest, ceea ce am inclus în direcția a doua a cercetării.

Menționăm că pentru această direcție vom compara rezultatele subiecților înregistrate la *Chestionarul de diagnosticare a adaptării psihosociale* (C. Rogers și R. Dymond). În tabelul 6.2 sunt prezentate rezultatele comparative dintre grupul de control test și grupul de control retest cu referire la schimbările înregistrate la factorul adaptabilitate psihosocială.

Tabelul 6.2. Rezultatele cercetării test – retest în GC pentru adaptabilitate psihosocială

Factori	Etapa	Media aritmetică	Numărul de subiecți	Abatere standard	Media Eroare Std.
Adaptabilitate	test	156,0909	11	9,60682	2,89656
	retest	155,6364	11	10,64211	3,20872

Din tabelul 6.2. observăm că pentru adolescenții din GC test este caracteristică media 156,09 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 155,63 (u.m.) la factorul adaptabilitate psihosocială. De altfel, consemnăm diferențe statistic nesemnificative între rezultatele adolescenților din GC test și rezultatele adolescenților din GC retest pentru factorul adaptabilitate psihosocială cu rezultate aproximativ identice pentru adolescenții din GE retest. Tabelul *Test Statistics* (A 10.5) din Anexa 10.4 prezintă rezultatele la comparare pentru această variabilă. Respectiv, cum $z = -1,766$, $p = 0,461$, rezultă că diferențele sunt nesemnificative în ceea ce privește aprecierea celor două valori.

În figura 6.3 sunt prezentate rezultatele comparative dintre GC test și GC retest cu referire la schimbările înregistrate la indicii generali: adaptarea psihosocială; acceptare de sine; acceptarea celorlalți; confort emoțional; internalitate; tendințe de dominare.

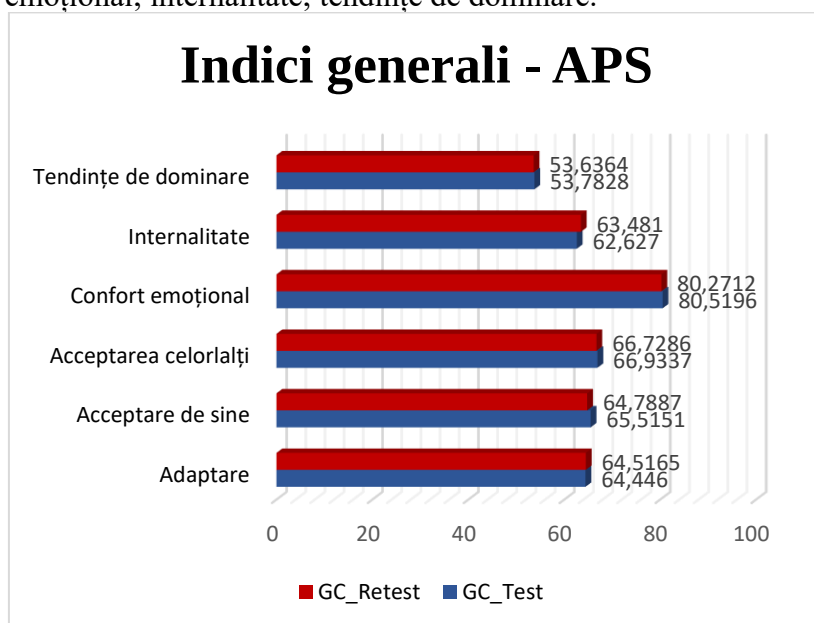

Figura 6.3. Mediile pentru indicii generali ai APS în GC test – retest

Pentru adolescenții din GC test este caracteristică media 64,45 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 64,52 (u.m.) la factorul *adaptare psihosocială*; pentru *acceptare de sine* adolescenților din GE test le este caracteristică media 65,51 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 64,79 (u.m.); pentru *acceptarea celorlalți* adolescenților din GC test le este caracteristică media 66,93 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 66,73 (u.m.); pentru *confortul emoțional* adolescenților din GC test le este caracteristică media 80,52 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 80,27 (u.m.); pentru *internalitate* adolescenților din GE test le este caracteristică media 62,63 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 63,48 (u.m.); pentru

tendințe de dominare adolescenților din GC test le este caracteristică media 53,78 (u.m.), în timp ce pentru adolescenții din GC retest 53,63 (u.m.). În scopul de a determina dacă sunt diferențe semnificative înregistrate la GC test-retest pentru indicii generali menționați am aplicat aceeași metodă - testul Wilcoxon. Astfel, consemnăm diferențe statistic ne semnificative între rezultatele adolescenților din GC test și rezultatele adolescenților din GC retest pentru factorii menționați.

Aceste rezultate ne confirmă ipoteza conform căreia am presupus că aplicând programe de intervenție psihologică poate fi facilitată adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței. Vom remarca că programul de intervenție psihologică are un impact pozitiv și produce modificări în nivelul de facilitare a adaptării psihosociale la adolescenți și al componentelor acesteia, în special prin creșterea confortului emoțional, a nivelului controlului intern.

În concluzie menționăm că demersul formativ realizat și rezultatele obținute contribuie la **fundamentarea metodologiei de facilitare a adaptării psihosociale**. Argumentele la acest capitol se referă la următoarele:

1. Programul de intervenție psihologică elaborat în scopul fundamentării adaptării psihosociale a adolescenților este un model care reliefează câteva dimensiuni structurale: identificarea, atribuirea sensului adecvat conceptului de adaptare psihosocială; cunoașterea factorilor facilitatori ai adaptării psihosociale; conștientizarea importanței dezvoltării potențialului adaptativ în contextul provocărilor societale contemporane; stabilirea relațiilor dintre orientările valorice în adaptarea psihosocială. În acest context evidențiem importanța factorilor facilitatori ai adaptării psihosociale conform dimensiunilor: motivațională și valorică, a controlului, metacognitivă, emoțional-reglatorie, de evaluare și autoevaluare.

2. În urma implementării programului de intervenție psihologică adolescenții din grupul experimental au înregistrat rezultate conform cărora am determinat că a crescut atât nivelul pentru factorul adaptabilitate psihosocială cât și nivelul indicelui general de adaptare psihosocială. Totodată, conform rezultatelor test-retest, adolescenții din grupul experimental au înregistrat indici mai înalți și pentru factorii facilitatori ai adaptării psihosociale.

3. Conform rezultatelor menționăm că s-a confirmat ipoteza conform căreia am presupus că aplicând programe de intervenție psihologică poate fi facilitată adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței. Rezultatele prezentate denotă impactul pozitiv al programului asupra componentelor care reliefează dimensiunile: motivațională și valorică, a controlului, metacognitivă, emoțional-reglatorie, de evaluare și autoevaluare.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Analiza literaturii de specialitate a permis să concluzionăm că atât problema valorilor, a orientărilor valorice cât și cea a adaptării psihosociale este multilateral cercetată în diferite ramuri ale științei și cu preponderență în filosofie, psihologie, sociologie, medicină etc.

În lucrarea dată am identificat unele probleme importante cu referire la orientările valorice și adaptarea psihosocială - cu preponderență în domeniul psihologiei sociale. În acest context au fost determinate sursele teoretice și metodologice, direcțiile de bază, principiile studierii orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților. Conținutul studiului denotă necesitatea elaborării concepției orientărilor valorice, determinarea condițiilor și a premiselor funcționării acesteia în societate; determinarea definiției de lucru a orientărilor valorice din punct de vedere al psihologiei sociale; stabilirea conținutului și a structurii psihosociale a orientărilor valorice; descrierea indicatorilor și a particularităților manifestării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la adolescenți.

Menționăm că obiectul cercetărilor noastre a devenit vârsta adolescenței, deoarece, în opinia mai multor cercetători, este cunoscută prin senzitivitatea ei față de formarea orientărilor valorice, iar procesul intens de constituire a structurilor personalității în adolescență se explică prin dezvoltarea gândirii abstracte, a autoconștiinței și a capacității reflexive. De altfel, autorii consideră că funcțiile adolescenței se pot exprima sintetic astfel: de adaptare la mediu; de depășire; de definire a personalității. Examinarea structurilor axiologice cu focalizare pe tânăra generație arată că diferențele

de valori măresc distanța dintre mentalități, iar evoluția de vârstă realizează trecerea de la valorile superficiale la cele autentice. Accentuăm că în concepțiile autorilor contemporani adolescența este o perioadă cu multe probleme de adaptare la realitate.

În conformitate cu tema, scopul, obiectivele și ipotezele cercetării au fost obținute următoarele rezultate științifice:

1. La nivel teoretic, analiza complexă a cercetărilor cu privire la orientările valorice reliefează diferite strategii de conceptualizare a acestora. Luând în considerație dimensiunile prezentate în capitole vom menționa că e relevantă pentru lucrarea dată definiția conform căreia orientările valorice reprezintă cea mai importantă componentă a structurii personalității care include experiența de viață acumulată pe parcursul dezvoltării sale, determină comportamentul și atitudinea față de lumea înconjurătoare precum orientarea scopurilor de autoperfecționare pentru (facilitatea adaptării psihosociale, dezvoltarea potențialului adaptativ) adaptarea psihosocială optimă a individului (Capitolul 1) [52; 54; 56; 57; 97; 99; 111].

2. Sintetizarea studiilor reprezentative din domeniu a permis să determinăm că cercetările actuale pun accent diferit pe noțiunea de adaptare psihosocială, iar aparatul conceptual al fenomenului este diferențiat în funcție de scop, conținut, metode și rezultate ale procesului de adaptare. Pornind de la analiza interpretativă a definițiilor existente cu privire la conceptul dat considerăm relevantă definiția conform căreia *adaptarea psihosocială* este un proces de interacțiune dintre individ și mediu care presupune schimbarea orientărilor valorice individuale în funcție de valorile sociale; presupune implicarea factorilor psihosociali reglatori în determinarea unui sistem de valori individuale care contribuie la dezvoltarea potențialului adaptativ al personalității; presupune acomodarea la condițiile noi ale vieții în funcție de orientările valorice pentru o activitate eficientă. Considerăm că procesul de adaptare psihosocială al personalității adolescentului, în situații noi, este influențat de următoarele dimensiuni ale personalității: orientările valorice, extraversiune / introversiune, neurotism, încredere în sine, curaj social, inițierea contactelor sociale, inteligența emoțională, locul controlului subiectiv, afirmarea de sine, motivare pentru succes, optimism, sociabilitate, voință, stima de sine, orientările sensului vieții (Capitolul 1) [52; 54; 56; 87; 71; 79].

3. A fost fundamentat modelul psihodiagnostic prin care se poate realiza managementul cercetării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale ale adolescentului. Astfel au fost determinați factorii psihosociali, dimensiunile și direcțiile importante pentru acest proces. Este prezentat modelul evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor personalității care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială (Capitolul 2) [52; 68; 109].

4. A fost fundamentată o abordare holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială a adolescenților din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multiple abordări (de gen; de proveniență, de clasă / anul de studii; profilul studiilor; tipul studiilor; de vârstă; starea familială; venitul lunar personal; reușita academică; etnie; tipul familiei din care face parte; venitul mediu lunar al familiei; numărul vizitelor la medic cu diverse probleme de sănătate; prezența unei boli; studiile părinților; autoaprecierea stării sănătății; de plecarea părinților la muncă peste hotare; dorința de a pleca peste hotarele Republicii Moldova după absolvirea studiilor pentru a face studii sau pentru a munci) și a altor dimensiuni ale personalității (Capitolul 3 și 5) [56; 83; 94; 93].

5. A fost stabilit caracterul specific al adaptării psihosociale în contextul integrativ al interacțiunii dimensiunilor de personalitate (extraversiune / introversiune și neurotism; încrederea în sine, curajul social și inițierea contactelor sociale; inteligența emoțională; adaptabilitatea / flexibilitatea personalității; locul controlului subiectiv; afirmarea de sine; motivarea pentru succes / frica de eșec; optimismul; sociabilitatea; autoaprecierea voinței; stima de sine; orientările sensului vieții; autoaprecierea adaptabilității psihologice; autoaprecierea adaptabilității emoționale; independența / influențabilitatea) la vârsta adolescenței (Capitolul 4) [52; 64; 81; 80; 84].

6. Au fost determinate profilurile psihologice ale adolescenților din perspectiva orientărilor valorice (terminale și instrumentale) în conformitate cu diverși factori psihosociali precum și profilurile psihologice complexe ale adolescentului cu adaptare și inadaptare psihosocială din perspectiva dimensiunilor cercetării: motivațională și valorică; a controlului; metacognitivă; emoțional-reglatorie; de evaluare și autoevaluare (Capitolul 5) [61; 63].

7. Conform rezultatelor analizei factoriale, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a promova anumite valori terminale și anume au fost determinați 9 factori. În aceeași ordine de idei, conform rezultatelor analizei factoriale, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a promova anumite valori instrumentale și anume au fost determinați 7 factori. Deci, utilizând acest tip de analiză factorială, am obținut informații utile referitor la factorii care au o mare influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților, oferind posibilitatea de a observa modul de grupare a orientărilor valorice (Capitolul 5).

8. A fost determinat impactul orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale la vârsta adolescenței care oferă posibilitatea să menționăm că orientările valorice terminale și instrumentale au impact asupra adaptării psihosociale a adolescenților, doar că acesta are mărimea efectului de nivel slab. Rezultatele cercetării a oferit oportunitatea de a evidenția relația adaptării psihosociale cu orientările valorice, ceea ce a condus la conturarea *Modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*. În contextul dat, rezultatele cercetării demonstrează impactul orientărilor valorice (terminale și instrumentale) asupra adaptării psihosociale a adolescenților și, de asemenea, al adaptării psihosociale asupra orientărilor valorice, fiind în strânsă relație cu dimensiunile personalității, la rândul lor, influențate de factorii psihosociali (Capitolul 5) [52; 55; 60; 78].

9. A fost proiectat și implementat programul de intervenție psihologică în scopul facilitării adaptării psihosociale a adolescenților prin componentele care influențează acest proces psihologic (Capitolul 6).

10. Rezultatele cercetării realizate denotă soluționarea problemei științifice și fundamentează o *nouă direcție de cercetare în psihologie - Abordarea holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*.

Considerăm că cercetarea realizată completează psihologia socială cu date teoretice și experimentale noi despre orientările valorice și relația lor cu adaptarea psihosocială a adolescenților.

Concluziile efectuate în urma realizării cercetărilor noastre ne-au permis să formulăm câteva **recomandări**:

❖ *Pentru factorii de decizie:*

- Crearea politicilor educaționale care să promoveze orientări valorice, cadre de referință din perspectiva abordărilor societale contemporane;
- Promovarea cercetărilor, la nivel național și internațional, care favorizează înțelegerea orientărilor valorice generaționale precum și a celor care presupun dezvoltarea potențialului adaptativ al personalității;
- Monitorizarea adaptării psihosociale a adolescenților în contextul schimbărilor care au loc în sistemul educațional;

❖ *Pentru instituțiile de învățământ general, profesional tehnic și superior:*

- Includerea în programele de studii a disciplinelor, cursurilor care se referă la educația pentru valori și adaptarea psihosocială (*Educația pentru valori; Adaptarea psihosocială a personalității*);
- Organizarea evenimentelor științifice în scopul promovării conceptului de valoare, orientări valorice; criza valorilor; evidențierea rolului valorilor sociale pentru formarea orientărilor valorice personale; accentuarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a personalității;
- Antrenarea cadrelor didactice și de conducere, a psihologilor în formări cu referire la conștientizarea orientărilor valorice personale și a facilitării adaptării psihosociale a adolescenților;

❖ *Pentru psihologii școlari:*

- Implementarea programelor de intervenție psihologică pentru cadrele didactice / de conducere, părinți și adolescenți în scopul promovării conceptului de valoare, orientări valorice și identificarea impactului lor asupra adaptării psihosociale a personalității;
- Familiarizării adolescenților cu noțiunile de valori, orientări valorice și adaptare psihosocială; facilitarea înțelegerii conceptului de valoare din perspectiva componentelor ei: cognitivă, afectivă și comportamentală.

- Organizarea orelor de informare, pentru cadrele didactice / de conducere precum și a programelor de educație parentală, cu referire la importanța dezvoltării potențialului adaptativ al adolescenților din perspectiva abordărilor societale contemporane.

Cercetarea realizată prezintă și anumite limite ale rezultatelor obținute care reliefează dificultatea de analiză amplă, generalizatoare a tuturor dimensiunilor personalității și a factorilor psihosociali studiați în relație cu orientările valorice și adaptarea psihosocială.

Potențialele direcții viitoare de cercetare cu privire la orientările valorice și relația lor cu adaptarea psihosocială a adolescenților:

1. Extinderea demersului investigațional pentru alte perioade de vârstă;
2. Elaborarea metodelor empirice actualizate cu referire la conceptele menționate;
3. Elaborarea programelor de educație cu referire la adaptarea psihosocială a personalității pentru cadrele didactice și de conducere, pentru părinți;
4. Realizarea cercetărilor comparative pentru diverse contexte și domenii profesionale (domeniul medical, domeniul tehnologiilor informaționale);
5. Constituirea unui studiu longitudinal cu referire la ponderea orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților la nivel național și internațional;
6. Stabilirea profilurilor psihologice optime din perspectiva orientărilor valorice pentru adaptarea psihosocială eficientă a personalității în diverse situații de criză, pentru diverse domenii, ramuri profesionale;
7. Identificarea impactului orientărilor valorice parentale asupra orientărilor valorice ale adolescenților;
8. Stabilirea influenței modelelor europene ale orientărilor valorice, implicând în cercetări și subiecți experimentali din alte țări;
9. Determinarea impactului ocupațiilor cu diferit statut social al părinților asupra orientărilor valorice ale adolescenților și a adaptării psihosociale;
10. Reliefarea modalităților eficiente de facilitare a adaptării psihosociale a personalității adultului în contextul învățării pe tot parcursul vieții.

BIBLIOGRAFIE:

1. AIFTINCĂ, M. Valoare și valorizare: contribuții moderne la filosofia valorii. București: Ed. Academiei Române, 1994. 223 p. ISBN 973-27-0425-X.
2. ANTOCI, D. Teoria și metodologia formării orientărilor valorice la adolescenți și tineri. Teză de doctor habilitat, 2022. 373 p. CZU: 37.0(043,3).
3. BOLBOCEANU, A.; ȚĂBULEAC, A. Valențe ale profilului axiologic în structura personalității adolescente. În: *Probleme actuale ale științelor umanitare*. Chișinău, UPS „I. Creangă”, 2001, p. 266-276.
4. BOROZAN, M.; IORDACHESCU, V. Dimensiuni actuale ale educației axiologice. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Psihopedagogie și management educațional*. Vol. 5, Chișinău: UST, 2021, 276 p., p. 35-38. ISBN 978-9975-76-322-6.
5. BRÂNZEI, P. Adolescență și adaptare. Iași: Editura Științifică, 1974. 367 p. ISBN Lips.
6. BRICEAG, S. Referințe valorice, modele și idealuri de viață la adolescenții din mediul urban și rural. În: *Elevul contemporan: schițe de portret psihologic*. Coord. Bolboceanu A. Chișinău, 1999, p. 23-35.
7. BUCUN, N.; PUZUR, E. Succesul adaptării psihosociale – factor determinant în dezvoltarea personalității studentului. În: *Materialele Conferinței științifice Tehnologii didactice moderne*. Chișinău: IȘE, 2016. P. 435-437. ISBN 978-9975-48-102-1.
8. BUCUN, N.; TOMA, S. Particularitățile adaptării psihosociale a elevilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. În: *Revista Univers Pedagogic*. 2018, nr.4 (60), p. 18-27. ISSN 1811-5470.
9. CERLAT, R. Particularitățile psihosociale ale stabilității emoționale a cadrelor didactice din învățământul primar. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2019. CZU: 316.613,4;37,091(043.3).

10. COAȘAN, A.; VASILESCU, A. Adaptarea școlară. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1988. ISBN Lips.
11. CUZNEȚOV, L. Educație prin optim axiologic: teorie și practică. Chișinău: „Primex-com” SRL, S.n., 2010. 159 p. ISBN 978-9975-4073-2-8.
12. DOHOTARU, M. Valențele artei coregrafice în formarea orientărilor valorice la studenții facultăților cu profil artistic. Teză de doctor în științe pedagogice. Chișinău, 2019. CZU 378:7.0 (043.3).
13. GÎNCU, I. Orientările valorice în formarea profesională. Teză de doctor în pedagogie. Chișinău: USM, 2015. CZU: 378 (043.2).
14. GUȚU, VI.; BUCUN, N. et.al. Concepția Educației în Republica Moldova. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), USM, nr. 5 (25), 2009, p. 5-16. ISSN 1857-2103.
15. HOLMAN, A.; LIȘMAN C. Starea de suspensie cognitivă. Cum gândim în viața de zi cu zi. Iași: Polirom, 2019, p. 448-457.
16. ILUȚ, P. Valori, atitudini și comportamente sociale: teme actuale de psihosociologie. Iași: Polirom, 2004. 256 p. ISBN 973-681-763-6.
17. JELESCU, P. Geneza negării la copii în perioada preverbală (studiu teoretico-experimental). Chișinău: Museum, 1999. 248 p. ISBN 9975-905-27-7.
18. JELESCU, P.; ELPUIAN, O. Antreprenoriatul și valorile profesionale ale studenților psihologi. În: *Materialele Conferinței științifice Probleme ale științelor socioumanistice și modernizării învățământului*. Seria 20, Vol. 1. 2018. Chișinău, p. 38-47. ISBN 978-9975-46-374-4.
19. NECULAU, A. Psihologie socială: aspecte contemporane. Iași: Polirom, 1996, pp. 485. ISBN 973-9248-07-1.
20. Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare. Coord.: M. Hadîrcă. Aut.: V. Pâslaru, T. Callo, N. Silistraru [et.al.]. Chișinău: Print-Caro, 2011. 180 p. ISBN 978-9975-56-030-6.
21. Programul național în domeniile cercetării și inovării pentru anii 2020-2023. Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului nr.381/2019 [citat la 22.04.20] Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/pnci_romana.pdf.
22. PUZUR, E. Adaptarea psihosocială a studenților anului I din instituțiile de învățământ superior. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2016. CZU: 316.6: 378 (043.3).
23. RACU, I. Dezvoltarea voinței la vârsta adolescentă. În: *Materialele Conferinței Dezvoltarea personală și integrarea socială a actorilor educaționali*. Chișinău, Moldova, 12 noiembrie 2021 Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, p. 89-96. ISBN 978-9975-46-570-0.
24. RACU, Ig. Dezvoltarea conștiinței de sine la vârsta adolescentă. Disponibil: https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/99-109_1.pdf
25. RUSNAC, S.; CLIVADĂ, S. Minoritățile sexuale: atitudini sociale și informarea populației. Chișinău, 2008, 142 p. ISBN Lips.
26. ȘLEAHTIȚCHI, M. Panopticum. Tehnici speciale de pătrundere în adâncul reprezentării sociale. Iași: Junimea, 2018. 373 p. ISBN 978-606-30-1902-9.
27. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația-2020”, aprobată prin Hotărârea Guvernului RM nr. 944 din 14 noiembrie 2014. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=355494>.
28. Strategia de dezvoltare a educației pentru anii 2021-2030 „EDUCAȚIA 2030”. https://ipp.md/wp-content/uploads/2021/04/Strategia-EDUCATIE-2030-Versiunea_01.pdf.
29. SVETLICINÎ, L. Determinarea specificului de orientare la valori a grupurilor etnice din Moldova. În: *Elevul contemporan: schițe de portret psihologic*. Coord. Bolboceanu A. Chișinău, 1999, p. 36-41.
30. ȚÂBULEAC, A. Implicațiile activității muzicale în constituirea orientărilor valorice ale adolescenților. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2002.
31. ȚĂRNĂ, E. Adaptarea studentului la mediul universitar. Teza de doctor în pedagogie. Chișinău: UST, 2013.
32. TARNOVSCHI, A. Particularitățile psihologice ale personalității copilului cu maladii respiratorii cornice. Teză de doctor în psihologie. 2017. CZU: 159.922.7(043.3).
33. TOMA, S. Adaptarea psihosocială a copiilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile de învățământ general. Teză de doctor în psihologie. Chișinău, 2019. CZU 316.614:376 (043.3).

34. VOICU, B.; VOICU, M. Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică. Iași: Institutul European, 2007. ISBN 978-973-611-487-8.
35. ZLATE, M. (coord.) Psihologia la răspântia mileniilor. Iași: Polirom, 2001. 432 p. ISBN 973-683-697-5.
36. ZLATE, M.; NEGOVAN V. (coord.) Strategii de adaptare a studenților la mediul universitar. București: Editura Universitară, 2006. 192 p. ISBN: 978-973-749-058-2.
37. АГАДЖАНЯН, Н.А. Проблемы адаптации и учение о здоровье: учебное пособие. М.: Издательство РУДН, 2006. 288 с. ISBN 5-209-00239-X.
38. АКИМЕНКО, А.К. Взаимосвязь представлений о лжи и стратегий поведения в системе социально-психологической адаптации личности: Дис. канд. психол. наук. Саратов, 2008. 217 с.
39. БУКУН Н.; АНЦИБОР Л. Образ жизни как условие психического развития: эволюционный взгляд на проблему. În: *Univers Pedagogic. Revista științifică de pedagogie și psihologie*, Nr.1, 2012, p. 33-43.
40. ГОЛЯНСКАЯ, О.А. Психологические факторы развития ценностной ориентации личности. Дисс. канд. психол. наук. 19.00.01. М.: РГБ, 2005.
41. ГОРЬКАЯ, Ж.В. Психология ценностей. Самара: Издательство „Самарский университет”, 2014. 92 с.
42. ЖУКОВ, Ю.М. Ценности как детерминанты принятия решений. Социально-психологический подход к проблеме. В: Психологические проблемы социальной регуляции поведения. М.: Наука, 1976, с. 255-276.
43. КАПЦОВ, А.; КАРПУШИНА, Л. Аксиологическая направленность личности. Самара: ИПК „Содружество”, 2007. 44 с. ISBN Lips.
44. КАШИРСКИЙ, Д.В. Психология личностных ценностей. Дисс. д-ра психол. наук. Москва, 2014. 550 с.
45. ЛЕОНТЬЕВ, Д.А. Личностный потенциал. Структура и диагностика. Москва: Смысл, 2011. 343с.
46. ЛЕОНТЬЕВ, Д.А. Методика изучения ценностных ориентаций. Москва: Смысл, 1992. 17 с.
47. НАЛЧАДЖАН А.А. Социально-психологическая адаптация личности. Ереван: ЭПО, 1988. 262 с.
48. УМБАЕВ, Т.А., ОВЧИННИКОВ, Б.В. Самооценка и ценностные ориентации личности как фактор социальной адаптации молодых женщин-жительниц большого города. В: Вестн. С.-Петерб. ун-та. Серия 12, 2008. Вып. 4, с. 162-167.
49. ЯНИЦКИЙ, М.С. Психологические факторы и механизмы развития системы ценностных ориентации личности. Дисс. д-ра психол. наук. Новосибирск, 2000.
50. ЯНИЦКИЙ, М.С. Ценностные ориентации личности как динамическая система. Кемерово: Кузбассвузиздат, 2000. 204 с.
51. ЯНИЦКИЙ, М.С.; СЕРЫЙ, А.В. Диагностика уровня развития ценностно-смысловой сферы личности. Новокузнецк: МАОУ ДПО ИПК, 2010. 102 с.
52. GOUVEIA, V.V. Functional theory of human values: Fundamentals, applications, and perspectives, in Portugues, São Paulo: Casa do Psicólogo, 2013.
53. KLUCKHOHN, C. Values and Value Orientations in the Theory of Action // Toward a General Theory of Action /Ed. by T. Parsons, E. Shils. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1951.
54. ROGERS, C. R., Dymond, R. F. Psychotherapy and personality change. University of Chicago Press. 1954. Disponibil: <https://docplayer.net/21137970-Carl-r-rogers-rosalind-f-dymond-ed-psychotherapy-and-personality-change-co-ordinated-research-studies-in-the-client-centered.html>
55. ROKEACH, M. Introduction in: Understanding Human Value. Individual and Societal. New York: The Free Press, 1979.
56. SCHWARTZ, S. H., BILSKY, W., Toward a universal psychological structure of human values: extensions and cross cultural replications, *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 1990, p. 878-891.

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTORULUI LA TEMA TEZEI

1. Monografii:

1.1. Monografii monoautor:

58. PALADI, O. Orientările valorice și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței: Abordări teoretice: Monografie. Coord. șt.: Nicolae Bucun; MEC, IȘE. Chișinău: Print-Caro SRL, 2021. 261 p. ISBN 978-9975-48-190-8.
59. PALADI, O. Conștiința de sine și sistemul de valori ale adolescentului. Chișinău: Print-Caro, SRL, 2013. 223 p. ISBN 978-9975-48-061-1.

1.2. Monografii colective:

60. PALADI, O.; POTÂNG, A. (coord. șt.) Bazele teoretice ale asigurării activității psihologice din sistemul de învățământ general din perspectiva abordărilor societale contemporane. Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, (Tipogr. Print-Caro), 2021. 391 p. ISBN 978-9975-56-976-7.
61. POGOLȘA, L.; PALADI, O.; VICOL, N. (coord.) Prin ani cu destoinicie: In Memoriam Nicolae Bucun. Chișinău: „Print- Caro” SRL, 2021. 272 p. ISBN 978-9975-56-933-0.
62. PALADI, O.; POTÂNG, A. (coord.) Cercetări privind asigurarea activității psihologice în sistemul de învățământ general din Republica Moldova. MECC, USM, IȘE, Chișinău: CEP USM, 2021, 211 p. ISBN 978-9975-152-16-7. **(Lucrarea a fost apreciată cu distincția Medalia de Argint la Expoziția Europeană a Creativității și Inovării EUROINVENT, 26-28 mai 2022, la Iași, România).**
63. BUCUN, N.; PALADI, O. (coord.) Politici naționale și internaționale de asigurare a activității psihologice în sistemul de învățământ general. Coord șt.: BUCUN N., PALADI O. Autori: BUCUN N., BOLBOCEANU A., PALADI O. [et. al.]. IȘE, Chișinău: „Print-Caro”, 2020, 516 p. ISBN 978-9975-48-186-1. **(Lucrarea a fost apreciată cu distincția Diploma de excelență la Expoziția Europeană a Creativității și Inovării EUROINVENT, 20-22 mai 2021, Iași, România).**
64. CEMORTAN, S.; PALADI, O. [et.al.]. Repere metodologice pentru socializarea copiilor de vârstă timpurie. AȘM, IȘE Chișinău: Tipogr. Cavaoli, 2015, 112 p. ISBN 978-9975-48-093-2.
65. BUCUN, N.; PALADI, O.; RUSNAC, V. Evaluarea pentru educația incluzivă a copiilor de vârstă preșcolară și școlară mică. Chișinău: S. n., (Tipogr. „Sirius”), 2013. 372 p. ISBN 978-9975-57-114-2.

2. Articole în reviste științifice:

2.1. în reviste din bazele de date Web of Science și SCOPUS

66. PALADI, O. The influence of value orientations on psychosocial adaptation of adolescents. International Journal of Innovative Technologies in Social Science: 2022, nr. 3(35). RS Global, Warsaw, Poland, ISSN 2544-9338.

2.2. în reviste din străinătate recunoscute:

67. PALADI, O. Profilul personalității adolescentului din perspectiva orientărilor valorice. În: *Revista de Psihologie* a Academiei Române, vol. 67, nr. 4, București, 2021 Cod CNCIS: 579, Categoria B+, ISSN 0034-8759; eISSN 2344-4665. p.333-344.
68. PALADI, O. Psycho-social adaptation of educational actors: visions of school psychologists. În: Anuarul Universității „Petre Andrei” din Iași, Fascicula: Asistență Socială, Sociologie, Psihologie. Volume 27, 2021, p. 109-120. ISSN: 2248-1060 | e-ISSN: 2601-8209.

2.3. în reviste din Registrul Național al revistelor de profil (Categoria B, C):

69. PALADI, O. Profilul psihologic al personalității adolescentului cu nivel înalt al adaptării psihosociale. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, Categoria B, nr. 2 (70), 2021. p. 80-93. ISSN 1811-5470.
70. PALADI, O.; LUNGU, T. Rolul voinței în dirijarea comportamentelor și activității de învățare la elevi. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), USM, nr. 11, 2020, p. 63-68. ISSN 1857-2103. ISSN online 2345-1025.
71. БУКУН, Н.; ПАЛАДИ, О. Приоритеты исследований в психологической службе в Республике Молдова. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), USM, nr. 11, 2020, p. 123-127. ISSN 1857-2103. ISSN online 2345-1025.
72. PALADI, O. Caracteristici ale componentelor adaptării psihosociale. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), nr. 5 (135), USM. 2020, p. 140-148. ISSN 1857-2103.
73. PALADI, O. Provocările societale cercetate prin prisma bazelor teoretice și metodologice ale asigurării activității psihologice în sistemul de învățământ general. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, Categoria B, nr. 2 (66), 2020. p. 87-92. ISSN 1811-5470.

74. PALADI, O. Managementul cercetării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a adolescenților. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, nr. 1 (65), 2020. p. 64-73. ISSN 1811-5470.
75. PALADI, O.; MAHOVICI, V.; CHEPTENE, V. Orientările valorice ale cadrelor didactice cu nivel înalt a inteligenței emoționale. În: Revista științifico – practică *Psihologie*. Categoria B, nr. 3-4, 2019, p. 51-66. ISSN E1857-2502, ISSN P 2537-6276.
76. PALADI, O.; CHISELIȚA, S. Maturitatea emoțională și motivația pentru învățare a preadolescenților. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, nr. 3 (63), 2019. p. 72-79. ISSN 1811-5470.
77. PALADI, O. Adaptarea social-psihologică: delimitări conceptuale. În: *Studia Universitatis Moldaviae*, Seria: Științe ale Educației (Pedagogie, Psihologie), Nr.9 (119), 2018, p.173-176. ISSN 1857-2103.
78. PALADI, O.; TATARU, L. Încrederea în sine – premisă de dezvoltare armonioasă a personalității la vârsta adolescentă. Studiu comparativ. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, nr. 2 (58), 2018. p. 85-91. ISSN 1811-5470.
79. PALADI, O.; CUCONAȘU, M. Încrederea în sine, anxietatea și responsabilitatea la adolescenți. În: Revista științifico-practică *Psihologie*. 2016, nr. 3-4, p. 3-12. ISSN 1857-2502.
80. PALADI, O. Abordări psihologice și pedagogice ale procesului de socializare. În: Revista științifică de pedagogie și psihologie *Univers Pedagogic*, Nr. 2, 2013, p. 33-41. ISSN 1811-5470.
81. PALADI, O.; CAUȘ-AVRAM, O. Relația dintre inteligența emoțională și motivația pentru succes la preadolescenți. În: *Psihologie, revista științifico-practică*. 2013, nr. 2, pp. 14-20. ISSN 1857-2502.
82. PALADI, O.; BOLBOCEANU, A. Problemele psihologice cu care se confruntă psihologii școlari în instituțiile educaționale. În: *Univers Pedagogic*, nr. 3, 2012, p. 32-37. ISSN 1811-5470.

2.4. în reviste on-line:

83. PALADI, O. Imaginea de sine a adolescenților în funcție de parametrii: proveniență și profilul studiilor. În: Revista *Psyvolution Science*, secțiunea Personalitate, nr. 21, 2012, ISSN 2068 - 6102. <http://psyvolution.ro/1160-imaginea-de-sine-a-adolescentilor-in-functie-de-parametrii-provenienta-si-profilul-studiilor> (vizitat 2012-04-12).

3. Articole în culegeri științifice:

3.1. în lucrările conferințelor științifice internaționale (peste hotare):

84. PALADI, O. Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților: corelații și influențe. În: *Materialele Conferinței științifice Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, ediția a XVIII-a, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 28 octombrie. Iași, 2022.
85. PALADI, O. Procesul de adaptare psihosocială a elevilor în viziunea cadrelor didactice și a psihologilor școlari. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Literature, discourse and multicultural dialogue*, editia a IX-a, Târgu Mureș, România, 11-12.12.2021. Târgu Mureș: Alpha Institute for Multicultural Studies, 2021, p. 90-101. ISBN: 978-606-93691-9-7.
86. PALADI, O.; LUNGU, T. Ponderea voinței elevului în depășirea situațiilor de criză. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Literature, discourse and multicultural dialogue*, editia a IX-a, Târgu Mureș, România, 11-12.12.2021. Târgu Mureș: Alpha Institute for Multicultural Studies, 2021, p. 102-109. ISBN: 978-606-93691-9-7.
87. PALADI, O. Relația dintre optimism și adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței. În: *Materialele Conferinței științifice Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, ediția a XVII-a, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 29 octombrie. Iași, 2021, p. 157-165. ISBN 978-606-685-830-4.
88. PALADI, O. The relationship between psychosocial adaptability and emotional intelligence in adolescence / Relația dintre adaptarea psihosocială și inteligența emoțională la vârsta adolescenței). În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Communication, context, interdisciplinarity*, editia a VI-ea, Târgu Mureș, România, 24-25.10.2020. Parths of communication in postmodernity. Târgu Mureș: Alpha Institute for Multicultural Studies, 2020, p. 75-86. ISBN: 978-606-8624-00-6.
89. PALADI, O. Orientările valorice ale adolescenților în funcție de criteriul gen. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale Educatia din perspectiva valorilor*, editia a XII-a, Chișinău, 28-29 septembrie 2020. București: Ed. EIKON, 2020, p. 96-103. ISBN 978-606-49-0372-3.
90. PALADI, O. Adaptarea psihosocială și voința la adolescenți. În: *Materialele Conferinței științifice Dezvoltarea economico-socială durabilă a Euroregiunilor și a zonelor transfrontaliere*, ediția a XVI-a, Volumul XXXVI, Institutul de Cercetări Economice și Sociale „Gh. Zane”, Academia Română, Filiala din Iași, România, 30 octombrie. Iași: Performantica, 2020, p. 81-87. ISBN 978-606-685-744-4.

91. BUCUN, N.; PALADI, O. Motivația pentru succes la adolescenți. În: *Ediția a X-a a Simpozionului Internațional KREATIKON. Creativitate – Formare – Performanță*, din Iași, România, 5-6 aprilie, 2013, p. 66-70. ISSN 2068-1378.
92. PALADI, O. Самосознание в системе личностных ценностей подростка. В: *III Международный образовательный Форум „Личность в едином образовательном пространстве”* Запорожье, Украина, 26-29 aprilie, p. 285-288, 2012. УДК 37.015.4(049) ББК 60.550.55я91.
- 3.2. în lucrările conferințelor științifice internaționale (Republica Moldova):**
93. PALADI, O. Adaptarea psihosocială a elevului în viziunile cadrelor didactice. În: *Institutul de Științe ale Educației: ascensiune, performanțe, personalități*: Materialele Conferinței Științifice Internaționale, 10 decembrie 2021, IȘE. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2021, p. 139-147. ISBN 978-9975-56-952-1.
94. PALADI, O.; LUNGU, T. Particularități ale voinței la școlarul mic. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective*, ediția a II-a, 22.10.2021, Universitatea de Stat „Alecu Russo”, mun. Bălți, p. 44-50. ISBN 978-9975-50- 269-6.
95. PALADI, O. Activitatea psihologului din învățământul general: realități și perspective. În: *Materialele Simpozionului Pedagogic Transfrontalier Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice*. Institutul de Științe ale Educației, 14 mai 2021. Coord. șt.: L. Pogolșa, N. Vicol, O. Paladi. Chișinău: IȘE, (Tipogr. „Totex-Lux”), p. 223-229. ISBN 978-9975-3336-2-7.
96. PALADI, O. Asigurarea activității psihologice în învățământul general: viziuni ale cadrelor didactice și ale psihologilor școlari. În: *Materialele Simpozionului Pedagogic Transfrontalier Profesionalizarea cadrelor didactice: tendințe și realități socio-psiho-pedagogice*. IȘE, 14 mai 2021. Coord. Șt.: L. Pogolșa, N. Vicol, O. Paladi. Chișinău: IȘE, (Tipogr. „Totex-Lux”), p. 270-276. ISBN 978-9975-3336-2-7.
97. PALADI, O. Orientările valorice ale adolescenților din mediul universitar. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Relevanța și calitatea formării universitare: competențe pentru prezent și viitor*, consacrată celor 75 de ani de la fondarea universității băltene, 9 octombrie 2020. Vol. I. Bălți: US „Alecu Russo” din Bălți, 2020. p. 43-50. ISBN 978-9975-50-255-9.
98. BUCUN, N.; PALADI, O. Priorități în cercetarea activității psihologice în sistemul de învățământ general. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Educația: factor primordial în dezvoltarea societății*. Institutul de Științe ale Educației, 09-10 octombrie 2020, Chișinău, p. 182-186. ISBN 978-9975-48-178-6.
99. PALADI, O. Adaptarea psihosocială a adolescenților în funcție de criteriul gen. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Educația: factor primordial în dezvoltarea societății*. Institutul de Științe ale Educației, 09-10 octombrie 2020, Chișinău, p. 203-209. ISBN 978-9975-48-178-6.
100. PALADI, O. Adaptarea psihosocială a actorilor educaționali la diverse provocări societale. În: *Materialele Conferinței științifico-practice internaționale, Ediția a III-a, Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare*, USARB, Bălți, 8 mai, 2020. p. 472-479. ISBN 978-9975-3422-5-4.
101. PALADI, O. Ierarhii ale orientărilor valorice la vârsta adolescenței. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Preocupări contemporane ale științelor socioumane*. Ed. a 10-a. ULIM, 5-6 decembrie 2019, Chișinău: Print-Caro, p. 22-32. ISBN 978-9975-3371-7-5.
102. PALADI, O. Domeniile, dimensiunile, direcțiile și metodele de cercetare a orientărilor valorice și adaptării psihosociale a adolescenților. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. IȘE, 11-12 octombrie 2019, Chișinău, p. 259-265. ISBN 978-9975-48-156-4.
103. PALADI, O. Orientările valorice – elemente ale structurii personalității. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. Institutul de Științe ale Educației, 11-12 octombrie 2019, Chișinău, p. 212-217. ISBN 978-9975-48-156-4.
104. PALADI, O.; MAHOVICI, V.; CHEPTENE, V. Ierarhiile orientărilor valorice ale cadrelor didactice din Republica Moldova. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Cadrul didactic – promotor al politicilor educaționale*. IȘE, 11-12 octombrie 2019, Chișinău, p. 352-359. ISBN 978-9975-48-156-4.
105. PALADI, O. Semnificațiile orientărilor valorice ale personalității. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Perspectivile și problemele integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației*. Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, 6 iunie, 2019, Vol. VI, Partea 2. p. 75-80. ISSN 2587-3563 E-ISSN 2587-3571.
106. PALADI, O. Caracteristici ale conceptului de adaptare în contextul social și psihologic. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. IȘE, 7-8 decembrie, 2018, p. 511-517. ISBN 978-9975-3275-0-3.

107. BUCUN, N.; PALADI, O. Inovațiile orientate spre eficientizarea produsului social. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. IȘE, 7-8 decembrie, 2018, p. 521-526. ISBN 978-9975-3275-0-3.
108. BUCUN, N.; PALADI, O. Globalizarea și cercetarea psihopedagogică. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Curriculumul școlar: provocări și oportunități de dezvoltare*. IȘE, 7-8 decembrie, 2018, p. 495-498. ISBN 978-9975-3275-0-3.
109. PALADI, O., CREȚU, E. Reziliența psihologică - premisă a implicării tinerilor în activitățile de formare în contextul învățării pe tot parcursul vieții. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Evaluarea în sistemul educațional: deziderate actuale*. 9-10 noiembrie, IȘE, 2017, p. 470-472. ISBN 978-9975-48-118-2.
110. PALADI, O. Aptitudinile comunicative și motivația pentru învățare la adolescenți. În: *Materialele Simpozionului Pedagogic Internațional, Tehnologii didactice moderne, 26-27 mai*”, IȘE, Chișinău, (Tipogr. „Cavaioli”), 2016, p. 441-445. ISBN 978-9975-48-102-1.
111. PALADI, O. Caracteristici de conținut ale conceptului de valoare. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Școala modernă: provocări și oportunități*, 5-7 noiembrie, IȘE, Chișinău, (Tipogr. „Cavaioli”), 2015, p. 432-436. ISBN 978-9975-48-100-7.
112. PALADI, O. Problemele valorilor elevilor în viziunea psihologilor școlari. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Optimizarea învățămîntului în contextul societății bazate pe cunoaștere*. IȘE, 2-3 noiembrie, 2012, p. 367-369. ISBN 978-9975-56-072-6.
113. PALADI, O. Conștiința de sine - construct al inteligenței emoționale. În: *Materialele conferinței internaționale științifico-practice a psihologilor școlari „Paradigmele inteligenței în psihologia contemporană”*, Chișinău, 2012, p. 104-107.
- 3.3. în lucrările conferințelor științifice naționale cu participare internațională:**
114. PALADI, O. Adaptarea psihosocială a elevilor în condițiile pandemiei de COVID-19. În: *Materialele Conferinței Științifice Naționale cu participare Internațională: Psihologia aplicativă din perspectiva abordărilor societale contemporane* 03 decembrie 2021, USM, IȘE. Chișinău: CEP USM, (Tipogr. USM), 275 p. 2021. p. 68-79. ISBN 978-9975-159-01-2.
115. PALADI, O. Adaptabilitatea psihosocială și stima de sine a adolescenților. În: *Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională Integrare prin cercetare și inovare*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 10-11 noiembrie 2020, p. 23-27. ISBN 978-9975-152-53-2. ISBN 978-9975-152-54-9.
116. PALADI, O. Creativitatea în ierarhia orientărilor valorice a actorilor educaționali. În: *Materialele Conferinței Științifice cu participare Internațională Psihologia în mileniul III: provocări și soluții*. Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți: S. n., 2020. p. 46-51. ISBN 9978-9975-50-246-7.
117. PALADI, O. Valori - orientări valorice: delimitări conceptuale. În: *Materialele Conferinței științifice cu participare internațională Integrare prin cercetare și inovare*. Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău, 7-8 noiembrie 2019, p. 162-167. ISBN 978-9975-149-50-1.
- 3.4. în lucrările conferințelor științifice naționale:**
118. PALADI, O. Caracteristici ale formelor de adaptare psihosocială a personalității. În: *Cercetarea în științele educației și în psihologie: provocări, perspective. În Memoriam Profesorul Nicolae Bucun: Materialele Conferinței Științifice Naționale*, 16 septembrie 2021, IȘE. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2021, p. 227-232. ISBN 978-9975-56-934-7.
119. PALADI, O.; LUNGU, T. Formarea calităților volitive la elevi – condiție pentru asigurarea succesului școlar. În: *Cercetarea în științele educației și în psihologie: provocări, perspective. În Memoriam Profesorul Nicolae Bucun: Materialele Conferinței Științifice Naționale*, 16 septembrie 2021, IȘE. Chișinău: „Print-Caro” SRL, 2021, p. 267-274. ISBN 978-9975-56-934-7.

ADNOTARE

Paladi Oxana. Orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților.

Teză de doctor habilitat în psihologie. Chișinău, 2022.

Structura tezei: lucrarea conține adnotări în limbile română, rusă și engleză, introducerea, șase capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 402 titluri, 11 anexe, 251 pagini de text de bază, 32 figuri și 70 tabele. Rezultatele obținute sunt publicate în 62 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: valoare, orientare valorică, valori terminale, valori instrumentale, adaptare, adaptare psihosocială, adaptabilitate psihosocială, componente ale adaptării psihosociale, profil psihologic al personalității, vârsta adolescenței.

Scopul cercetării: fundamentarea epistemică a concepției privind orientările valorice și adaptarea psihosocială, elaborarea și validarea experimentală a programului de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței.

Obiectivele cercetării: determinarea fundamentelor epistemice privind orientările valorice și adaptarea psihosocială; descrierea particularităților manifestării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței, identificarea relațiilor adaptării psihosociale cu dimensiunile personalității, fundamentarea științifică a conceptelor; determinarea și implementarea instrumentelor pentru diagnosticarea orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la adolescenți; stabilirea orientărilor valorice, a nivelurilor adaptării psihosociale la vârsta adolescenței precum și a relațiilor acestora cu factorii psihosociali și dimensiunile personalității; determinarea profilurilor psihologice ale adolescentului din perspectiva orientărilor valorice și a adaptării psihosociale; elucidarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților; elaborarea și validarea experimentală a programului psihologic de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței; formularea concluziilor generale, a recomandărilor și cercetărilor de perspectivă.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor cercetării constă în proiectarea, edificarea și lansarea unei concepții teoretico-experimentale cu referire la orientările valorice și a relației lor cu adaptarea psihosocială a adolescenților. Cercetarea dată este unul dintre primele studii psihosociale din țară care relevă o viziune unitară asupra conceptelor menționate din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multiple abordări. Elementele de noutate și originalitate ale cercetării se regăsesc în: fundamentarea modelului psihodiagnostic prin care se poate realiza managementul cercetării orientărilor valorice și a adaptării psihosociale a personalității adolescentului; determinarea factorilor psihosociali, a dimensiunilor și direcțiilor importante pentru acest proces; prezentarea modelului evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor personalității care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială; fundamentarea unei abordări holistice a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială ale adolescenților dedusă din perspectiva factorilor psihosociali; stabilirea caracterului specific al adaptării psihosociale în contextul integrativ al interacțiunii dimensiunilor de personalitate; determinarea profilurilor psihologice ale adolescentului din perspectiva orientărilor valorice în funcție de factorii psihosociali; determinarea profilurilor psihologice ale adolescenților cu adaptare și inadaptare psihosocială; identificarea factorilor care au influență asupra adaptării psihosociale înalte a adolescenților; determinarea impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale; elaborarea *Modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței*; proiectarea și implementarea *Programului de facilitare a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței*.

Rezultatele obținute în cadrul prezentei cercetări au determinat crearea unei direcții științifice noi: Abordarea holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței.

Semnificația teoretică a cercetării: rezultatele studiului completează domeniul psihologiei cu abordarea holistică a relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială, inclusiv a impactului orientărilor valorice asupra adaptării psihosociale a adolescenților din perspectiva abordărilor societale contemporane dedusă din multipli factori psihosociali (gen; proveniență, clasa / anul de studii; profilul studiilor; tipul studiilor; vârstă; starea familială; venitul lunar personal; reușita academică; etnie; tipul familiei din care face parte; venitul mediu lunar al familiei; percepția stării sănătății (numărul vizitelor la medic cu diverse probleme de sănătate; prezența unei boli; autoaprecierea stării sănătății); studiile părinților; plecarea părinților la muncă peste hotare; dorința de a pleca peste hotarele RM după absolvirea studiilor pentru a face studii sau pentru a munci) și a dimensiunilor de personalitate; elaborarea modelului de cercetare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței din perspectiva factorilor psihosociali și a dimensiunilor personalității.

Valoarea aplicativă a cercetării: elaborarea metodologiei de diagnosticare a orientărilor valorice și a adaptării psihosociale la vârsta adolescenței; elaborarea modelului evaluării personalității din perspectiva factorilor psihosociali, dimensiunilor care influențează orientările valorice și adaptarea psihosocială a adolescenților; elaborarea profilurilor psihologice ale adolescenților din perspectiva orientărilor valorice prioritare (terminale și instrumentale) în funcție de factorii: gen, mediul de proveniență, profilul studiilor, vârstă, reușită academică, venitul familial lunar, suferința din cauza unei boli, migrație economică; elaborarea profilului psihologic complex al adolescentului cu nivel înalt de adaptare psihosocială din perspectiva dimensiunilor: motivațional-valorică; a controlului; metacognitivă; emoțional-reglatorie; de evaluare și autoevaluare; elaborarea modelului explicativ al relației orientărilor valorice cu adaptarea psihosocială la vârsta adolescenței; validarea programului de intervenție psihologică *Facilitarea adaptării psihosociale la vârsta adolescenței*. Datele experimentale vor fi utile cercetătorilor, psihologilor, cadrelor didactice și de conducere; adolescenților, părinților etc. inclusiv pentru eficientizarea procesului educațional direcționat spre formarea unei personalități integrale.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul proiectelor naționale, programelor de stat; conferințelor, simpozioanelor științifice naționale și internaționale; în activitatea didactică de pregătire și formare a studenților, masteranzilor și doctoranzilor de la specialitatea Psihologie (IȘE, USM); în cadrul activităților organizate pentru cadrele didactice și de conducere, psihologii educaționali din Republica Moldova.

ANNOTATION

Paladi Oxana. Value orientations and psychosocial adaptation of adolescents.
Habilitated Doctor of Psychology Thesis. Chisinau, 2022.

Thesis structure: the thesis contains annotations in Romanian, Russian and English languages, introduction, six chapters, general conclusions and recommendations, bibliography containing 402 titles, 11 annexes, 251 pages of basic text, 32 figures and 70 tables. The obtained results are published in 62 scientific papers.

Keywords: value, value orientation, terminal values, instrumental values, adaptation, psychosocial adaptation, psychosocial adaptability, components of psychosocial adaptation, psychological profile of personality, adolescence.

The purpose of the research: epistemic fundamental of conception regarding value orientations and psychosocial adaptation, elaboration and experimental validation of the program of facilitating psychosocial adaptation in adolescents.

Research objectives: determination of epistemic foundations regarding value orientations and psychosocial adaptation; description of particularities of value orientations and psychosocial adaptation manifestations at the age of adolescence, identification of relation between psychosocial adaptation and personality dimensions, scientific fundamental of the concepts; determination and implementation of instruments for diagnosing value orientations and psychosocial adaptation in adolescents; establishing value orientations, levels of psychosocial adaptation in adolescence as well as their relationships with psychosocial factors and personality dimensions; determining psychological profiles of adolescents from the perspective of value orientations and psychosocial adaptation; elucidating the impact of value orientations on psychosocial adaptation of adolescents; elaboration and experimental validation of psychological program of facilitating psychosocial adaptation in adolescents; formulation of general conclusions, recommendations and forward-looking research.

The novelty and scientific originality of the research results consists in designing, building and launching a theoretical-experimental conception with reference to the value orientations and their relationship with the psychosocial adaptation of adolescents. This research is one of the first psychosocial studies in the country that reveals a unitary vision on the concepts mentioned from the perspective of contemporary societal approaches deduced from multiple approaches. The novelty and originality elements of the research are found in: substantiating the psychodiagnostic model through which the management research of value orientations and psychosocial adaptation of adolescent's personality can be achieved; determining the psychosocial factors, dimensions and directions important for this process; presentation of the model of personality assessment from the perspective of psychosocial factors, personality dimensions that influence value orientations and psychosocial adaptation; foundation of a holistic approach to the relations between value orientations and psychosocial adaptation of adolescents deduced from the perspective of psychosocial factors; determining the specific character of psychosocial adaptation in the integrative context of interactions of the personality dimensions; determining psychological profiles of adolescents from the perspective of value orientations according to psychosocial factors; determining the psychological profiles of adolescents with psychosocial adaptation and maladaptation; identifying the factors that influence high psychosocial adaptation of adolescents; determining the impact of value guidelines on psychosocial adaptation; elaboration of the Explanatory Model of relations between value orientations and psychosocial adaptation in adolescence; designing and implementation of the *Program of facilitating psychosocial adaptation in adolescents*.

The results obtained in the present research determined the creation of a new direction of research: The holistic approach of the relation between value orientations and psychosocial adaptation in adolescence.

Theoretical significance of the research: the results of the study complement the field of psychology with holistic approach of the relation between value orientations and psychosocial adaptation, including the impact of value orientations on psychosocial adaptation of adolescents from the perspective of contemporary societal approaches deduced from multiple psychosocial factors (gender; origin, class / year of study; profile of studies; type of studies; age; family status; personal monthly income; academic success; ethnicity; the type of family he belongs to; the average monthly income of the family, perception of health (number of doctor visits with various health problems; presence of a disease; self-assessment of health); parents' education; departure of parents to work abroad; desire to go abroad RM after graduation to study or work) and personality dimensions; elaboration of the research model of value orientations and psychosocial adaptation in adolescence from the perspective of psychosocial factors and personality dimensions.

The applicative value of the research: elaboration of a methodology for diagnosing value orientations and psychosocial adaptation in adolescence; elaboration of personality evaluation model from perspective of psychosocial factors, dimensions that influence value orientations and psychosocial adaptation of adolescents; elaboration of psychological profiles of adolescents from the perspective of priority value orientations (terminal and instrumental) depending on the factors: gender, origin, study profile, age, academic success, monthly family income, suffering due to an illness, economic migration; elaboration of complex psychological profile of an adolescent with high psychosocial adaptability level from the perspective of the dimensions: motivational-value; of control; metacognitive; emotional-regulatory; evaluation and self-evaluation; elaboration of the explanatory model of the relationship between value orientations and psychosocial adaptation in adolescence; validation of the psychological interventional program Facilitating psychosocial adaptation in adolescence. Experimental data will be useful to researchers, psychologists, teaching and management staff; adolescents, parents, etc. including for streamlining the educational process aimed at forming an integral personality.

Implementation of scientific results was carried out within national projects, state programs; national and international scientific conferences, symposia; in the didactic activity of training and formation of students, master students and doctoral students from the specialty of Psychology (ISE, USM); within the activities organized for teaching and management staff, educational psychologists from the Republic of Moldova.

АННОТАЦИЯ

Палади Оксана. Ценностные ориентации и психосоциальная адаптация в юношеском возрасте.

Диссертация на соискание ученой степени доктора хабилитат в психологии. Кишинэу, 2022 г.

Структура диссертации: Диссертация состоит из аннотации на румынском, русском и английском языках, введения, шести глав, общих выводов и рекомендаций, библиографии из 402 названий, 11 приложений, 251 страниц основного текста, 32 рисунков и 70 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 62 научных работах.

Ключевые слова: ценность, ценностная ориентация, терминальные ценности, инструментальные ценности, адаптация, психосоциальная адаптация, психосоциальная адаптивность, компоненты психосоциальной адаптации, психологический профиль личности, юношеский возраст.

Цель исследования: эпистемическое обоснование концепции ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации, разработка и экспериментальная проверка программы фацилитации психосоциальной адаптации в юношеском возрасте.

Задачи исследования: определить эпистемологические основания ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации; описать особенности проявления ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации в юношеском возрасте, выявить связи психосоциальной адаптации с особенностями личности, научно обосновать понятия, определения; внедрить инструменты для диагностики ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации юношей; установить ценностные ориентации, уровни психосоциальной адаптации к юношескому возрасту, а также их связи с психосоциальными факторами и особенностями личности; выявить психологические профили юношей с позиций ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации; выяснить влияния ценностных ориентиров на психосоциальную адаптацию юношей; разработать и экспериментально проверить психологическую программу, способствующую психосоциальной адаптации в юношеском возрасте; формулировать общие выводы, рекомендации и идеи для перспективных исследований.

Новизна и научная оригинальность результатов исследования заключается в разработке, построении и внедрении теоретико-экспериментальной концепции применительно к ценностным ориентациям и их взаимосвязи с психосоциальной адаптацией юношей. Это исследование является одним из первых психосоциальных исследований в стране, которое раскрывает единое видение упомянутых концепций с точки зрения современных социальных подходов, выведенных из множества других подходов. Элементы новизны и оригинальности исследования заключаются в: обосновании психодиагностической модели, посредством которой может осуществляться исследование ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации личности юношей; определение важных для этого процесса психосоциальных факторов, особенностей и направлений; представление модели оценки личности с позиций психосоциальных факторов, параметров личности, влияющих на ценностные ориентации и психосоциальную адаптацию; обоснование целостного подхода касательно ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации в юношеском возрасте с позиций психосоциальных факторов; установление специфики психосоциальной адаптации в интегративном контексте взаимодействия личностных измерений; определение психологических профилей юношей с позиций ценностных ориентаций в зависимости от психосоциальных факторов; определение психологических профилей юношей с психосоциальной адаптацией и дезадаптацией; выявление факторов, влияющих на высокую психосоциальную адаптацию юношей; определение влияния ценностных ориентиров на психосоциальную адаптацию; разработка Модели объясняющая связь ценностных ориентаций с психосоциальной адаптацией в юношеском возрасте; разработка и реализация Программы содействия психосоциальной адаптации в юношеском возрасте.

Научные результаты полученные в исследовании способствовали становлению новых направлений исследования: Целостный подход к взаимосвязи ценностных ориентаций с психосоциальной адаптацией в юношеском возрасте.

Теоретическая значимость исследования: результаты исследования дополняют область психологии целостным подходом к взаимосвязи ценностных ориентаций с психосоциальной адаптацией, в том числе, выведено влияние ценностных ориентаций на психосоциальную адаптацию юношей с позиций современных социетальных подходов на основе множества психосоциальных факторов: пола, социального класса, образования, профиля образования, типа образования, возраста, семейного положения, личного месячного дохода, академической успеваемости, этнической принадлежности, типа семьи, среднемесячного дохода семьи, восприятия здоровья (количество визитов к врачу с различными проблемами со здоровьем; наличие заболевания; самооценка здоровья); образования родителей; выезда родителей на работу за границу; желания после окончания учебы уехать за границу учиться или работать) и особенностях личности; разработана модель исследования ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации в юношеском возрасте с точки зрения психосоциальных факторов и личностных аспектов.

Практическое значение исследования: разработка методики диагностики ценностных ориентаций и психосоциальной адаптации в юношеском возрасте; создание модели оценки личности с позиций психосоциальных факторов, аспектов, влияющих на ценностные ориентации и психосоциальную адаптацию юношей; выяснение психологических портретов юношей с позиций приоритетных ценностных ориентаций (терминальных и инструментальных) в зависимости от факторов: пола, происхождения, профиля образования, возраста, успеваемости, ежемесячного дохода семьи, болезни, экономической миграции; выработка комплексного психологического портрета юноши с высоким уровнем психосоциальной адаптивности с точки зрения аспектов: мотивационно-ценностного; контроля; метакогнитивного; эмоционально-регуляторного; оценки и самооценки; разработка объяснительной модели связи ценностных ориентаций с психосоциальной адаптацией в юношеском возрасте; валидация программы психологического вмешательства Содействие психосоциальной адаптации в юношеском возрасте. Экспериментальные данные будут полезны исследователям, психологам, педагогам и менеджерам; юношам, родителям, включая улучшение образовательного процесса, направленного на формирование целостной личности.

Внедрение научных результатов осуществлялось в рамках национальных проектов, государственных программ; национальных и международных научных конференций, симпозиумов; в дидактической деятельности по обучению и формированию студентов, магистрантов и докторантов по специальности «Психология» (Институт Педагогических Наук, Молдавский Государственный Университет); в рамках мероприятий, организованных для педагогов, школьных психологов Республики Молдова.

PALADI OXANA

**ORIENTĂRILE VALORICE ȘI
ADAPTAREA PSIHOSOCIALĂ A ADOLESCENȚILOR**

511.03 - PSIHOLOGIE SOCIALĂ

Rezumatul științific al tezei de doctor habilitat în psihologie

Aprobat spre tipar: 20.10.2022
Formatul hârtiei 60x84 1/16
Hârtie offset.
Tipar offset.
Tiraj 50 ex.
Coli de tipar 3
Comanda nr. 80

Tipografia PRINT-CARO
mun. Chișinău, str. Columna 170
tel.: 022-85-33-86